

กระบวนกรจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

นางสาวธมนวรรณ อยุธยา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)

are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THAI CLASSICAL MUSIC INSTRUCTION FOR THE ELDERLY IN THAILAND :A CASE STUDY
OF QUALITY OF LIFE FOR ELDERLY DEVELOPMENT CENTER NONTHABURI
MUNICIPALITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Music Education

Department of Art Music and Dance Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2017

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับ
ผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพ
ชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

โดย

นางสาวธมนวรรณ อยู่ดี

สาขาวิชา

ดนตรีศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์

(No data found)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(No data found)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ธมนวรรณ อยู่ดี : กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย
 ไทย กรณีศึกษา ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี (THAI
 CLASSICAL MUSIC INSTRUCTION FOR THE ELDERLY IN THAILAND :A CASE
 STUDY OF QUALITY OF LIFE FOR ELDERLY DEVELOPMENT CENTER
 NONGTHABURI MUNICIPALITY) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ. ดร. ยุทธนา ฉัพพรรณ
 รัตน์, 202 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย
 สำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา ได้แก่
 1) ครูผู้สอนดนตรีไทย จำนวน 1 ท่าน 2) ผู้เรียนดนตรีไทย จำนวน 30 ท่าน 3) ผู้บริหารศูนย์พัฒนา
 คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน 1 ท่าน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกต
 แบบไม่มีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปผลเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการสอนดนตรีไทยของผู้สูงอายุในประเทศไทยของศูนย์
 พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประเภทการ
 เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และเป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 3 ประการ ได้แก่ ด้าน
 หลักการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่น ขับเคลื่อนโดยระบบการ
 บริหารจัดการที่เป็นเอกลักษณ์ภายใต้การดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ เทศบาลนครนนทบุรี โดย
 มีกลุ่มจิตอาสาทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้หลักแก่ผู้เรียนคือกลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุ รวมถึงมีการ
 ประสานงานกับเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุเพื่อขยายการลงพื้นที่ในชุมชน ในด้านคุณลักษณะของผู้
 อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดดเด่นเรื่องการเมืองการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและเข้าใจถึงธรรมชาติของ
 ผู้เรียน และด้านบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างกำลังใจ
 ให้แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย
 ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี พบว่า เป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ของ
 ผู้สูงอายุ (Andragogy) มีบรรยากาศในการเรียนรู้ที่มีลักษณะเป็นกันเอง โดยมีครูผู้สอนเป็น
 ผู้ดำเนินการหลักในการเรียนการสอนในขณะเดียวกันก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการ
 แสดงความคิดเห็นโดยมีครูผู้สอนพิจารณาตามความเหมาะสม ใช้การวัดประเมินผลโดยการประเมิน
 ตามสภาพจริง (Authentic Assessment) รวมถึงการพัฒนาสุขภาวะของผู้เรียนและทำให้ผู้เรียนเกิด
 ความสุขจากการเล่นดนตรีซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการเรียนดนตรีไทยของผู้สูงอายุ

ภาควิชา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา ลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา ดนตรีศึกษา ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2560

5983330027 : MAJOR MUSIC EDUCATION

KEYWORDS:

TAMONWAN YUDEE: THAI CLASSICAL MUSIC INSTRUCTION FOR THE ELDERLY IN THAILAND :A CASE STUDY OF QUALITY OF LIFE FOR ELDERLY DEVELOPMENT CENTER NONTHABURI MUNICIPALITY. ADVISOR: ASSOC. PROF. YOOTHANA CHUPPUNNARAT, 202 pp.

This research aims to study the Thai classical music instructional and learning process for elderly in Thailand. This is a qualitative research. Samples are from 3 groups; 1) one Thai classical music instructor 2) thirty Thai classical music learners and 3) one administrative manager at Quality of Life for Elderly Development Center. Researcher collected data by using semi-structure interview form and non-participant observation method. Content analysis and descriptive writing were used to analyze all data.

The results found that 1. an instructional pattern of Thai classical music at Quality of Life for Elderly Development Center, Nonthaburi is self-directed learning which is one type of non-formal education. The instructional process is related to 3 non-formal education components. 1) the principle of flexibility. The unique administrative system at this center is driven by Health Promotion Section, Nonthaburi Municipality. All instructors who teach all elderly members of this center are volunteers. 2) the characteristic of an instructor as a facilitator. Good human relations and the understanding of learners' nature are need 3) the function of a facilitator. The facilitator always encourage and support his learners. 2. the Thai classical music instructional and learning process at this center is followed the Andragogy approach directly. Learning atmosphere is very informal. The evaluation method in this class is authentic assessment. Furthermore, the happiness of learners that occur when they play Thai classical music instruments in classroom, is the most important goal for elderly.

Department: Art Music and Dance Student's Signature

Education Advisor's Signature

Field of Study: Music Education

Academic Year: 2017

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี จากความกรุณาอย่างสูงจากรองศาสตราจารย์ ดร.ยุพธนา ฉัยพรรณรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้จุดประกายความคิดในการศึกษาวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ตลอดจนให้คำแนะนำรวมถึงให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากคณะกรรมการสอบ ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์ ประธานกรรมการ และอาจารย์ ดร.สมชัย ตระการรุ่ง ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นในการปรับแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ พันโท หม่อมหลวง ชวรรดา สุขสวัสดิ์ อาจารย์สรายุทธ บุรณสิน และคุณสุรีพร แก้วทิมา รวมถึงกลุ่มผู้เรียนดนตรีไทย ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ที่ให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยในการให้ข้อมูลต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยฉบับนี้ ด้วยความจริงใจและเต็มใจ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชญญา รัตนอุบล อาจารย์ ดร.สิวะโชติ ศรีสุทธิยากร อาจารย์ ดร.วิษณุวัฒน์ เหล่าวานิช ผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่อบรมสั่งสอนและให้ความรู้แก่ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณนิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาดนตรีศึกษา รุ่น 9 ทุกคน ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข และเป็นกำลังใจให้กันเสมอมา

ขอขอบคุณ ดร.ธนสิน ชุตินธรานนท์ ผู้เป็นทั้งร่างกาย แรงใจ ตลอดจนให้กำลังใจและให้การสนับสนุนแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณทุนอุดหนุนการศึกษา สำหรับนิตระดับปริญญาเอกและโทที่เข้าศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับความเป็นไทย

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ของผู้วิจัย และครอบครัว ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของผู้วิจัย ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุกด้านจนกระทั่งผู้วิจัยประสบความสำเร็จในวันนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่ 1	14
บทนำ.....	14
ความเป็นมาและความสำคัญ	14
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	20
คำถามการวิจัย	20
ขอบเขตในการวิจัย.....	20
นิยามศัพท์.....	21
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	21
บทที่ 2	22
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	22
ตอนที่ 1 ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ.....	23
1.1 นิยามคำว่าผู้สูงอายุ.....	23
1.2 สถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัย	23
1.3 การเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทย	25
1.4 การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ	28
1.5 ประโยชน์ของดนตรีต่อผู้สูงอายุ	32

ตอนที่ 2 แนวคิด การศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย.....	34
2.1 การศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน	34
2.2 การศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย	36
ตอนที่ 3 แนวคิด/ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ	50
3.1 หลักการสอนดนตรีและการถ่ายทอดดนตรีไทย.....	50
3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy).....	53
3.3 หลักการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ	56
ตอนที่ 4 การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study).....	60
ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	62
ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	66
บทที่ 3	68
วิธีการดำเนินงานวิจัย	68
ขั้นที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	68
1.1 กลุ่มข้อมูลเอกสาร	68
1.2 กลุ่มข้อมูลบุคคล.....	74
ขั้นที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	75
ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79
ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
บทที่ 4	85
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	85
ตอนที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย	85
ตอนที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย.....	114
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	146

สรุปผลการวิจัย.....	147
อภิปรายผลการวิจัย.....	154
รายการอ้างอิง.....	167
ภาคผนวก.....	172
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	202

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1: ตารางแสดงจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกในปี 2017.....	25
ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรดนตรีของโรงเรียนสอนดนตรีเอกชนนอกระบบ โรงเรียนดนตรีสยามกลการ และสถาบันดนตรี KPN.....	34
ตารางที่ 3 ตารางแสดงกิจกรรมทั้งหมดสำหรับผู้สูงอายุ	43
ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุและ.....	59
ตารางที่ 5 ตารางแสดงข้อมูลกลุ่มตัวอย่างและประเด็นในการศึกษา	74
ตารางที่ 6 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 1 ด้านการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม.....	87
ตารางที่ 7 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 2 การให้ความสำคัญกับบุคคลและการสนับสนุน บุคคลให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยอิสระ	88
ตารางที่ 8 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 3 ด้านความยืดหยุ่นของรูปแบบการจัดการเรียนการ สอน	89
ตารางที่ 9 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 4 การจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับความ สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการ และความสนใจของบุคคลเป็น พื้นฐานสำคัญ	90
ตารางที่ 10 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 5 ด้านความหลากหลายในเรื่องการใช้สื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้.....	91
ตารางที่ 11 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 6 ด้านเนื้อหาที่มีความทันสมัย มีความเป็นปัจจุบัน และ สามารถนำไปต่อยอดในการดำเนินชีวิตได้.....	92
ตารางที่ 12 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 7 ด้านการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้ ของผู้เรียน.....	93
ตารางที่ 13 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 8 ด้านศิลปะในการจูงใจ แรงบันดาลใจ การนำเสนอ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้	94
ตารางที่ 14 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 9 ด้านการมีส่วนร่วมและการมีพื้นที่ของผู้เรียนในการที่ จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ	95

ตารางที่ 15 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 10 ด้านความเข้าใจด้านเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปต่อยอดได้ด้วยตนเองของผู้เรียน.....	96
ตารางที่ 16 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 11 ด้านการใช้เทคโนโลยีเข้ามาในการสนับสนุนในการเรียน.....	97
ตารางที่ 17 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 12 ด้านการจัดกิจกรรม สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการเรียนรู้แก่ผู้เรียน	98
ตารางที่ 18 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 13 ด้านการแสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกของเนื้อหาที่สามารถให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง	99
ตารางที่ 19 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 14 ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต.....	100
ตารางที่ 20 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ยด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้.....	103
ตารางที่ 21 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ยด้านด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้สอน.....	106

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1: แผนภูมิแสดงจำนวนร้อยละประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2537 – 2557.....	25
ภาพที่ 2: แผนภูมิแสดงแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2559 – 2574 ...	26
ภาพที่ 3 :อาคารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี.....	41
ภาพที่ 4 ศูนย์สารนิเทศเพื่อการเรียนรู้ผู้สูงอายุ	47
ภาพที่ 5 ลานกิจกรรม.....	47
ภาพที่ 6 คลินิกสุขภาพผู้สูงอายุ.....	48
ภาพที่ 7 ห้องออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุภายในศูนย์	48
ภาพที่ 8 การเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ.....	49
ภาพที่ 9 การเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ.....	49
ภาพที่ 10 ตัวอย่างแบบวิเคราะห์เอกสาร	75
ภาพที่ 11 ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 ครูผู้สอน.....	76
ภาพที่ 12 ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2 ผู้เรียนดนตรีไทย.....	77
ภาพที่ 13 ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 3 ผู้บริหาร	77
ภาพที่ 14 ตัวอย่างแบบสังเกตการเรียนการสอน.....	78
ภาพที่ 15 แผนภูมิแสดงจำนวนสมาชิกทั้งหมดของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนคร นนทบุรี.....	111
ภาพที่ 16 การจัดตำแหน่งที่นั่งลักษณะเป็นวงกลมโดยมีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง.....	118
ภาพที่ 17 การจัดตำแหน่งที่นั่งลักษณะเรียงแถวหน้ากระดานโดยหันหน้าเข้าหาผู้สอน.....	119
ภาพที่ 18 แสตนด์สำหรับวางโน้ต.....	121
ภาพที่ 19 ขาตั้งสำหรับวางเครื่องดนตรีไทย	121
ภาพที่ 20 ผู้เรียนอายุ 90 ปี ใช้คีย์บอร์ดแทนเครื่องดนตรีไทย.....	122
ภาพที่ 21 ตัวอย่างโน้ตสำหรับผู้เรียน.....	123

ภาพที่ 22 โน้ตขนาดใหญ่ที่ใช้เรียนรวมกันทั้งห้องเรียน	128
ภาพที่ 23 บรรยากาศ “พี่สอนน้อง”	130
ภาพที่ 24 บรรยากาศ “พี่สอนน้อง”	131
ภาพที่ 25 บรรยากาศการฝึกซ้อม.....	134
ภาพที่ 26 บรรยากาศการฝึกซ้อม.....	135
ภาพที่ 27 บรรยากาศระหว่างพักเบรก.....	135
ภาพที่ 28 กิจกรรมการแสดงผลงานดนตรีไทยผู้สูงอายุ “อุ่นใจ ไทยเดิม”	140
ภาพที่ 29 กิจกรรมการแสดงผลงานดนตรีไทยผู้สูงอายุ “อุ่นใจ ไทยเดิม”	140
ภาพที่ 30 กิจกรรมการแสดงผลงานดนตรีไทยผู้สูงอายุ “อุ่นใจ ไทยเดิม”	141
ภาพที่ 31 สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ.....	143
ภาพที่ 32 แสดงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ	144

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

สถานการณ์การเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ กำลังเป็นประเด็นที่น่าสนใจในสังคมโลกปัจจุบัน อันเนื่องมาจากการพัฒนาที่ก้าวไกลทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์ ทำให้มนุษย์ในยุคปัจจุบันนี้มีอายุยืนยาวกว่าในอดีต หรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความเป็นอยู่ที่ดี มีโภชนาการทางอาหารที่ถูกหลักอนามัย ประชากรมีมาตรฐานชีวิตที่ดี มีการศึกษา มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการแพทย์ ซึ่งจะส่งผลทำให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดีขึ้น อัตราการตายลดลง ประชากรมีอายุยืนยาวจนทำให้โลกเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลต่อโครงสร้างประชากรทั่วโลกที่มีมีการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติระบุว่า ประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกในปัจจุบันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนมีจำนวนมากกว่า 962 ล้านคน ในปี 2017 (Nations 2017) โดยสัดส่วนของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา โดยมีสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มเป็นสองเท่าจาก 652 ล้านคน เป็น 1.7 พันล้านคน ในระหว่างปี 2017 จนถึง 2050 นี้ โดยทวีปที่มีการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดคือ ทวีปแอฟริกา คิดเป็นร้อยละ 228.5 ตามมาด้วยทวีปเอเชีย ร้อยละ 131.8 และทวีปยุโรป ร้อยละ 35.1 ซึ่งคิดเป็นสามเท่า ของประชากรโลกทั้งหมด

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากจำนวนของประชากรผู้สูงอายุทั่วโลก ทวีปเอเชีย ยังคงเป็นทวีปที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุสูงที่สุดในโลกด้วยจำนวน 549.2 ล้านคน แล้วจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 1273.2 ล้านคน ในปี 2050 ในอีก 30 ปีข้างหน้า เนื่องจากในทวีปเอเชียมีประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลกได้แก่ ประเทศจีน ซึ่งมีประชากรมากกว่า 1,300 ล้านคน รวมถึงประเทศญี่ปุ่น ที่ในปัจจุบันได้เข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีประเทศที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยด้วยเช่นกัน จึงทำให้จำนวนประชากรของผู้สูงอายุในทวีปเอเชียมีมากกว่าทวีปอื่นทั่วโลก ซึ่ง 5 อันดับประเทศที่มีประชากรสูงอายุมากที่สุดในโลกได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศบราซิล และประเทศเคนยา (Nations 2017) (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย 2560)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในทวีปเอเชียที่เข้าสู่สังคมสูงวัย และมีประชากรผู้สูงอายุเป็นอันดับ 2 ในประชาคมอาเซียน รองจากประเทศสิงคโปร์ โดยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยพิจารณาจากสัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งหมด และในปีพ.ศ.2559 นี้ ในจำนวนประชากรประเทศไทย 65.9 ล้านคน มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด และมีการคาดประมาณว่า ในปีพ.ศ.2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมอายุอย่างสมบูรณ์ เมื่อมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วน ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และในปีพ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด เมื่อประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด เท่ากับว่า ประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society) ภายในระยะเวลาอีก 20 ปีเท่านั้น (ชมพูนุท พรหมภักดี 2556) (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย 2560)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นนโยบายในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การปกครอง สวัสดิการการดูแลผู้สูงอายุ การจัดการศึกษา ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับสถานะการเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยในปัจจุบัน

ผู้สูงอายุ หรือ ผู้สูงวัย เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุว่า มีอายุมาก โดยนิยมนับตามอายุ ตั้งแต่แรกเกิด (Chronological age) หรือทั่วไปเรียกว่า คนแก่ หรือคนชรา ซึ่งมีผู้ให้นิยามต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรืออยู่ในวัยชรา และให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม นอกจากนั้นยังมีการ เรียกผู้สูงอายุว่า ราษฎรอาวุโส (ราชบัณฑิตยสถาน 2542)

องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ผู้สูงอายุ หมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุเริ่มต้นที่เป็นมาตรฐาน เพียงแต่ยอมรับโดยทั่วไปว่าหมายถึงบุคคลหรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปีปฏิทิน ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้นเดียวกับคำแนะนำขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุ (รสรินทร์ เกร และคณะ 2556)

นอกจากนี้การให้นิยามสำหรับคำว่าผู้สูงอายุในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ทั้งนิยามตามอายุเกิด ตามสังคม (Social) วัฒนธรรม (Culture) และสภาพร่างกาย (Functional markers) เช่นในประเทศกลุ่มที่พัฒนาแล้วแล้วมักจัดผู้สูงอายุ นับจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศอาจ

นิยามผู้สูงอายุตามอายุกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกาย โดยผู้หญิงสูงอายุอยู่ในช่วง 45 - 55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55 - 75 ปี (ชมพูนุท พรหมภักดี 2556) สำหรับประเทศไทย ได้กำหนดนิยามผู้สูงอายุไว้ใน พ.ร.บ.ผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 3 หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

ปัญหาสำคัญที่ผู้สูงอายุไทยประสบคือ ปัญหาทางเศรษฐกิจและสุขภาพ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้ไม่พอเลี้ยงชีพ และมีสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง อีกทั้งยังต้องประสบกับโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เช่น ปวดหลัง ปวดเอว ไขข้ออักเสบ ความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะ โรคหัวใจ และภาวะการเจ็บป่วยเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพได้ นอกจากนี้ในด้านสังคมและเศรษฐกิจแล้ว ปัญหาทางด้านสภาวะจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สูงอายุต้องประสบพบเจอ วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมถอยลงซึ่งแตกต่างจากการเปลี่ยนแปลงในวัยเด็กที่มีพัฒนาการที่ดีขึ้น (เพ็ญพิไล ฤทธาณานนท์ 2549) (ศรีเรือน แก้วกังวาน 2549) สำหรับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุไม่ว่าจะเป็นในด้านร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนที่สุดสำหรับวัยผู้สูงอายุ ได้แก่ ผมหงอก ผิวหนังเหี่ยวย่น เนื้อหนังขาดความเต่งตึง ประสาทสัมผัสเช่น ลิ้น หู ตา จมูก รับรู้เสื่อมลง กล้ามเนื้อต่าง ๆ ที่มีพลังกำลังน้อยลง ด้านจิตใจและอารมณ์ ส่วนใหญ่แล้วความเสื่อมทางจิตใจและอารมณ์นั้นมักควบคู่กับความเสื่อมทางสภาพร่างกาย ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุนั้นรู้สึกกว่าตนเองไร้คุณค่า ต้องพึ่งพาผู้อื่น ประกอบกับการสูญเสียอำนาจ จากการเกษียณ หรือออกจากงาน จึงทำให้คนชรามีความกังวล น้อยใจ และมีความกระตือรือร้นจิตใจได้ง่าย ด้านสังคม เช่น การถูกลดบทบาทหน้าที่ลง การเกษียณจากงาน การขาดความสำคัญ หรือการมีเวลาว่างมากขึ้น ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวก็มีอันห่างเหินกันไป จากภาระและหน้าที่การงาน ทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการทางสังคม ในด้านต่าง ๆ เช่น ความเป็นเพื่อน การมีบุคคลกลุ่มร่วมวัย การร่วมกิจกรรมทางสังคม ด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากงานบางประเภทไม่มีสวัสดิการรองรับทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้ที่ลดลงและขาดรายได้ และยังมิภาวะในความเสี่ยงในการเกิดโรคซึมเศร้าสูง

ดนตรีนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ในการปรุงแต่งชีวิตให้มีความสุข ผ่อนคลายความโศกเศร้า เป็นสื่อเสริมแต่งให้กิจกรรมทางประเพณีและกิจกรรมทางสังคมให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีไทย อันเป็นสิ่งที่อยู่กับคนไทยมาช้านาน และเป็นสิ่งที่ผู้คนในวัยสูงอายุส่วนใหญ่รู้จัก และมีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี และถือเป็นศิลปะอีกหนึ่งแขนงที่เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติไทย และอยู่

คู่กับคนไทย อีกทั้งยังมีคุณค่า ความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของของวิถีชีวิต ประเพณีไทยมาช้านาน พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบเล่นดนตรีไทย ความว่า

“ดนตรีไทยนี้ เล่นแล้วติดจริง ๆ สบโอกาสเมื่อไรก็ต้องไปฟัง แต่ก่อน
อธิบายได้ว่า ชอบ เพราะชาตินิยมหลัง ๆ นี้ชอบเพราะฟังแล้วสนุก ตื่นเต้น
มีทฤษฎี”

(เทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระ 2553)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการทางด้านดนตรีไทยหลายท่านที่ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับดนตรี
ไทยว่า

“ดนตรีไทย เป็นสิ่งที่มีขึ้นพร้อมกับคนไทย ดนตรีและศิลปะถือเป็นเครื่องมือ
สำหรับวัดความรุ่งเรืองของชาติอย่างหนึ่ง ชาติไทยคู่มืออารยะสูงส่งเพราะเรามี
ดนตรีและศิลปะซึ่งเจริญถึงขั้นที่เป็นแบบฉบับคลาสสิกได้”

(ปัญญา รุ่งเรือง 2518)

“ดนตรีไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติอย่างหนึ่ง เราควรหวงแหนและช่วยกันรักษา
ไว้ให้ยั่งยืน ชาติที่เจริญมาก่อนจะต้องมีดนตรีเป็นของตนเองเป็นมรดกประจำชาติ
สืบต่อกันมาและค่อย ๆ พัฒนา ไปตามยุคสมัย”

(ทรงวิทย์ แก้วศรี 2533)

ดนตรีไทยนอกจากจะเป็นศิลปะประจำชาติและส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยแล้ว ยังมี
คุณประโยชน์ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม หรือแม้กระทั่งกับผู้สูงอายุ (สุกรี เจริญสุข 2538) ได้
กล่าวถึงดนตรีไทยกับผู้สูงอายุไว้ว่า เสียงดนตรีเป็นเพื่อนที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ สามารถลดความกลัวที่
เกิดขึ้นจากความว้าเหวของผู้สูงอายุได้ อีกทั้งเสียงดนตรีสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุดำเนินความคิด
สร้างสรรค์ต่อเนื่องโดยไม่ขาดช่วง ช่วยทำให้ชีวิตของผู้สูงวัยมีสีสัน มีความหมายมากขึ้นและทำให้
ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น เสียงและจังหวะดนตรีจะเข้าไปกระตุ้นการเต้นของหัวใจ การไหลเวียนของ
โลหิต และการทำงานของสมอง นอกจากนี้ดนตรีเป็นเรื่องของธรรมชาติ ทำให้มีสมาธิและเกิดความหลุด
พ้นทางจิต ดังนั้นดนตรีจึงมีความสำคัญในการช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนเพิ่ม
มากขึ้นในปัจจุบัน

ผู้สูงอายุเมื่อเกษียณแล้วไม่ต้องทำงาน ส่วนใหญ่ใช้เวลาว่างหมดไปกับการอยู่บ้าน ทำให้มีเวลาว่างมากขึ้นในการใช้ชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จึงต้องการหากิจกรรมทำหรือต้องการเข้าสู่กิจกรรมทางสังคมเพื่อพบปะกับกลุ่มคนที่อยู่ในวัยเดียวกัน มีความชอบ สนใจในสิ่งเดียวกัน หรือมีเป้าหมายเดียวกัน เพื่อเป็นการคลายความเครียดหรือความว้าวุ่นเมื่อต้องใช้ชีวิตอยู่บ้านในช่วงเวลาที่ต้องอยู่คนเดียวในระหว่างที่ลูกหลานไปทำงาน ดนตรีไทยเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงง่ายและเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุมีความคุ้นเคย

การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีรูปแบบกระบวนการสอนที่แตกต่างไปจากการสอนเด็กหรือผู้เรียนโดยทั่วไป เนื่องจากผู้เรียนในวัยนี้มีความหลากหลายและมีความเป็นตนเองสูง อาชัญญา รัตนอุบล กล่าวว่า ในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมีกลุ่มผู้สูงอายุ 3 ประเภท คือ 1) กลุ่มติดสังคม คือกลุ่มที่มีความอยากออกสังคม ติดเพื่อน ต้องการหากิจกรรมทำเพื่อใช้เวลาว่างที่มีอยู่ 2) กลุ่มติดบ้าน คือกลุ่มที่ไม่ชอบออกไปไหน อยากใช้ชีวิตอยู่แต่ในบ้าน ซึ่งกลุ่มนี้มีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคซึมเศร้าสูง 3) กลุ่มติดเตียง คือกลุ่มผู้สูงอายุที่ป่วย ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้และต้องมีผู้ดูแลตลอดเวลา ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สอนควรจัดให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มของผู้เรียน ซึ่งในแต่ละกลุ่มนั้นมีเป้าหมายในการใช้ดนตรีที่แตกต่างกัน (อาชัญญา รัตนอุบล, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2561) นอกจากนี้การเตรียมตัวของผู้สอนเป็นสิ่งจำเป็น ประชาสามเสน ได้อธิบายว่า ผู้สอนจำเป็นต้องปรับทัศนคติที่มีต่อการสอน ต้องมีความใจเย็นมากขึ้นกว่าการสอนเด็กหรือเยาวชน ที่สำคัญต้องกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนรู้ที่สามารถเป็นไปได้ในความเป็นจริง เช่น สามารถเล่นจนจบเพลงสั้น ๆ ได้ และต้องมีทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการพบเจอสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากผู้เรียนในวัยนี้มีความเป็นตนเองสูง ดังนั้นจะใช้วิธีเดียวกับการสอนเด็กไม่ได้ สอดคล้องกับ สิริชัยชาญ พักจำรูญ ซึ่งกล่าวว่าผู้สอนต้องเตรียมตัวว่าจะสอนอะไร ต้องมีการวางแผนล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของบทเพลงที่ใช้สอน วิธีการสอน และต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

รูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยปัจจุบัน พบว่ามีการสอนอยู่ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการศึกษานอกระบบ และรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย ในส่วนของการเรียนการสอนดนตรีในการศึกษานอกระบบ มีโรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนดนตรีที่เป็นการจัดการสอนดนตรีนอกหลักสูตร ตัวอย่างของโรงเรียนสอนดนตรีที่มีชื่อเสียงได้แก่ สถาบันโรงเรียนดนตรี KPN สถาบันดนตรี YAMAHA ซึ่งได้ทำการเรียนการสอนดนตรีไทยให้แก่บุคคลทั่วไป จากผลการวิจัยของ (วิภาสินี เมาลานนท์ 2555) พบว่า ยังไม่มีโรงเรียนเอกชนใดที่เปิดสอนในหลักสูตรดนตรีสำหรับ

ผู้สูงอายุโดยเฉพาะ มีเพียงการสอนหลักสูตรดนตรีที่เป็นกลุ่มปฏิบัติซึ่งไม่ได้กำหนดอายุของผู้เรียนที่ชัดเจน เพียงแต่กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้ที่จะเข้าเรียนในหลักสูตรต่าง ๆ เท่านั้น จากการสำรวจข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ยังไม่มีการเปิดทำเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะในโรงเรียนสอนดนตรี แต่ด้วยโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นจนเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยภายในไม่กี่ปีข้างหน้า นโยบายของโรงเรียนดนตรีนอกระบบเอกชนอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อเป็นการรองรับตลาดลูกค้าที่เป็นกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุที่มีมากขึ้นในอนาคต ดังนั้นเมื่อหลักสูตรการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุไม่ได้เป็นเป้าหมายหลักในการเปิดสอนในโรงเรียนดนตรีเอกชนดังกล่าว พื้นที่ในการเรียนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ จึงไปมีบทบาทในส่วนของการศึกษาตามอริยาศัยหรือตามหน่วยราชการเป็นหลัก

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ถือเป็นต้นแบบในด้านการดำเนินงานในการดูแลผู้สูงอายุ เป็นหน่วยงานที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการจัดกิจกรรมในรูปแบบที่หลากหลายที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นหน่วยงานราชการแห่งแรกที่เปิดรับสอนดนตรีไทยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุที่เป็นระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มและให้ผู้สูงอายุมีโอกาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพ โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุ ซึ่งศูนย์แห่งนี้ได้มีการเปิดทำการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นระบบ โดยทำการเรียนการสอนทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี และมีวิทยากรจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังมีระบบการบริหารจัดการที่ดีเยี่ยมทั้งในเรื่องของการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และการเตรียมความพร้อมในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น ศูนย์สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ คลินิกสุขภาพ ลานออกกำลังกาย ห้องเก้าอี้นวดไฟฟ้า ห้องอบรมกิจกรรมกลุ่มใหญ่ จากการมีระบบบริหารจัดการที่ดีเยี่ยม ทำให้ได้รับรางวัลการจัดการบริการสาธารณะดีเด่นด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากสมาคมพนักงานเทศบาลแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2559

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยศึกษาเนื้อหากิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุจากศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในเรื่องของรูปแบบการจัดการเรียน

การสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

คำถามการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยหรือไม่ อย่างไร
2. ขั้นตอนการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy) หรือไม่ อย่างไร

ขอบเขตในการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย เพื่อศึกษารูปแบบและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. การศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยทำการศึกษาการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี โดยแบ่งประเด็นในการศึกษาดังนี้

1.1 การศึกษารูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยที่สอดคล้องกับรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยทั้ง 3 ประเภท (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ 2554) ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 2) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ 3) การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน

1.2 การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy Theory) (Knowles 1980) เป็นทฤษฎีตั้งต้นในการศึกษา ประกอบด้วย 1) การสร้างบรรยากาศชั้นเรียน 2) การจัดสภาพทางกายภาพ 3) การร่วมวิเคราะห์ความต้องการร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ 5) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 6) การประเมินผลการเรียนรู้

2. แหล่งข้อมูลในการศึกษา ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน ที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เท่านั้น **นิยามศัพท์**

รูปแบบ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบการศึกษา ตามอัธยาศัย โดยแบ่งตามประเภทการเรียนรู้ของบุคคลตามหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 2) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ 3) การเรียนรู้ ในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุตาม ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy Theory) (Knowles 1980) ได้แก่ 1) การสร้าง บรรยากาศชั้นเรียน 2) การจัดสภาพทางกายภาพ 3) การร่วมวิเคราะห์ความต้องการร่วมกันระหว่าง ผู้เรียนและผู้สอน 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ 5) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 6) การ ประเมินผลการเรียนรู้

การเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอน ดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

ผู้สูงอายุในประเทศไทย หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีสัญชาติไทย และมีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่มีความ สนใจเรียนดนตรีไทย ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ **พาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

ทราบถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย อันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อยอดการจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุในรูปแบบอื่น ๆ ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งหัวข้อได้ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

- 1.1 นิยามคำว่า ผู้สูงอายุ
- 1.2 สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ
- 1.3 การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ
- 1.4 ประโยชน์ของดนตรีต่อผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 แนวคิด การศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

- 2.1 การศึกษาดนตรีไทยในรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 2.2 การศึกษาดนตรีไทยรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย

ตอนที่ 3 แนวคิด/ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

- 3.1 หลักการสอนดนตรี
- 3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy)
- 3.3 หลักการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

ตอนที่ 4 การศึกษาเฉพาะกรณี (Case study)

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอรายละเอียดต่าง ๆ ของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

1.1 นิยามคำว่าผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ หรือ ผู้สูงวัย เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุว่า มีอายุมาก โดยนิยมนับตามอายุ ตั้งแต่แรกเกิด (Chronological age) หรือทั่วไปเรียกว่า คนแก่ หรือคนชรา ซึ่งมีผู้ให้นิยามต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรืออยู่ในวัยชรา และให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม นอกจากนั้นยังมีการ เรียกผู้สูงอายุว่า ราษฎรอาวุโส (ราชบัณฑิตยสถาน 2542)

องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ผู้สูงอายุ หมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งไม่ได้มีการกำหนดเกณฑ์อายุเริ่มต้นที่เป็นมาตรฐาน เพียงแต่ยอมรับโดยทั่วไปว่าหมายถึงบุคคลหรือกลุ่มประชากรที่มีอายุตามปีปฏิทิน ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเกณฑ์อายุเริ่มต้นเดียวกับคำแนะนำขององค์การอนามัยโลกที่ใช้ในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงอายุ (รสรินทร์ เกร และคณะ 2556)

นอกจากนี้การให้นิยามสำหรับคำว่าผู้สูงอายุในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน ทั้งนิยามตามอายุเกิด ตามสังคม (Social) วัฒนธรรม (Culture) และสภาพร่างกาย (Functional markers) เช่นในประเทศกลุ่มที่พัฒนาแล้วแล้วมักจัดผู้สูงอายุ นับจากอายุ 65 ปีขึ้นไป หรือบางประเทศอาจนิยามผู้สูงอายุตามอายุกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกาย โดยผู้หญิงสูงอายุอยู่ในช่วง 45 - 55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55 - 75 ปี (ชมพูนุท พรหมภักดี 2556)

สำหรับประเทศไทย ได้กำหนดนิยามผู้สูงอายุไว้ใน พ.ร.บ.ผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 3 หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย

ดังนั้น ผู้สูงอายุ จึงเป็นผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60-65 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ซึ่งเป็นผู้ที่มีอายุมาก มีความเสื่อมถอยของสภาพร่างกาย สำหรับในประเทศไทยผู้สูงอายุคือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และต้องเป็นผู้ที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น

1.2 สถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงวัย

ด้วยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ ส่งผลให้ประชากรโลกมีอายุยืนยาวขึ้น ส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลกนั้นมีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัยในหลากหลายประเทศด้วยกัน ทั้งในทวีปแอฟริกา ทวีปอเมริกา ทวีปยุโรป และทวีปเอเชีย ซึ่ง องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ได้แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

2. ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

3. ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่

ข้อมูลจากองค์การสหประชาชาติระบุว่า ประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกในปัจจุบันเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนมีจำนวนมากกว่า 962 ล้านคน ในปี 2017 (Nations 2017) โดยสัดส่วนของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา โดยมีสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มเป็นสองเท่า จาก 652 ล้านคน เป็น 1.7 พันล้านคน ในระหว่างปี 2017 จนถึง 2050 นี้ โดยทวีปที่มีการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดคือ ทวีปแอฟริกา คิดเป็นร้อยละ 228.5 ตามมาด้วยทวีปเอเชีย ร้อยละ 131.8 และทวีปยุโรป ร้อยละ 35.1 ซึ่งคิดเป็นสามเท่า ของประชากรโลกทั้งหมด

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากจำนวนของประชากรผู้สูงอายุทั่วโลก ทวีปเอเชีย ยังคงเป็นทวีปที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุสูงที่สุดในโลกด้วยจำนวน 549.2 ล้านคน แล้วจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็น 1273.2 ล้านคน ในปี 2050 ในอีก 30 ปีข้างหน้า เนื่องจากในทวีปเอเชียมีประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลกได้แก่ ประเทศจีน ซึ่งมีประชากรมากกว่า 1,300 ล้านคน รวมถึงประเทศญี่ปุ่น ที่ในปัจจุบันได้เข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดไปแล้ว นอกจากนี้ยังมีประเทศที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่กำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยด้วยเช่นกัน จึงทำให้จำนวนประชากรของผู้สูงอายุในทวีปเอเชียมีมากกว่าทวีปอื่นทั่วโลก

	จำนวนประชากร ผู้สูงอายุในปี 2017 (ร้อยละ)	สัดส่วนการเพิ่มขึ้น ของประชากรผู้สูงอายุ ในระหว่างปี 2017- 2050	แนวโน้มจำนวน ประชากร ผู้สูงอายุในปี 2050 (พันล้าน)
โลก	962.3	116.2	2080.5
ทวีปแอฟริกา	68.7	228.5	225.8
ทวีปเอเชีย	549.2	131.8	1273.2
ทวีปยุโรป	183.0	35.1	247.2

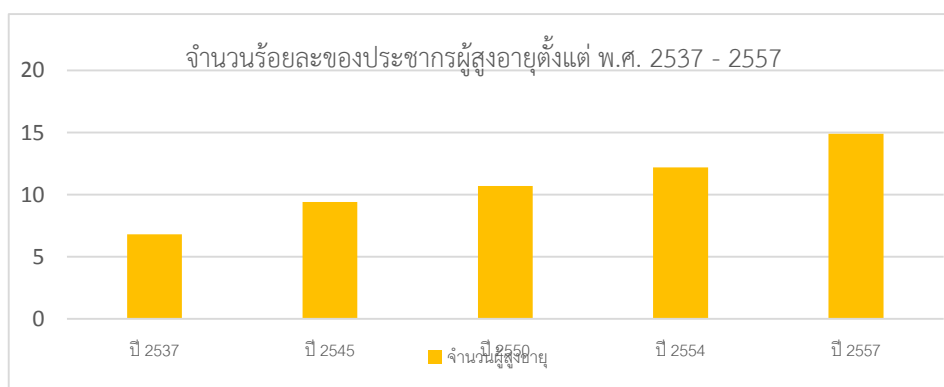
ตารางที่ 1: ตารางแสดงจำนวนประชากรผู้สูงอายุทั่วโลกในปี 2017

ที่มา : United Nation (2017)

สถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยของประเทศไทยในปัจจุบัน อยู่ในระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์โดยพิจารณาจากสัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งหมด และกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า

1.3 การเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทย

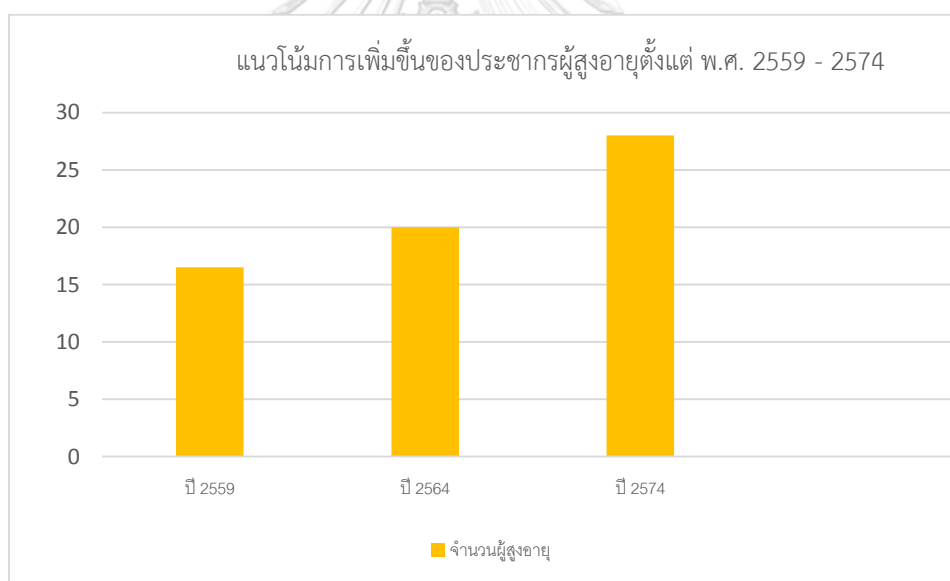
ประเทศไทยได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยพิจารณาจากสัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งหมด ทั้งนี้จากการสำรวจข้อมูลประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจประชากรในประเทศไทยทุก 3 ปี พบว่าประชากรผู้สูงอายุนั้นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องตั้งแต่ปีพ.ศ. 2537 ในขณะที่ประชากรรวมของประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่ช้าลงจนเหลือเพียงร้อยละ 4 ต่อปีในปัจจุบัน ประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงมากด้วยอัตราประมาณร้อยละ 5 ต่อปี

ภาพที่ 1: แผนภูมิแสดงจำนวนร้อยละประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2537 - 2557

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557)

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ปีพ.ศ.2537 มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 6.8 ของประชากรทั้งประเทศ และได้เพิ่มเป็นร้อยละ 9.4, 10.7, 12.2, 14.9 ในปีพ.ศ. 2545, พ.ศ. 2550, พ.ศ. 2554 และปี พ.ศ. 2557 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2557) และในปีพ.ศ.2559 นี้ ในจำนวนประชากรประเทศไทย 65.9 ล้านคน มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ของประชากรทั้งหมด และมีการคาดประมาณว่า ในปีพ.ศ.2564 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมอายุอย่างสมบูรณ์ เมื่อมีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วน ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด และในปีพ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด เมื่อประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด เท่ากับว่า ประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Age Society) ภายในระยะเวลาอีก 20 ปีเท่านั้น (ชมพูนุท พรหมภักดี 2556) (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย 2560)

ภาพที่ 2: แผนภูมิแสดงแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2559 – 2574
ที่มา : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2560)

ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรของประเทศไทยที่มีประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนกระทั่งเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอีก 20 ปีข้างหน้า เป็นผลมาจากอัตราการเกิดของประชากรน้อย ทำให้ประชากรเด็กมีสัดส่วนน้อยกว่าประชากรผู้สูงอายุในปัจจุบัน

จากสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยดังกล่าว ทำให้รัฐบาล หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีความตื่นตัวในการเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยในอนาคตอันใกล้นี้ หน่วยงานส่วนต่าง ๆ จึงได้มีการกำหนดนโยบายและมาตรการที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยแล้ว รัฐบาลได้มีนโยบายต่าง ๆ ในการรองรับสถานการณ์ผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงได้มีการกำหนดแผนและนโยบายชาติสำหรับผู้สูงอายุต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของผู้สูงอายุ รวมถึงสิทธิในการรับสวัสดิการและความช่วยเหลือจากรัฐบาลในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสม เช่น ด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาตลอดชีวิต (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สสส.) อ้างถึงใน ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556)

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546

ในปี พ.ศ.2546 ได้มีการตราพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ และประกาศใช้ในปีพ.ศ.2547 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญคือ ในมาตรา 11 การให้สิทธิ การคุ้มครอง และการสนับสนุนแก่ผู้สูงอายุ โดยกำหนดว่าบุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย มีสิทธิได้รับการคุ้มครอง และการสนับสนุนทั้งในด้านสังคม สุขภาพ เศรษฐกิจ รวมถึงการให้สิทธิในการรับบริการสาธารณสุขและเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ การให้บริการด้านสาธารณสุขที่สะดวก รวดเร็วเป็นกรณีพิเศษ การให้บริการด้านการศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสาร การส่งเสริมอาชีพและการทำงานที่สมกับวัย การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมด้วยการตัดสินใจอำนวยความสะดวกและปลอดภัยในสถานที่และบริการสาธารณะ การลดหย่อนค่าโดยสารยานพาหนะ การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ การช่วยเหลือจากการทารุณกรรม ทอดทิ้งหรือแสวงหาผลประโยชน์ การให้คำแนะนำ ปรีกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การจัดการที่พิกอภัย การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2553)

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2

วัตถุประสงค์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ได้จัดทำขึ้นโดยมีวิสัยทัศน์ว่า “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” มีวัตถุประสงค์ดังนี้

เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงผู้สูงอายุในฐานะบุคคลที่มีประโยชน์ต่อสังคม เพื่อให้ประชากรทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของการเตรียมการและมีการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตและมีหลักประกัน เพื่อให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการกิจด้านผู้สูงอายุ

เพื่อให้มีกรอบและแนวทางปฏิบัติสำหรับส่วนต่าง ๆ ในสังคมทั้งภาคประชาชน ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ปฏิบัติงานอย่าง ประสานและสอดคล้องกัน (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ 2553)

จากนโยบายทั้งหมดที่กล่าวมานั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงการมองเห็นความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย กฎหมาย นโยบายต่าง ๆ ที่เน้นในเรื่องของการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จุดประสงค์เพื่อมุ่งเน้นส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และเป็นหลักชัยของสังคม ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่าในตนเองและผลักดันให้เกิดนโยบายการรับรองผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดสวัสดิการแห่งรัฐ การออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้สูงอายุ การออมเงินสำหรับผู้สูงอายุ และการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นมาตรการหลักของประเทศไทยในการรับรองประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

1.4 การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นวัยที่มีเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดกว่าผู้คนในวัยอื่น (เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์ 2549) (ศรีเรือน แก้วกังวาน 2549) สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกายและสติปัญญา 2) ด้านจิตใจและอารมณ์ 3) ด้านสังคม 4) ด้านเศรษฐกิจ ในแต่ละด้านมีลักษณะดังต่อไปนี้

1) ด้านร่างกายและสติปัญญา การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนที่สุดสำหรับวัยผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่มองเห็นได้ชัด ได้แก่ ผมหงอก ผิวหนังเหี่ยวย่น เนื้อหนังขาดความเต่งตึง ประสาทสัมผัสเช่น ลิ้น หู ตา จมูก รับรู้เสื่อมลง กล้ามเนื้อต่าง ๆ ที่มีผลกำลังน้อยลง มีอาการเหนื่อยง่าย หรือเจ็บป่วยง่าย ถ้าเกิดอาการเจ็บป่วยจะใช้เวลาานานจึงจะ

หายเป็นปกติ ในส่วนการเปลี่ยนแปลงภายในนั้น ได้แก่ กระดูกที่มีความเปราะบาง ความยืดหยุ่นของ เอ็นรอบข้อต่อและเอ็นต่าง ๆ ของข้อต่อเสื่อมลง ทำให้เคลื่อนไหวได้ไม่สะดวก แต่ในขณะเดียวกันถ้า ผู้สูงอายุไม่ขยับกล้ามเนื้อ ไม่ใช้ข้อ ข้อจะยิ่งแข็งและมีความเสื่อมถอยลงมากขึ้น รวมถึงระบบการ หายใจอ่อนเนื่องจากเนื้อปอดยึดหดตัวเองได้น้อย ทำให้การหายใจเสื่อมลง และมีอาการเหนื่อยหอบ ใน ด้านสติปัญญา ถึงแม้ว่าผู้สูงอายุจะมีประสิทธิภาพในการจำลดลงอันเนื่องประสิทธิภาพการทำงานของ สมองนั้นเสื่อมถอยลง จำได้ยากขึ้นและเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ช้าลง มีความจำในเรื่องของอดีตได้ดีกว่าใน ปัจจุบัน การตัดสินใจหรือนึกคิดอะไรบางอย่างต้องใช้เวลานาน แต่ลักษณะเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับ ผู้สูงอายุทุกคน ผู้สูงวัยที่มีความตื่นตัวกับการทำงานและใช้สมองอยู่เสมอจะทำให้ความเสื่อมของ สมองช้าลง และยังสามารถมีสติปัญญาที่ดีเช่นคนวัยหนุ่มสาว

2) ด้านจิตใจและอารมณ์ สภาพทางจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปใน รูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ผู้สูงอายุได้พบเจอและบุคลิกภาพเฉพาะตน ส่วนใหญ่แล้วความ เสื่อมทางจิตใจและอารมณ์นั้นมักควบคู่กับความเสื่อมทางสภาพร่างกาย ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุนั้นรู้สึกว่ ตนเองไร้คุณค่า ต้องพึ่งพาผู้อื่น ประกอบกับการสูญเสียอำนาจ จากการเกษียณ หรือออกจากงาน จึง ทำให้คนชรามีความกังวล น้อยใจ และมีความกระตือรือร้นจิตใจได้ง่าย นอกจากนี้ยังต้องประสบ พบบ่อยกับการสูญเสีย การตายของบุคคลอันเป็นที่รัก ส่งผลต่อความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ตลอดจนการปรับตัวทางสังคมและสิ่งแวดล้อม

3) ด้านสังคม ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องปรับตัวที่แตกต่างจากวัยอื่น เพราะการปรับตัวในช่วงนี้ เป็นการปรับตัวในช่วงที่เสื่อมถอย เช่น การถูกลดบทบาทหน้าที่ลง การเกษียณจากงาน การขาด ความสำคัญ หรือการมีเวลาว่างมากขึ้น ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวก็มีอันห่างเหินกันไปจาก ภาระและหน้าที่การงาน ทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการทางสังคม ในด้านต่าง ๆ เช่น ความเป็นเพื่อน การมีบุคคลกลุ่มร่วมวัย การร่วมกิจกรรมทางสังคม เป็นต้น

4) ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุบางคนต้องพบเจอกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากงาน บางประเภทไม่มีสวัสดิการรองรับซึ่งเป็นภาระให้ผู้สูงอายุ และลูกหลาน บางท่านมีสวัสดิการ มี บำนาญ บำเหน็จ ประกันสังคม ประกันชีวิต ฯลฯ แต่ไม่ได้มีทุกคน ทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้ที่ลดลงและ ขาดรายได้ (วิภาสิณี เมฆานนท์ 2555)

โดยสรุป ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะพบเจอกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ทั้งหมด 4 ด้าน ด้วยกัน ได้แก่ ด้านร่างกายและสติปัญญา ด้านจิตใจและอารมณ์ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งการ เปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ด้านนั้นส่งผลต่อชีวิต วิถีความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทำให้ผู้สูงอายุ

นั้นต้องการหากิจกรรมทำเพื่อลดความเบื่อหน่ายและต้องการพบเจอสังคมใหม่ ๆ ที่มีเป้าหมายเดียวกัน

การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุนั้นมีข้อจำกัดทางการเรียนรู้และมีความสามารถทางการเรียนรู้ที่ต่ำกว่าวัยรุ่นทั่วไป ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุจึงต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างจากผู้คนวัยหนุ่มสาวและต้องใช้สถานการณ์ที่แตกต่างกันด้วย (ศรีเรือน แก้วกังวาน 2549) ข้อคำนึงสำหรับการเรียนรู้ของผู้สูงอายุคือ

1. ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ช้าหรือเข้าใจช้าในกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องใช้สมรรถภาพทางตาหู การประสานงานกันของกล้ามเนื้อประสาทสัมผัส หรือการเรียนรู้ที่ต้องใช้สมาธิหลายด้านในเวลาเดียวกัน สิ่งที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้ดี คือการเรียนรู้เฉพาะเจาะจง โดยไม่เร่งรัด แต่เป็นไปตามกำลังของตน การเรียนรู้ที่เร่งรัดจะส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถนำสิ่งที่เรียนไปเก็บในคลังความจำ หรือนำออกมาใช้จริงได้

2. ผู้สูงอายุยังคงตื่นตัวกับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ปัญหาที่พบคือ สารเนื้อหาสำหรับเพิ่มพูนฝึกทักษะทางสติปัญญาของผู้สูงอายุมักมีผู้จัดทำขึ้นน้อย ส่วนใหญ่มักเป็นสิ่งที่ทำซ้ำหรือเป็นสิ่งที่ผู้สูงอายุได้ผ่านการพบเห็นมาแล้ว

นอกจากนี้ (อาชัญญา รัตนอุบล 2559) ได้ระบุถึงการเรียนรู้ของวัยผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ ว่าเกิดจากสภาพการณ์ 3 ประการคือ

1. การเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ (Natural Setting) ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้จากสภาพการณ์ทางธรรมชาติ เช่นการอยู่ในร่ม สบายกว่าการอยู่กลางแจ้ง จึงทำให้เกิดการคิดค้นการสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากสภาพการณ์ของสังคมที่มีอยู่โดยทั่วไป (Society Setting) เช่น การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในสังคม การอ่านหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ เป็นต้น

3. การเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอน (Formal Instructional Setting) มีการจัดลำดับการเรียนรู้อย่างมีจุดหมายและต่อเนื่องและมีการจัดสภาพการเรียนการสอนเพื่อเกิดการเรียนรู้อย่างตั้งใจ

การเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้

การเปลี่ยนแปลงด้านการรับรู้ในผู้สูงอายุนั้นเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ยากกว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย มีลักษณะดังนี้

1. ลักษณะการจดจำ

การจดจำสิ่งต่าง ๆ ของผู้สูงอายุโดยทั่วไปผู้สูงอายุมักจะจดจำเรื่องราวเก่า ได้ดีกว่า เรื่องราวใหม่ ยกเว้นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะของ Alzheimer' disease

2. ความจำตามแนวคิดเชิงประมวลข้อมูลข่าวสาร

โดยปกติหน่วยความจำของมนุษย์แยกออกเป็น 3 ส่วน คือ ความจำจากประสาทสัมผัส (Sensory memory) ความจำระยะสั้น (Short term memory) และความจำระยะยาว จากการศึกษาทดลองของ Lefrancois พบความแตกต่างในการจดจำทั้ง 3 แบบกับบุคคลในวัยต่าง ๆ กัน ดังนี้

2.1 ความจำจากประสาทสัมผัส

ผลจากการศึกษาพบว่าไม่มีความแตกต่างกันมากนักระหว่างบุคคลวัยต่าง ๆ ทั้งก่อน และหลังอายุ 60 ปี แม้ว่าผู้สูงอายุจะเริ่มสูญเสียความสามารถในด้านประสาทสัมผัสบางชนิดไปบ้าง เช่น การรับรู้กลิ่น รส และสัมผัส แต่เกิดกับบุคคลในระดับไม่เท่ากัน สำหรับผู้มีอนามัยดีและรู้จักปรับตัว จะยังคงรักษาสมรรถภาพนี้ไว้ได้มาก

2.2 ความจำจากหน่วยระยะสั้น

ผลจากการศึกษาไม่พบว่ามี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในวัยผู้ใหญ่ก่อนและหลัง วัย 60 ปี

2.3 ความจำจากหน่วยความจำระยะยาว

ผลการศึกษาในเรื่องนี้พบว่าความจำแบบมีสิ่งเร้าแล้วนึกได้ ไม่มีความแตกต่างมากนัก ระหว่างบุคคลในวัยต่าง ๆ แต่ความจำแบบนี้ก็ตัวเอง จะมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่าง ผู้สูงอายุกับเด็กและคนหนุ่มสาว ซึ่งความเสื่อมถอยของความจำทั้งระยะสั้นและระยะยาวขึ้นอยู่กับ ความเสื่อมของสมองในยามสูงวัยอย่างมีนัยสำคัญ

โดยสรุป ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องพบเจอกับการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายด้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมถอยหรือลดลง อันส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างไรก็ตาม ผู้คนในวัยสูงอายุนั้นยังคงมีความสามารถในการใช้ชีวิตและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ ถ้ามีความสนใจในการเรียนรู้ที่มากพอโดยเฉพาะการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ แต่ปัญหาที่พบคือมีการจัดทำเนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่เฉพาะสำหรับผู้สูงอายุที่น้อยมาก ส่วนใหญ่แล้วสิ่งที่ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ขึ้นเป็นสิ่งที่เคยพบหรือมีประสบการณ์มาก่อน

ดนตรีเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจและนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ในการ
 ปรับแต่งชีวิตให้มีความสุข ผ่อนคลายความโศกเศร้า เป็นสื่อเสริมแต่งให้กิจกรรมทางประเพณีและ
 กิจกรรมทางสังคมให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรีไทย อันเป็นสิ่งที่อยู่กับคนไทย
 มาช้านาน และเป็นสิ่งที่ผู้คนในวัยสูงอายุส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี

1.5 ประโยชน์ของดนตรีต่อผู้สูงอายุ

ดนตรีเป็นเรื่องของเสียง ส่งผลต่อความรู้สึกของมนุษย์ทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยผู้สูงอายุผู้
 ที่ต้องพบเจอกับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้น เมื่อผู้สูงอายุได้ฟังดนตรี จะ
 พบว่าตนเองมีความสุขถึงแม้ว่าจะไม่ได้เล่นดนตรีก็ตาม ดังนั้น ดนตรีจึงเป็นประโยชน์กับผู้สูงอายุใน
 ด้านสุขภาพต่าง ๆ ทั้งร่างกายและจิตใจ (สุกรี เจริญสุข 2561) ได้กล่าวถึงดนตรีกับผู้สูงอายุว่า ดนตรี
 เป็นเรื่องของเสียงและพลังงานที่สามารถกระตุ้นจิตใจ ถ้าเป็นเสียงที่คุ้นเคยจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความ
 เบิกบานใจ ทำให้คิดถึงความหลังในอดีตที่มีความสุข เพราะฉะนั้น เสียงเพลงของคนแก่คือบทเพลงที่
 คนแก่ชอบ ซึ่งจะแตกต่างกันจากประสบการณ์ด้านดนตรีของแต่ละคน การได้ร้องเพลงที่ชอบ หรือได้
 เล่นดนตรีที่ชอบจึงเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกส่วนตัวออกมา ทำให้รู้สึกดีและมีความสุข

ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรมไทยที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ในด้านศิลปะการแสดง ดนตรีไทยถือเป็นศิลปะอีกหนึ่งแขนงที่เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติไทย และ
 อยู่คู่กับคนไทย อีกทั้งยังมีคุณค่า ความสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ประเพณีไทยมาช้านาน
 พระราชนิพนธ์ตอนที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์เรื่อง เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบเล่นดนตรีไทย
 ความว่า

“ดนตรีไทยนี้ เล่นแล้วติดจริง ๆ สบโอกาสเมื่อไรก็ต้องไปฟัง แต่ก่อนอธิบายได้ว่า
 ชอบ เพราะชาตินิยมหลัง ๆ นี้ชอบเพราะฟังแล้วสนุก ตื่นเต้น มีทูลรส”

(เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระ 2553)

“ดนตรีไทย เป็นสิ่งที่มีขึ้นพร้อมกับคนไทย ดนตรีและศิลปะถือเป็นเครื่องมือสำหรับวัด
 ความรู้เรื่องของคนอย่างหนึ่ง ชาติไทยดูมีอารยะสูงส่งเพราะเรามีดนตรีและศิลปะ
 ซึ่งเจริญถึงขั้นที่เป็นแบบฉบับคลาสสิกได้”

(ปัญญา รุ่งเรือง 2518)

“ดนตรีไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติอย่างหนึ่ง เราควรหวงแหนและช่วยกันรักษาไว้ให้ยั่งยืน ชาติที่เจริญมาก่อนจะต้องมีดนตรีเป็นของตนเองเป็นมรดกประจำชาติ สืบต่อกันมาและค่อย ๆ พัฒนา ไปตามยุคสมัย”

(ทรงวิทย์ แก้วศรี 2533)

ดนตรีไทยนอกจากจะเป็นศิลปะประจำชาติและส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยแล้ว ยังมีคุณประโยชน์ทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม มีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของดนตรีไทยไว้ดังนี้ มนตรี ตราโมท (2540) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของดนตรีไทยไว้ว่า

ดนตรีทำให้เกิดความครึกครื้น

ดนตรีทำให้การแสดงมหรสพต่าง ๆ ให้น่าดูและมีความสนุกสนานมากขึ้น

ดนตรีทำให้พิธีต่าง ๆ ทั้งของประชาชนและของชาติมีความสมบูรณ์

เป็นการบ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่งดงามของชาติไทย ชาติใดที่มีวัฒนธรรมของตนอยู่อย่างดีย่อมเป็นที่ยกย่องของชาติทั้งหลาย

นอกจากนั้น ดนตรีไทยยังมีคุณค่าและประโยชน์แก่ผู้สูงอายุ สுகี เจริญสุข (2538) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของดนตรีต่อผู้สูงอายุไว้ว่า

1) เสียงดนตรีเป็นเพื่อนที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ สามารถลดความกลัวที่เกิดขึ้นจากความว้าเหวของผู้สูงอายุ ได้

2) เสียงดนตรีสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุดำเนินความคิดสร้างสรรค์ต่อเนื่องโดยไม่ขาดช่วง และจะช่วยทำให้ชีวิตของผู้สูงวัยมีสีสัน และมีความหมายมากขึ้นและทำให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น

3) ดนตรีเป็นความเพลิดเพลิน ทำให้ผู้สูงอายุเมื่อได้ฟังดนตรีมีความสดชื่น มีความรู้สึกดี เสียงและจังหวะดนตรีจะเข้าไปกระตุ้นการเต้นของหัวใจ การไหลเวียนของโลหิต และการทำงานของสมอง

4) ดนตรีเป็นเรื่องของธรรมชาติ ทำให้มีสมาธิและเกิดความหลุดพ้นทางจิต

จากการศึกษาทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ สามารถสรุปได้ว่า วัยผู้สูงอายุนั้นเป็นวัยที่ต้องพบเจอการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เสื่อมลงในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ สังคม รวมถึงภาวะทางเศรษฐกิจ ทำให้ผู้สูงอายุมีความจำเป็นที่จะต้องปรับตัวในสภาวะดังกล่าว นอกจากนี้ยังเป็นวัยที่มีเวลาว่างมาก จึงต้องการออกไปหาสิ่งต่าง ๆ ทำเพื่อให้เกิดการเข้าสังคมและได้ทำในสิ่งที่อยากทำแต่ไม่มีโอกาสได้ทำเมื่อหนุ่มสาว ซึ่งดนตรีไทย เป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจและยังสามารถสร้างประโยชน์ให้กับผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

ตอนที่ 2 แนวคิด การศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

จากการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับศึกษาดนตรีไทยของผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า มีการศึกษาดนตรีไทยของผู้สูงอายุ 2 รูปแบบ คือ การศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

2.1 การศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน

เป็นการศึกษาดนตรีไทยในรูปแบบของโรงเรียนดนตรีนอกระบบเอกชน อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ (กร.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ โดยจัดให้โรงเรียนดนตรีอยู่ในโรงเรียนนอกระบบประเภทศิลปศึกษาและกีฬา จากการสำรวจโรงเรียนดนตรีเอกชนที่เปิดสอนในประเทศไทย พบว่า มีโรงเรียนดนตรีเอกชนเปิดทำการสอนทั่วประเทศประมาณ 400 (วิภาสินี เมาลานนท์ 2555) โดยทั้งหมดนี้มีโรงเรียนเอกชนที่ขอจดทะเบียนตามมาตราที่ 15 (2) ของพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน 2525 เป็นจำนวน 163 โรงเรียน ในส่วนของโรงเรียนดนตรีนอกระบบเอกชนที่อยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ (กร.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา (สช.) กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีโรงเรียนที่เปิดทำการสอนดนตรีจำนวนทั้งหมด 144 แห่ง โดยในจำนวนโรงเรียนทั้งหมดนี้มีโรงเรียนดนตรีนอกระบบชั้นนำของประเทศและมีสาขามากที่สุด ได้แก่ โรงเรียนดนตรีสยามกลการ (Yamaha Music School) จำนวน 30 แห่ง และสถาบันดนตรีเคพีเอ็น (KPN Music Academy) จำนวน 11 แห่ง

ทั้งนี้ ผู้ได้ทำการสำรวจข้อมูลด้านหลักสูตรการเรียนการสอนดนตรีของโรงเรียนทั้งสองแห่ง จะเห็นได้ว่าโรงเรียนดนตรีทั้งสองแห่งนั้นมีการเปิดสอนดนตรีที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่แล้วจะเน้นไปทางการปฏิบัติเครื่องดนตรี และรับผู้เรียนที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จนถึงผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลของหลักสูตรการสอนดนตรีของโรงเรียนทั้งสองแห่งได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการเปรียบเทียบหลักสูตรดนตรีของโรงเรียนสอนดนตรีเอกชนนอกระบบ โรงเรียนดนตรีสยามกลการ และสถาบันดนตรี KPN

รายละเอียดหลักสูตร	โรงเรียนดนตรีสยามกลการ	สถาบันดนตรี KPN
กลุ่มวิชาสำหรับเด็ก		
- การพัฒนาโสตประสาทด้านการฟัง	✓	✓
- กิจกรรมเข้าจังหวะ		✓
- ทักษะการ Improvisation	✓	
กลุ่มวิชาปฏิบัติ (ดนตรีสากล)		
- เปียโน	✓	✓
- อีเล็คโทน	✓	
- กีตาร์	✓	✓
- คีย์บอร์ด	✓	✓
- กลอง	✓	✓
- ซับรื่อง	✓	✓
- พลุ่ท	✓	✓
- แซกโซโฟน	✓	✓
- ทรัมเปท		✓
- ไวโอลิน	✓	✓
กลุ่มวิชาปฏิบัติ (ดนตรีไทย)		✓
วัยของผู้เรียน		
วัยเด็กตอนต้น (3-5 ปี)	✓	✓
วัยเด็ก อายุ 7 ปีขึ้นไป	✓	✓
วัยรุ่น อายุ 15 ปีขึ้นไป	✓	✓
วัยผู้ใหญ่	✓	✓
วัยสูงอายุ		

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ทั้งสองโรงเรียนมีกลุ่มวิชาทั้ง 2 กลุ่มใหญ่ที่คล้ายกันได้แก่ กลุ่มวิชาสำหรับเด็ก และกลุ่มวิชาปฏิบัติดนตรี ส่วนใหญ่เป็นดนตรีสากล มีเพียงสถาบันดนตรี KPN เท่านั้นที่เปิดสอนหลักสูตรการปฏิบัติดนตรีไทย และในส่วนของผู้เรียนนั้น กลุ่มเป้าหมายหลักของโรงเรียนทั้งสองแห่งคือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กตั้งแต่อายุ 3-5 ปี และอายุ 10 ปีขึ้นไป ซึ่งจะเน้นไปที่การสอนขั้นพื้นฐานเพื่อให้มีความรู้ในการต่อยอดดนตรีขั้นสูงต่อไป

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าการเรียนการสอนดนตรีในระบบโรงเรียนดนตรีเอกชน ยังไม่เปิดการเรียนการสอนดนตรีไทยเฉพาะกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุ เนื่องจากหลักสูตรที่ได้เปิดทำการเรียนการสอนนั้นได้มีการเน้นกลุ่มเป้าหมายและมีความเหมาะสมกับผู้เรียนที่เป็นวัยเด็กหรือวัยรุ่น แต่ด้วย

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดกรุงเทพมหานครที่มีสัดส่วนสูงที่สุดในประเทศไทย กลุ่มผู้เรียนในอนาคต 10 ปีข้างหน้าอาจมีการเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นนโยบายการบริหารจัดการของโรงเรียนดนตรีนอกระบบเอกชน จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

2.2 การศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย

การศึกษาดนตรีตามอัธยาศัย เป็นรูปแบบการศึกษารูปแบบหนึ่งที่เป็นการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง นอกเหนือจากการเรียนรู้ในระบบการศึกษาแบบเป็นทางการ มีวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ 2554) มีผู้ให้ความหมายของการศึกษาดนตรีตามอัธยาศัยไว้ดังนี้

(กระทรวงศึกษาธิการ 2552) กล่าวว่า การเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตอันเกิดจากการผสมผสานระหว่างการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของแต่ละบุคคล ซึ่งต้องอาศัยแรงจูงใจภายในของบุคคลที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ จัดเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อการเป็นมนุษย์

Marsick and Watkins (Watkins 2001) ได้กล่าวถึงการศึกษาดนตรีตามอัธยาศัยว่า เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคล โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ที่สำคัญ 6 ลักษณะ คือ 1) เป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต 2) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมภายนอกและจิตลักษณะของบุคคล 3) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ 4) เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีแบบแผนหรือระเบียบตายตัว 5) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง 6) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ในลักษณะอื่น ๆ

นอกจากนี้ (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ 2554) ได้แบ่งประเภทของการศึกษาดนตรีตามอัธยาศัยตามวิธีการเรียนรู้ของบุคคลเป็นสำคัญ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning) เป็นการเรียนรู้ที่กำหนดโดยผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจที่จะเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนมีจุดหมายบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการเรียนรู้และนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในเวลาต่อมา

2) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยความบังเอิญ (Incidental Learning) เป็นประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจหรือความต้องการของผู้เรียน หากได้รับประสบการณ์จะทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้บางอย่างโดยมิได้ตั้งใจขึ้นมา

3) การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (Tacit Learning) เป็นการรับรู้ในคุณค่า ค่านิยม พฤติกรรม หรือทักษะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ที่บุคคลเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบที่หลากหลายตามสภาพการณ์ของแต่ละบุคคล

ในส่วนของหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ได้มีงานวิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักการศึกษาและการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จากผลการวิจัยของ (ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย 2558) ประกอบด้วย 3 ประการด้วยกัน ได้แก่

ด้านหลักการส่งเสริมจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

1. การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเป็นการจัดบรรยากาศ สถานการณ์ สถานที่ หรือสภาพแวดล้อมที่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกกาลเทศะ และในการจัดนั้นควรคำนึงถึงปัจจัยหรือแหล่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งที่เป็นบุคคลและสิ่งที่ไม่มีชีวิต

2. การส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ต้องให้ความสำคัญกับบุคคล โดยกิจกรรมการเรียนรู้สภาพแวดล้อม สถานการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นต้องสามารถสนับสนุนบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยอิสระ หรือผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ในการนำตนเอง

3. การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องมีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับรูปแบบใด ๆ ได้แก่ ด้านเวลาในการเรียน ด้านวัตถุประสงค์ ด้านเนื้อหา และด้านสถานที่การเรียนรู้

4. การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการ และความสนใจของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญ

5. การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรให้ความสำคัญกับความหลากหลาย ทั้งในเรื่องการใช้สื่อหรือทรัพยากรการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย

6. ต้องให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่ทันสมัย เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง มีความเป็นปัจจุบัน รวมถึงเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ และสามารถนำไปต่อยอดในการดำเนินชีวิต

7. ควรเป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาส และสร้างโอกาส รวมถึงสร้างวามเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้เพื่อตอบสนองเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน

8. ควรผสมผสานศิลปะด้านต่าง ๆ ทั้งศิลปะในการจูงใจ แรงบันดาลใจ การนำเสนอ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้

9. ควรให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีส่วนร่วมและการมีพื้นที่ของผู้เรียนในการที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ ปราศจากการควบคุม

10. สามารถแสดงให้เห็นเนื้อหา สาระ ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปต่อยอดเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง

11. ควรใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้สนับสนุนในการเรียนตามความเหมาะสม

12. ควรเป็นการจัดกิจกรรม สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการเรียนรู้ และมีคุณประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด

13. ต้องไม่ใช่การนำเสนอเพียงความรู้ความเข้าใจที่ง่าย ๆ หรือเพียงแค่ความบันเทิง แต่ควรเป็นการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกสามารถให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

14. ต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในการดำเนินชีวิต เกิดได้ทุกแห่งแล้วแต่สถานการณ์จะพาไป และจะทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์หรือความรู้ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง

ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. เป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ และมีประสบการณ์ตรงและความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ดังกล่าวนั้นไปสู่ผู้เรียนหรือผู้ปรารถนาที่จะรู้ได้อย่างเข้าใจชัดเจน

2. เป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่ดี ทำให้ผู้เรียนเกิดความศรัทธา และเกิดความเชื่อถือที่จะเรียนรู้

3. เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เข้าถึงได้ง่าย ยิ้มแย้มแจ่มใส สนุกสนานและมีชีวิตชีวา เพราะคุณลักษณะเหล่านี้จะทำให้การเรียนรู้มีสีสันและไม่น่าเบื่อ

4. เป็นบุคคลที่เข้าใจถึงธรรมชาติของผู้เรียน เข้าใจบทบาทของตนเอง และเข้าใจกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผลักดันให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้

5. เป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและผู้อื่น มองโลกในแง่ดีและอยู่บนฐานของความเป็นจริง

6. เป็นบุคคลที่มีทักษะในการสื่อสารและการถ่ายทอดเรื่องราวการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย

7. เป็นบุคคลที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า สามารถแก้ไขปัญหาภาวะตึงเครียดให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

8. เป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดติดในกฎเกณฑ์หรือความคิดของตนเองจนไม่ฟังความคิดที่แตกต่างของผู้อื่น

9. เป็นบุคคลที่ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ และต้องปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นผู้เรียนในบางสถานการณ์

10. เป็นบุคคลที่พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาและหมั่นทบทวนการกระทำของตนเองอยู่เสมอ

ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้จุดประกายสร้างความรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น เกิดแรงจูงใจใฝ่รู้ และมุ่งแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง
2. เป็นผู้สร้างพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน รวมถึงระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง
3. เป็นผู้ทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุน คอยให้คำปรึกษา พุดคุยแบบผ่อนคลาย รวมถึงคอยให้คำชี้แนะในการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาเมื่อผู้เรียนต้องการ
4. เป็นบุคคลที่คอยช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับความต้องการของตนเอง หรือตัวตนของตนเองให้ได้มากที่สุด
5. เป็นผู้ประสานหรือติดต่อเครือข่ายที่มีความชำนาญในการให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. เป็นผู้ที่สามารถกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ
7. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ควรมีบทบาทในการสร้างกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความปรารถนาที่แรงกล้าในการที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเองให้ประสบความสำเร็จ
8. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้คือบุคคลผู้สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนานไม่ตึงเครียด
9. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้คอยสังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามความต้องการ
10. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นผู้คอยกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

ในเมื่อการศึกษาคนไทยในโรงเรียนนอกระบบเอกชน ยังไม่มีการเปิดหลักสูตรการสอนคนไทยสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรมในปัจจุบัน ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุที่มีความต้องการในการเรียนคนไทยส่วนใหญ่ จึงต้องไปเรียนในรูปแบบการศึกษาที่เป็นตามอัธยาศัย ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในหน่วยงานราชการ หน่วยงานระดับจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่เป็นศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อไปทำกิจกรรมที่ตนเองชอบ หรือไปพบปะ พุดคุยกับผู้คนที่ มีเป้าหมายเดียวกัน เพื่อเป็นการไปพบเจอกับสังคมใหม่ ๆ หรือได้มีโอกาสทำในสิ่งที่ตนเองอยากทำแล้วไม่ได้ทำในสมัยยังเป็นหนุ่มสาว

ในปัจจุบันมีการก่อตั้งหน่วยงานดูแลผู้สูงอายุที่มีชื่อว่า ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุแบบหนึ่งโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุ แขนง นำ อาสาสมัคร ชุมชน องค์กรเครือข่ายจากภาครัฐ ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การหนุนเสริม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีสถานที่รวมกลุ่มในการจัดกิจกรรมและบริการที่ครอบคลุมทุกมิติทางด้านสุขภาพ สังคม จิตใจ และเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและสามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุได้ (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ 2556)

ประวัติความเป็นมาของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ได้ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2553 โดยมีแนวคิดมาจากสถานการณ์การเข้าสู่สังคมสูงอายุในประเทศไทย ทางเทศบาลนครนนทบุรีได้มีนโยบายในการจัดตั้งสถานที่ที่รองรับจำนวนผู้สูงอายุที่มีมากขึ้น จึงได้มีการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลจังหวัดนนทบุรี จำนวน 93 ชุมชน ในการจัดสร้างศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแห่งนี้ โดย สุรีพร แก้วทิมา ได้กล่าวว่า

“ตั้งแต่ปี 53 พอเค้ามีแผนของประเทศมาว่าประเทศเริ่มที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ก็เลยจะจัดตั้งสถานที่ที่จะรองรับผู้สูงอายุ เลยมีความคิดว่าน่าจะมีสถานที่ที่รองรับผู้สูงอายุ ก่อนที่จะจัดสร้าง เราได้มีการทำการสำรวจข้อมูลชมรมผู้สูงอายุและชุมชนต่าง ๆ ที่เราดูแลอยู่ในจำนวน 93 ชุมชนถึงความต้องการในการจัดสร้างศูนย์ ว่าถ้าเรามีศูนย์ อยากให้มีกิจกรรมอะไรบ้าง ก็มีคำตอบแบบสอบถามมาว่าอยากให้มีห้องกิจกรรมอะไรบ้าง เช่น ห้องสมุด ห้องฟิตเนส ห้องดูหนัง เป็นต้น”

(สุรีพร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

ข้อมูลจากการสำรวจแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีความประสงค์สอดคล้องกัน ให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมส่วนใหญ่ที่ผู้สูงอายุประสงค์จะให้มีภายในศูนย์ ได้แก่ ห้องดูหนัง ห้องหมากระดาน ห้องสวดมนต์และปฏิบัติธรรม ห้องฟิตเนส และห้องสมุด ในช่วงปี พ.ศ.2553 นั้น เป็นช่วงที่อยู่ในระหว่างการจัดหาพื้นที่เพื่อจัดสร้างศูนย์ แรกเริ่มนั้นได้มีการขอยืมใช้พื้นที่ของสถาบันการจัดการปัญญาภิวัตน์ และโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า ในการจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ แต่เนื่องด้วยอุปสรรคทางการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่เทศบาลและผู้สูงอายุในเรื่องของการนัดหมายและ

การยกเลิกการนัดหมายในกรณีที่มีเหตุการณ์เร่งด่วน ดังนั้นทางเทศบาลนครนนทบุรีจึงได้จัดหาพื้นที่สำหรับจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ต่อมาได้รับพื้นที่จากการบริจาคประกอบกับนายกเทศบาลนครนนทบุรีได้จัดซื้อที่ดินเพิ่ม จึงได้มีการก่อสร้างอาคารจำนวนทั้งหมด 5 ชั้น และได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานที่และจำนวนของสมาชิกผู้สูงอายุ การก่อสร้างทั้งหมดแล้วเสร็จในปีพ.ศ.2555 โดยใช้งบประมาณในการจัดสร้างทั้งหมด 177 ล้านบาทและได้เริ่มเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2555 โดยอยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครนนทบุรี

ภาพที่ 3 :อาคารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในรูปแบบที่หลากหลาย ที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้สูงอายุ
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์อย่างมีความสุข

4) เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้สูงอายุมีโอกาสแสดงและใช้ศักยภาพของตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างเต็มที่

5) เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (เทศบาลนครนนทบุรี 2556)

ในปัจจุบัน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี มีสมาชิกทั้งหมดจำนวนทั้งหมด 8,533 คน จำแนกออกเป็นสมาชิกในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน 3,958 คน และสมาชิกนอกเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน 4,575 คน เปิดให้ทำการในวันจันทร์ – ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 08.30 น. ถึง 16.00 น. ยกเว้นวันหยุดราชการ

โครงสร้างระบบการบริหารจัดการและการดำเนินงาน

คณะกรรมการบริหาร

ตามที่ได้มีการให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรีนั้น ได้มีการจัดตั้งระบบการบริหารจัดการและการดำเนินงานต่าง ๆ ดังนี้

คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 2 คณะ ประกอบด้วย

1) คณะกรรมการอำนวยการ ประกอบด้วย

นายกเทศมนตรี	ประธานกรรมการ
รองนายกเทศมนตรี	รองประธาน
สมาชิกสภาเทศบาลที่สภาเทศบาลคัดเลือกจำนวนสามคน	กรรมการ
ประธานชมรมผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี	กรรมการ
ปลัดเทศบาล	กรรมการ
รองปลัดเทศบาล	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนัก/กอง ทุกหน่วยงาน	
หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล และหัวหน้าแขวง	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	กรรมการและ

เลขานุการ

ผู้อำนวยการส่วนของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	
ที่รับผิดชอบ	ผู้ช่วยเลขานุการ
หัวหน้าฝ่ายของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	
ที่รับผิดชอบ	ผู้ช่วยเลขานุการ

โดยคณะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่กำหนดนโยบาย ควบคุม ประสานงาน กำกับดูแลแก้ไขปัญหา ตลอดจน เสนอแนะและติดตามผลการประเมินการปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต

2) คณะกรรมการดำเนินงาน ประกอบด้วย

ปลัดเทศบาล	ประธานกรรมการ
รองปลัดเทศบาล	รองประธาน
ผู้อำนวยการสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน	กรรมการ
ผู้อำนวยการส่วนของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	
ที่รับผิดชอบ	ผู้ช่วยเลขานุการ
หัวหน้าฝ่ายของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	
ที่รับผิดชอบ	กรรมการและ
เลขานุการ	
หัวหน้ากลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพของสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	กรรมการและผู้ช่วย

เลขาฯ

โดยคณะกรรมการดำเนินงาน มีหน้าที่กำหนดวิธีการและแนวทางปฏิบัติ เสนอนโยบายและแผนดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตต่อคณะกรรมการอำนวยการ ควบคุมการปฏิบัติงานและประเมินผลการปฏิบัติงานภายในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นด้วยความถูกต้องเรียบร้อย

ระบบการดำเนินงาน

การจัดกิจกรรมภายในศูนย์

พบว่ามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุทั้งหมด 26 กิจกรรม ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงกิจกรรมทั้งหมดสำหรับผู้สูงอายุ

ชั้น	กิจกรรม	วัน	เวลา	สถานที่
ชั้น 1	ไม้พลอง	จันทร์ อังคาร พฤหัสบดี	08.30-10.30	ลานกิจกรรม ด้านหน้า
	รាំมวยจีน	อังคาร	08.30-09.30	
	แอโรบิค	จันทร์ พุธ ศุกร์	09.30-10.30	
	กลองยาว	จันทร์ ศุกร์	13.30 – 15.30	มุมกิจกรรม ด้านข้าง
	สีน้ำสร้างสรรค์	พุธ	09.30 – 15.30	
	แฟนท์ผ้า	จันทร์ ศุกร์	13.30 – 15.30	
	ศิลปะประดิษฐ์	จันทร์ ศุกร์	13.30 – 15.30	ห้องวิชาการ
	ภาษาจีน	จันทร์ อังคาร	09.30 -11.30 13.30 – 15.30	
	ภาษาอังกฤษ	อังคาร ศุกร์ พุธ พฤหัสบดี	09.30 -11.30 13.30 – 15.30	
ชั้น 2	ปฏิบัติธรรม	จันทร์ ศุกร์ อังคาร พฤหัสบดี	09.30 -11.30 13.30 – 15.30	ห้องดอกบัว
	ผ้าหลุนดำผ้า	จันทร์ พุธ ศุกร์	13.30-15.30	ห้องดอกบัว
	โยคะ	จันทร์ – ศุกร์	08.30-15.30	ห้องดอกแก้ว
	เก้าอี้นวดไฟฟ้า	จันทร์ – ศุกร์	08.30-15.30	ห้องลีลาวดี
	ฟิตเนส	จันทร์ – ศุกร์	08.30-15.30	ห้อง พุทธรักษา
	อ่านหนังสือ	จันทร์ – ศุกร์	08.30-15.30	ห้องสมุด
	อินเทอร์เน็ต	จันทร์ – ศุกร์	08.30-15.30	ห้องสมุด
	ดนตรีไทย	อังคาร พุธ พฤหัสบดี	13.30-15.30	ห้องมะลิ

ชั้น	กิจกรรม	วัน	เวลา	สถานที่
3	นาฏศิลป์	จันทร์ - ศุกร์	13.30-15.30	ห้องมะลิ
	ฝึกการออกเสียงและการร้องเพลง	จันทร์ - ศุกร์	09.30-15.30	ห้องลำดวน
	ไลน์แดนซ์	จันทร์ - ศุกร์	09.30 - 11.30 13.30 - 15.30	ห้องดอกรัก
	ลีลาศ	จันทร์ - ศุกร์	09.30-15.30	ห้องกุหลาบ
4	ป้องกัน	จันทร์ - ศุกร์	08.30-15.30	ลานกิจกรรม
	ตารางเก้าช่อง	จันทร์ - ศุกร์	08.30-15.30	ลานกิจกรรม
	ดนตรีสากล	จันทร์ - ศุกร์	08.30-15.30	ห้อง ทานตะวัน
	คาราโอเกะ	จันทร์ - ศุกร์	08.30-15.30	ห้องชวนชม

กิจกรรมดังกล่าวข้างต้น ผู้สูงอายุสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมใดก็ได้ตามความสนใจ และสามารถเปลี่ยนกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามความต้องการ ตามวันและเวลาดังกล่าว และไม่มีจำกัดอายุ และเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมการแสดงผลงานการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้จัดแสดงผลงานการเรียนรู้ของตนเอง โดยจะจัดขึ้นเดือนละ 1 ครั้ง ณ ห้องประชุม ชั้น 5 อาคารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

2.2.2 การสมัครสมาชิก

สมาชิกของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยสมาชิก 3 ประเภท คือ

- 1) สมาชิกกิตติมศักดิ์
- 2) สมาชิกสามัญ ได้แก่ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในวันที่เป็นสมาชิก
- 3) สมาชิกวิสามัญ ได้แก่ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 45 - 60 ปี

นอกจากนี้ ยังได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิก ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 45 ขึ้นไป
- 2) ไม่เป็นผู้พิการ ทูพพลภาพ หรือสติปัญญาไม่สมประกอบ

3) ไม่เป็นโรคเรื้อรังหรือโรคติดต่ออันตราย
ค่าธรรมเนียมในการสมัครสมาชิก แบ่งออกเป็น

ค่าธรรมเนียมแรกเข้า

ในเขตเทศบาล 100 บาท

นอกเขตเทศบาล 200 บาท

สมาชิกรายปี

ในเขตเทศบาล

สมาชิกสามัญ 300 บาท

สมาชิกวิสามัญ 500 บาท

นอกเขตเทศบาล

สมาชิกสามัญ 600 บาท

สมาชิกวิสามัญ 800 บาท

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต เทศบาลนครนนทบุรี เป็นศูนย์กลางในการดูแลผู้สูงอายุ ภายใต้การดูแลของเทศบาลจังหวัดนนทบุรี และถือเป็นศูนย์ส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุต่าง ๆ วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และใช้เป็นสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันในรูปแบบที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังมีบริการการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ รวมถึงเป็นแหล่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการทางการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นหน่วยงานราชการแห่งแรก อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพ โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุ ซึ่งศูนย์แห่งนี้ได้มีการเปิดทำการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นระบบ โดยทำการเรียนการสอนทุกวันอังคารและวันพฤหัสบดี และมีวิทยากรจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ศูนย์ราชการแห่งนี้ยังมีระบบการบริหารจัดการที่ดีเยี่ยมทั้งในเรื่องของการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม และการเตรียมความพร้อมในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น ศูนย์สารนิเทศเพื่อการเรียนรู้ คลินิกสุขภาพ ลานออกกำลังกาย ห้องเก้าอี้นวดไฟฟ้า ห้องอบรมกิจกรรมกลุ่มใหญ่ จากการมีระบบบริหารจัดการที่ดีเยี่ยม ทำให้ได้รับ

รางวัลการจัดการบริการสาธารณะดีเด่น ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากสมาคมพนักงาน
เทศบาลแห่งประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2559

ภาพที่ 4 ศูนย์สารนิเทศเพื่อการเรียนรู้ผู้สูงอายุ
ที่มา : (สมนวรรณ อยู่ดี, 2561)

ภาพที่ 5 ลานกิจกรรม
ที่มา : (สมนวรรณ อยู่ดี, 2561)

ภาพที่ 6 คลินิกสุขภาพผู้สูงอายุ
ที่มา : (มรกต บัวแดง, 2556 : ออนไลน์)

ภาพที่ 7 ห้องออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์
ที่มา : (มรกต บัวแดง, 2556 : ออนไลน์)

ภาพที่ 8 การเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ภาพที่ 9 การเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแห่งนี้มีการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยทำการเรียนการสอนทุกวันอังคาร และวันพฤหัสบดี เวลา 13.30 – 15.30 น. จากการสำรวจข้อมูลของผู้วิจัย พบว่า การเรียนการสอนดนตรีไทยของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เป็นการเรียนการสอนดนตรีไทยที่เป็นระบบชัดเจน มีการรับผู้เรียนที่เป็นเฉพาะผู้สูงอายุแห่งแรกในประเทศไทย รวมถึงเป็นต้นแบบในการดำเนินงานให้แก่หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 3 แนวคิด/ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ นั้น ผู้สอนควรทำความเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวัยผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถดถอยตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุนั้นยังคงมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้หากมีความต้องการที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้การมีความรู้และทำความเข้าใจถึงทฤษฎีต่าง ๆ ได้แก่ หลักการสอนดนตรี ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ หลักการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ สามารถช่วยส่งเสริมให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะขออธิบายดังต่อไปนี้

3.1 หลักการสอนดนตรีและการถ่ายทอดดนตรีไทย

การสอนดนตรี เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จึงควรมีการทำความเข้าใจทฤษฎีหรือหลักการสอนดนตรีโดยทั่วไป เพื่อให้มองเห็นภาพรวมถึงการสอนดนตรีในการที่จะนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อไป ประกอบด้วยทฤษฎีองค์ประกอบทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ในงานนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีทางการศึกษาของดร.สไตเนอร์ (Steiner 1988) ซึ่งได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้สั้น ๆ ว่าเป็นการเรียนรู้จากการแนะนำด้วยความตั้งใจ โดยองค์ประกอบทางการศึกษาที่สำคัญ 4 ส่วนคือ 1) ครูผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) สาร ได้แก่ ระบบการจัดสาระ หลักสูตร เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง และ 4) บริบทหรือสถานการณ์การเรียนรู้หรือการเรียนการสอน เช่น สถานที่ สื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ นอกจากนี้ ดร.สไตเนอร์ ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตวิญญาณของผู้เรียน โดยเน้นในเรื่องของการพัฒนาจิตใจและความคิดเป็นอย่างมาก (ณรุทธ์ สุทธจิตต์ 2555)

ในส่วนของการสอนดนตรีให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ควรอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่ดี โดยหลักการทั่ว ๆ ไปในการสอนดนตรีประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก การสอนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์เกี่ยวกับเสียงก่อนที่จะแนะนำหรือสอนเกี่ยวกับ

สัญลักษณ์ทางดนตรี ประการที่สอง ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีทุกประเภท ประการที่สาม สาระดนตรีและกิจกรรมควรจัดให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ประการที่สี่ กิจกรรมการเรียนการสอน ดนตรีควรมีความหลากหลาย ซึ่งมีความคล้ายกับหลักการสอนดนตรีระบบเพสตาร์อสซี่ (ณรุทธ์ สุทธจิตต์ 2560) ดังนี้

1. สอนให้ผู้รู้จักเสียงก่อนสัญลักษณ์เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนการร้องก่อนการเขียนโน้ต หรือชื่อของตัวโน้ต
2. ให้ผู้เรียนฟังเสียงและลองเลียนแบบเสียงที่ได้ยินเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่าง และผลที่เกิดจากเสียง
3. สอนสิ่งต่าง ๆ ทีละอย่าง ได้แก่ จังหวะ ทำนอง และลีลาของดนตรีโดยมีการสอนปฏิบัติที่ควบคู่กันไป ก่อนที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ในระดับที่ยากมากขึ้น
4. ในการฝึกปฏิบัติแต่ละขั้นตอน ผู้เรียนควรปฏิบัติได้เป็นอย่างดีในแต่ละขั้นตอน
5. ควรใช้วิธีการอุปนัยในการสอน คือปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วค่อยสรุปเป็นหลักการและทฤษฎี
6. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดวิเคราะห์ และฝึกปฏิบัติในเรื่องคุณภาพของเสียง
7. การสอนชื่อตัวโน้ตควรมีความสัมพันธ์กับบทเพลงที่ใช้ประกอบการเรียน

สำหรับการสอนดนตรีไทย แต่เดิมเป็นการเรียนการสอนตามชนบ เนื่องจากลักษณะการถ่ายทอดดนตรีไทยนั้นใช้วิธีการสอนโดยผ่านการบอกเล่าจากปากของครู หรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ ซึ่งเป็นการสอนแบบตัวต่อตัว จึงไม่ค่อยมีการเขียนหรือจดบันทึกไว้ เพราะการบรรเลงดนตรีไทยเป็นการบรรเลงโดยใช้ความจำ จะไม่นิยมใช้โน้ตอย่างดนตรีสากล โดยจะเน้นที่การปฏิบัติแล้วจึงสรุปเป็นหลักการและทฤษฎี (เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์ 2559) ดังนั้นจึงไม่ได้มีการจดบันทึกและเขียนเป็นหลักสูตรออกมาชัดเจน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม พบว่ามีผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยในรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(อุทัย ศาสตรา 2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดระนาดเอกและสร้างคู่มือการสอนระนาดเอกขั้นพื้นฐาน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การสอนทักษะการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวรมี 2 ลักษณะ คือ การสอนควบคู่กับการปรับวง เป็นการสอนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ และ การสอนตามชนบบแบบโบราณ เป็นการสอนที่บ้าน โดยยึดหลักการสอนที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ สอนตามความสามารถของผู้เรียน เน้นวิธีการบรรเลงมากกว่าบทเพลง เน้น

พื้นฐานการบรรเลงระนาดเอกที่ถูกต้อง สอนทักษะอย่างเป็นขั้นตอน ด้วยการสอนแบบมุขปาฐะโดยใช้การอธิบาย การสาธิต

(วิศวะ ประสานวงศ์ 2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูอุทัย แก้วละเอียด เพื่อเป็นการศึกษากระบวนการถ่ายทอดและจัดสร้างคู่มือการสอนระนาดเอกขั้นพื้นฐาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า หลักการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูอุทัย แก้วละเอียด แบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ 1) การเน้นระดับความสามารถและความถนัดในการบรรเลงระนาดเอกของผู้เรียนเป็นหลัก 2) ยึดหลักการถ่ายทอดระนาดเอกแบบหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ทำนอง การจับไม้ บุคลิกภาพของผู้บรรเลง และการทำเสียงระนาดเอกให้หลากหลาย ชัดเจน 3) ยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

(นิพนธ์ กล้ากล่อมจิต 2556) ทำการวิจัยเรื่อง วิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในระบบโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย โดยศึกษาวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในโรงเรียนสาธิต "พิบูลบำเพ็ญ" มหาวิทยาลัยบูรพา และวิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทยผู้ใหญ่ถาวร แสงจิต โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดดนตรีไทยในระบบโรงเรียน มีวิธีการถ่ายทอดด้วยการบรรยาย การสาธิต และการปฏิบัติ มีความแตกต่างกันในการถ่ายทอดระหว่างกลุ่มนักเรียนในรายวิชาปกติและนักเรียนชมรม การถ่ายทอดดนตรีไทยในบ้านดนตรีไทย พบว่า เป็นการถ่ายทอดที่มุ่งเน้นในการปฏิบัติ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนพื้นฐาน และกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถอยู่แล้ว โดยทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันในเรื่องของลำดับขั้นของบทเพลงที่ใช้สอน

(พิพัญญา เสียงประเสริฐ 2556) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ทัศนมิติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาศริก เพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์ทัศนมิติในการถ่ายทอดดนตรีไทย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า กระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาศริก แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตน ด้านการสอน และด้านการพัฒนา โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิด มีความสุขและผ่อนคลายเมื่อได้เล่นดนตรี

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หลักการสอนดนตรีไทยที่นิยมใช้ทั่วไปประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การสอนตามชนบโราณ (มุขปาฐะ) คือการสอนแบบตัวต่อตัว จะมุ่งเน้นไปในทางปฏิบัติ เน้นการใช้วิธีการจำมากกว่าการโน้ต ใช้การสอนแบบอุปนัยโดยการสาธิตแล้วให้ผู้บรรเลงปฏิบัติตาม โดยสอนตามความสามารถของผู้เรียนและเน้นวิธีการบรรเลงมากกว่าบทเพลง และการสอนตามหลักสูตรในบริบทสถานศึกษา ซึ่งใช้สอนผู้เรียนที่เป็นกลุ่ม โดยใช้วิธีการบรรยาย การสาธิต และการ

ปฏิบัติ โดยมีการใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบ และเน้นไปที่ผู้เรียนให้เกิดกระบวนการคิดและมีความสุขเมื่อได้อยู่กับดนตรี

อย่างไรก็ตามเมื่อต้องจัดการศึกษาดนตรีไทยให้กับผู้สูงอายุ ผู้สอนควรคำนึงถึงข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้สูงอายุที่เหมาะสม เนื่องจากวัยของผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีการถดถอยลงในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ อารมณ์ อาจต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการสอนดนตรีไทยที่มีความเหมาะสมต่อผู้เรียน ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยตรง เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมต่อไป

3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy)

การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ย่อมมีความแตกต่างจากการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่เป็นวัยเด็ก ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางด้านร่างกายและสติปัญญา จิตใจและอารมณ์ สังคม และประสบการณ์ในการเรียนรู้ ในวัยสูงอายุนั้นเป็นวัยที่มีการถดถอยลงในทุกด้านดังที่กล่าวไปข้างต้น ดังนั้นในการจัดการศึกษาสำหรับวัยนี้จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวตนของผู้สูงอายุนำไปสู่การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงวัยได้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ

ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy) ซึ่งโนลส์ Knowle (1980) เรียกว่าวิชาการศึกษาผู้ใหญ่นี้ว่า แอนดราโกจี (Andragogy) และ (อาชัญญา รัตนอุบล 2542) ได้ให้คำนิยามไว้ว่าเป็น “ศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้” ซึ่งประกอบด้วย 1) มโนทัศน์ของผู้เรียน (Self – concept) 2) ประสบการณ์ของผู้เรียน (Experience) 3) ความพร้อมที่จะเรียน (Readiness) 4) แนวทางการเรียนรู้ (Orientation to learning)

พื้นฐานความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ เชื่อว่ามีความแตกต่างในเรื่องการเรียนรู้จากเด็กดังนี้

1. มโนทัศน์ของผู้เรียน (self-concept) กล่าวคือผู้ใหญ่เชื่อว่าการรับรู้ตนเองจะเปลี่ยนไปจากการพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การชี้นำตนเองเพิ่มขึ้น การเรียนรู้ที่เหมาะสมควรเป็นแนววิถีที่ผู้ใหญ่ชี้นำตนเองในการเรียนรู้ โดยเมื่อบุคคลเจริญเติบโตและมีวุฒิภาวะยิ่งขึ้น มโนภาพต่อตนเองจะเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาผู้อื่นไปเป็นการนำตนเอง เมื่อบุคคลได้บรรลุถึงการควบคุมและนำตนเองได้ บุคคลนั้นจะเป็นผู้ใหญ่ และสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ บุคคลจะเกิดความต้องการทางจิตใจอย่างลึกซึ้งที่จะให้ผู้อื่นมองตนว่า ตนนั้นสามารถควบคุมและนำตนเองได้ ดังนั้นในสถานการณ์ใดที่ไม่ได้รับโอกาสที่

จะควบคุมและนำตนเองก็จะเกิดความตึงเครียดขึ้น และแสดงปฏิกิริยาในลักษณะที่โกรธเคืองและต่อต้าน

2. ประสบการณ์ของผู้เรียน (experience) ผู้ใหญ่มีการสะสมประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้น เป็นการขยายฐานที่จะเชื่อมโยงกับประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ การเรียนรู้ที่เหมาะสมจึงควรเป็นแนวที่ใช้ประโยชน์จากประสบการณ์เดิม ดังนั้นเมื่อบุคคลมีวุฒิภาวะขึ้น บุคคลนั้นจะยังมีประสบการณ์อย่างกว้างขวางที่จะทำให้เป็นแหล่งทรัพยากรอันมีคุณค่าของการเรียนรู้ และในขณะเดียวกันก็จะมีการเปิดกว้างเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

3. ความพร้อม (readiness) เมื่อบุคคลเป็นผู้ใหญ่บรรลุนิติภาวะ ความพร้อมในการเรียนรู้เริ่มเป็นผลจากการพัฒนาทางชีววิทยาหรือร่างกายน้อยลง ในทางกลับกันความพร้อมในการเรียนรู้จะเป็นผลจากภารกิจพัฒนาการมากขึ้น ภารกิจพัฒนาเป็นความสามารถที่ทุกคนต้องมีเพื่อตอบสนองบทบาทต่อสังคม เช่นในบทบาท คนทำงาน คู่สมรส บิดามารดา หรือสมาชิกของชุมชน จากแนวคิดนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของช่วงจังหวะ เวลาของชนิดประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภารกิจพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ถ้าสอดคล้องก็ย่อมตรงกับความต้องการหรือปัญหาและสถานการณ์จริงของผู้เรียน ผู้เรียนย่อมมีความพร้อมในการเรียนรู้สูง ช่วงนี้จึงเป็นเวลาเหมาะสมที่จะสอน ผู้เรียนย่อมเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวโน้มต่อการเรียนรู้ (orientation to learning) จากระยะเวลาในการใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ เด็กมองการใช้ประโยชน์ของการเรียนรู้ในโรงเรียนในระยะยาวหรือในอนาคต คือ เรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานของการเรียนในชั้นที่สูงขึ้นในอนาคต แต่ผู้ใหญ่ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตได้จริงและทันที ดังนั้นเด็กจึงมีแนวโน้มยึดเนื้อหาวิชาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แต่ผู้ใหญ่มีแนวโน้มที่จะยึดปัญหาเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลมาจากเวลา กล่าวคือเด็กจะมองเวลาเป็นเรื่องของอนาคตที่ยังไม่เกิดขึ้น ผู้ใหญ่จะมองว่าเวลาเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว ความรู้นั้นต้องนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีในปัจจุบัน ไม่ใช่ไปรอใช้ในอนาคต

นอกจากนี้ โนลส์ (Knowles 1980) ได้นำเสนอขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนผู้ใหญ่ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) ที่เรียกว่า “Organic Model” (พรประเสริฐ เสือสี 2557) (อาชัญญา รัตนอุบล 2559) โดยมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง เป็นการแสดงการยอมรับในเอกลักษณ์ของผู้เรียนผู้ใหญ่แต่ละบุคคล แสดงความยินดีที่ได้รู้จักและยอมรับในความแตกต่างและความเป็นตัวเองของแต่ละ

บุคคล ซึ่งเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความรู้สึกนี้จะพัฒนาต่อไปเป็นความรู้สึกเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อไปคือกล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. จัดโครงสร้างทางกายภาพ ห้องเรียนมีบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ ขนาดของโต๊ะและเก้าอี้เหมาะกับผู้นั่งสบาย การจัดโต๊ะและเก้าอี้หลีกเลี่ยงบรรยากาศแบบบรรยาย ต้องจัดให้เป็นลักษณะล้อมวงคุยกัน เพื่อเอื้อต่อการสื่อสารแบบสองทางของสมาชิกทุกคน ขณะพูด ทุกคนได้มองเห็นผู้พูด เพื่อกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ผู้เรียนผู้ใหญ่สะสมติดตัวมา

3. ผู้สอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง ตามความเชื่อเบื้องต้นของ แอนดราโกจี (Andragogy) ที่ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะนำตนเอง กล่าวคือ ผู้ใหญ่บอกว่าการสิ่งใดได้และถ้าหากติดขัดผู้สอนต้องช่วยแนะนำวิธีการหรือเครื่องมือในการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน การที่ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความต้องการของตนเอง มีข้อดีคือ เน้นย้ำเรื่องศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่สามารถระบุความต้องการของตนเอง ข้อดีต่อมาคือ เกิดความมุ่งมั่นผูกพันต่อเป้าหมายที่ตนเองเป็นผู้กำหนด

4. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นจริงได้ในทางการศึกษา ในการเขียนความต้องการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่เหมาะสม ผู้เรียนผู้ใหญ่บางคนสามารถเขียนได้เอง หากติดขัดผู้สอนต้องให้คำแนะนำและต้องให้ความสะดวก ข้อดีของการที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาด้วยตนเอง คือผู้เรียนมีความภูมิใจในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง และมีความมุ่งมั่นและยอมรับในสิ่งที่ตนเองระบุเอง

5. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ เลือกกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนชอบและมั่นใจที่จะกระทำ หากติดขัดผู้สอนต้องแนะนำทางเลือก ช่วยบอกข้อดี ข้อจำกัดของแต่ละวิธีการเรียนรู้ มอบการตัดสินใจให้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้เรียน สอดคล้องกับการรับรู้ของตนเองที่จะชี้นำตนเองของผู้ใหญ่และเปิดโอกาสที่ได้ใช้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการเรียนรู้อย่างเต็มที่

6. ผู้เรียนจะดำเนินการเรียนรู้ โดยมีผู้สอนเป็นพี่เลี้ยงเพื่อให้เกิดความมั่นใจเมื่อติดขัดหรือต้องการความช่วยเหลือ ผู้เรียนกับผู้สอนมีโอกาสเรียนรู้จากกันและกัน

7. ประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจในการกระทำของตนเองตามกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ถ้าจำเป็นจึงดัดแปลงหรือยืดหยุ่น สำหรับการประเมินในขั้นตอนสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ผู้เรียนจะทราบว่าตนเองถึงจุดหมายที่ตนกำหนดไว้แล้วหรือยัง ยังขาดอีกเท่าไร การประเมินตนเองขั้นนี้มีข้อดีที่กลายเป็นการวิเคราะห์ความต้องการหรือสิ่งที่ขาดของผู้เรียนด้วยตนเองอีกครั้งถ้ายังไม่ถึงจุดหมายที่ต้องการ ผู้เรียนทราบว่าขาดอีกเท่าไร

ผู้เรียนเป็นผู้ระบุความขาดหรือความต้องการเอง ทำให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ต่อไป ทำให้วงจรการเรียนรู้จากขั้นตอนที่ 7 ย้อนวนไปบรรจบในขั้นตอนที่ 3 กระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จึงเกิดอย่างต่อเนื่องด้วยการชี้นำตนเอง

หลักการจัดการเรียนการสอนผู้สูงอายุ โดยทั่วไปมุ่งเน้นให้ผู้สอนคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นให้ผู้เรียนใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการจัดการเรียนการสอนได้ทุกประเภท เช่นเดียวกับการสอนดนตรีไทย เมื่อต้องจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้สูงอายุ จึงต้องมีหลักการเพื่อทำให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ

3.3 หลักการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

ในส่วนของการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ควรเลือกรูปแบบกระบวนการสอนที่แตกต่างไปจากการสอนเด็กหรือผู้เรียนโดยทั่วไป เนื่องจากผู้เรียนในวัยนี้มีความหลากหลายและมีความเป็นตนเองสูง อาชัญญา รัตน์อุบล กล่าวว่า ในปัจจุบันนี้ ประเทศไทยมีกลุ่มผู้สูงอายุ 3 ประเภท คือ 1) กลุ่มติดสังคม คือกลุ่มที่มีความอยากออกสังคม ติดเพื่อน ต้องการหากิจกรรมทำเพื่อใช้เวลาว่างที่มีอยู่ 2) กลุ่มติดบ้าน คือกลุ่มที่ไม่ชอบออกไปไหน อยากใช้ชีวิตอยู่แต่ในบ้าน ซึ่งกลุ่มนี้มีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคซึมเศร้าสูง 3) กลุ่มติดเตียง คือกลุ่มผู้สูงอายุที่ป่วย ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ และต้องมีผู้ดูแลตลอดเวลา ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สอนควรจัดให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มของผู้เรียน ซึ่งในแต่ละกลุ่มนั้นมีเป้าหมายในการใช้ดนตรีที่แตกต่างกัน (อาชัญญา รัตน์อุบล, สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2561)

จากการศึกษาข้อมูลด้านหลักการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ ดร.สิริชัยชาญ พิภพจรรย์ (ศิลปินแห่งชาติ) ผู้ที่มีประสบการณ์สอนดนตรีไทย ณ พระตำหนักปลายเนิน อีกทั้งเป็นอาจารย์ผู้สอนและเป็นที่ปรึกษาวงดนตรีไทยสายใยจามจุรี โดยทำการสอนดนตรีไทยให้แก่ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุมาไม่ต่ำกว่า 30 ปี และการสัมภาษณ์อาจารย์ประจำ สามเสน อาจารย์พิเศษสาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็นวิทยากรสอนดนตรีไทยให้แก่ผู้สูงอายุ ชมรมดนตรีไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ไม่ต่ำกว่า 20 ปี สามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ ได้ความดังนี้

ด้านผู้สอน การเตรียมตัวของผู้สอนเป็นสิ่งจำเป็น ประจำ สามเสน ได้อธิบายว่า ผู้สอนจำเป็นต้องปรับทัศนคติที่มีต่อการสอน ต้องมีความใจเย็นมากขึ้นกว่าการสอนเด็กหรือเยาวชน ที่สำคัญต้องกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนรู้ที่สามารถเป็นไปได้ในความเป็นจริง เช่น สามารถเล่นจน

จบเพลงสั้น ๆ ได้ และต้องมีทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการพบเจอสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากผู้เรียนในวัยนี้มีความเป็นตนเองสูง ดังนั้นจะใช้วิธีเดียวกับการสอนเด็กไม่ได้ สอดคล้องกับ สิริชัยชาญ พักจำรูญ ซึ่งกล่าวว่าผู้สอนต้องเตรียมตัวว่าจะสอนอะไร ต้องมีการวางแผนล่วงหน้า ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของบทเพลงที่ใช้สอน วิธีการสอน และต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้เป็นอย่างดี

ด้านผู้เรียน ผู้สอนควรทำความเข้าใจว่า ผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุที่มาเรียนดนตรีไทยนั้น ส่วนใหญ่มาเรียนเพื่อความบันเทิงใจ ไม่ใช่เพื่อไปประกอบอาชีพ เป็นการลดความเบื่อหน่ายจากการมีเวลาว่าง อีกทั้งผู้เรียนยังมีความหลากหลายเพราะผู้เรียนที่เป็นวัยนี้ผ่านชีวิตมามาก มีความอยากเป็นผู้นำ อยากแสดงออกถึงความต้องการและความสามารถของตนเอง ดังนั้นในการคาดหวังให้ผลการเรียนรู้ของผู้สูงอายุบรรลุผลเช่นเดียวกับการเรียนรู้ของเด็กจึงเป็นไปได้ คุณสมบัติของผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่ติดสังคม อีกทั้งมีความพร้อมทั้งในด้านร่างกายและฐานะทางการเงิน (ประชา สามเสน, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2561)

ด้านการสอน การสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งสองท่าน สามารถสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

1. การทำความรู้จักระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน เป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง เพื่อให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของครูผู้สอนทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจที่จะเรียนต่อไปมากขึ้น

2. การจัดกลุ่มผู้เรียน ผู้เรียนที่มาเรียนส่วนใหญ่มีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องของอายุ ความสามารถ พรสวรรค์ในการเรียนรู้ และพื้นฐานทางด้านดนตรี ซึ่งผู้เรียนบางคนเคยผ่านการเรียนดนตรีมาก่อน ในขณะที่ผู้เรียนบางคนไม่เคยเล่นดนตรีใด ๆ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแบ่งกลุ่มของผู้เรียน โดยผู้เรียนที่มีความสามารถในระดับเดียวกันให้อยู่กลุ่มเดียวกัน ผู้เรียนที่เรียนพื้นฐานอยู่กลุ่มเดียวกันไม่ว่าจะเรียนเครื่องดนตรีใด ๆ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการสอนและยังเป็นการบรรเทาความกังวล และความบั่นทอนทางจิตใจของผู้เรียนอีกด้วย

3. การสอบถามความต้องการในการเรียนรู้จากผู้เรียน ในส่วนของบทเพลงที่ใช้สอนดนตรีผู้สูงอายุนั้น สิริชัยชาญ พักจำรูญ กล่าวว่า บทเพลงที่ใช้จะแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ บทเพลงไทยเดิมตามชนบทและบทเพลงสองชั้นที่ประพันธ์ขึ้นใหม่โดยเน้นที่ความเรียบง่ายและสนุกสนาน ทั้งนี้บทเพลงต่าง ๆ ที่ใช้สอนต้องมีความสอดคล้องกับกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเลือก

บทเพลงที่มีความง่ายก่อนแล้วจึงเพิ่มระดับความยากขึ้นไปเรื่อย ๆ ในขณะที่ ประชา สามเสน กล่าวว่าการเรียนขั้นพื้นฐานผู้สอนจะสอนเพลงไทยเดิมขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนก่อน ได้แก่ เพลงแขกบรเทศชั้นเดียว ซึ่งเป็นเพลงที่สั้นและง่าย หลังจากนั้นจึงได้มีการสอบถามผู้เรียนว่ามีความต้องการเรียนเพลงใด ส่วนใหญ่แล้วผู้สูงอายุมักมีความคุ้นเคยกับบทเพลงสุนทราภรณ์ ดังนั้นผู้สอนจึงได้เลือกใช้เพลงไทยเดิมในอัตราจังหวะสองชั้น ที่ได้ถูกนำไปดัดแปลงเป็นเพลงสุนทราภรณ์มาใช้สอน ทำให้ผู้เรียนเกิดความชอบและมีความอยากเรียนโดยไม่เกิดความเบื่อหน่าย

4. ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนที่ช่วยในการสอนดนตรีไทยให้แก่ผู้สูงอายุคือการใช้โน้ต ผู้เรียนมีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้วิธีการอ่านโน้ต เนื่องจากการเรียนดนตรีไทยแต่เดิมเป็นการเรียนโดยใช้วิธีการจดจำเป็นหลัก แต่ด้วยข้อจำกัดของวัยผู้สูงอายุในเรื่องของการใช้ความจำอาจจะมีความช้าลง การใช้โน้ตสามารถช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้นและเป็นการเตือนในกรณีที่ผู้เรียนมีการลืมบทเพลง นอกจากนี้ยังได้มีการใช้เทคโนโลยีการบันทึกเสียงเข้ามาช่วย ทั้งนี้ต้องทำการบันทึกพร้อมคำอธิบายของครูผู้สอนด้วยอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสะดวกในการทำความเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ และสามารถนำมาเปิดฟังซ้ำได้ตลอดเวลา และสิ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนคือ ต้องมีเวลาพักเพื่อพูดคุยกับผู้เรียนบ้าง หรือมีเวลาพักระหว่างเรียน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเรียนเต็มทีประมาณ 1 ชั่วโมง นอกจากนั้นเป็นเวลาของการพัก การสนทนา ทั้งนี้ในบางกรณี ผู้เรียนจะเป็นผู้บอกเองว่า วันนี้มีความต้องการที่จะเรียนแค่นี้ หรือ ต้องการจะเรียนในลักษณะแบบนี้ ขึ้นอยู่กับผู้สอนพิจารณาถ้ามีความเหมาะสมผู้สอนไม่ควรขัดเจตนาารมณ์ของผู้เรียน

5. การประเมินพัฒนาการของผู้เรียน ในส่วนของการวัดและประเมินผล ประชา สามเสน ได้แสดงความคิดเห็นว่า ผู้สอนควรประเมินที่พัฒนาการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อเป็นการดูว่าผู้เรียนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร และนำข้อมูลที่ได้มาทำการปรับปรุงในส่วนของการเรียนการสอนครั้งต่อไป ในขณะที่ สิริชัยชาญ พักจำริญญ กล่าวว่าการประเมินผลที่ดีที่สุดคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำการแสดงตามงานต่าง ๆ แบบจริงจัง เมื่อผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าเขาสามารถเล่นได้ สามารถบรรเลงดนตรีออกงานได้ ได้แสดงความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ทำให้ผู้เรียนนั้นมีความตั้งใจในการเรียนต่อไป นอกจากนี้ควรทำให้ดนตรีไทยติดตลาด เพื่อเป็นการสร้างกำลังใจให้แก่ผู้เรียนดนตรีไทยที่เป็นผู้สูงอายุได้บรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้

ด้านบริบทที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ในเรื่องของการเรียนการสอนแล้ว บริบทอื่นที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนดนตรีไทยของผู้สูงอายุที่สำคัญคือ สถานที่ ความพร้อมของเครื่องดนตรี และเวลาในการเรียนการสอน สถานที่ต้องมีความพร้อม มีแสงสว่างเพียงพอ และสะดวกในการคมนาคม เครื่องดนตรีที่ผู้สูงอายุนิยมเล่นส่วนใหญ่จะเป็นประเภทซอ ขิม และเครื่องตีประเภทระนาดเอก ระนาดทุ้ม ควรมีเครื่องดนตรีที่เพียงพอแก่จำนวนผู้เรียน และเรื่องของเวลา การจัดสรรเวลาที่เหมาะสมให้แก่ผู้เรียน นอกจากการเรียนแล้ว ผู้เรียนควรมีเวลาสำหรับการฝึกซ้อมด้วย (ประชา สามเสน, สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2561) (สิริชัยชาญ พักจำรูญ, สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2561)

จากที่นำเสนอมาข้างต้นนำไปสู่ข้อสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยแก่ผู้สูงอายุในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มติดสังคมเป็นหลัก นอกจากนี้ขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุล้วนสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) ซึ่งผู้วิจัยสรุปเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุและหลักการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

หลักการจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy)	หลักการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ
1. สร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง	การสร้างความสัมพันธ์ การทำความรู้จักระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน เป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง
2. จัดโครงสร้างทางกายภาพ	การจัดกลุ่มผู้เรียน แบ่งผู้เรียนออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่มีพื้นฐานด้านดนตรีอยู่แล้ว 2) กลุ่มผู้เรียนใหม่
3. ผู้สอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการของตนเอง	สอบถามความต้องการในการเรียนรู้จากผู้เรียน สอบถามผู้เรียนว่ามีความต้องการเรียนเพลงใด โดยให้ผู้สูงอายุเลือกบทเพลงตามความคุ้นเคย หรือรสนิยม
4. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นจริงได้ในทางการศึกษา	การกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนรู้ที่สามารถเป็นไปได้ในความเป็นจริง เช่น สามารถเล่นได้จนจบเพลงสั้นได้
5. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้	ผู้เรียนสามารถบอกความต้องการในการเรียนของตนเองได้โดยที่ผู้สอนพิจารณาความเหมาะสม
6. ผู้เรียนจะดำเนินการเรียนรู้	การคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนรู้
7. ประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ	การใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง และการให้ผู้เรียนได้ทำการแสดงตามงานต่าง ๆ จริง

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า กระบวนการในการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุนั้น ตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามบริบท ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสังเกตว่าในแต่ละบริบทจะมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุโดยนำทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ไปใช้อย่างไร

ตอนที่ 4 การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)

งานวิจัยฉบับนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีวิจัยในเชิงกรณีศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ทำการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับทฤษฎีของการศึกษาเฉพาะกรณี เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานวิจัย

ความหมายของการศึกษาเฉพาะกรณี

วิธีการศึกษาเฉพาะกรณีมีกำเนิดมาจากหลายสาขา และใช้กันทั่วไปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์แทบทุกแขนง และในปัจจุบันวิธีการศึกษาเฉพาะกรณีนี้เป็นวิธีการที่ใช้ทั้งโดยนักวิจัยเชิงคุณภาพและนักวิจัยเชิงปริมาณ (Hamel 1993) มีผู้ให้นิยามความหมายต่าง ๆ ดังนี้

(Stake 1988) ได้ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับกรณีที่เราต้องการศึกษา และแสดงถึงผลการเรียนรู้ในกรณีนั้น และได้ให้ความหมายของคำว่า “Case” ว่าหมายถึง สิ่งที่เราต้องการศึกษาโดยที่ได้รับการศึกษาอย่างใกล้ชิด

(ชาย โพรสิธา 2556) ได้ให้ความหมายของการศึกษาเฉพาะกรณีไว้ 2 ประการ ประการแรก หมายถึง เรื่องราว ปรากฏการณ์ หรือบุคคล ที่เจาะจงเลือกมาเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับแสดงประเด็นใดประเด็นหนึ่งในหัวข้อการวิจัยทั่วไปให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ประการที่สอง หมายถึง การศึกษาปรากฏการณ์ เรื่องราว หรือบุคคลที่มีอะไรน่าสนใจ น่ารู้ และความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ยังไม่ได้มีการเปิดเผยมาก่อน กรณีที่เข้าข่ายสำหรับการศึกษาลักษณะนี้จะต้องมีความสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถทำการศึกษาเป็นกรณีที่สมบูรณ์ในตัวเองได้ ดังนั้นจึงต้องเป็นกรณีที่มีขอบเขตชัดเจนทั้งในแง่ของเนื้อหา เวลา และสถานที่

(ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ 2553) ได้ให้ความหมายว่า การวิเคราะห์ข้อมูลที่เน้นปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาโดยไม่คำนึงถึงจำนวนของสถานที่หรือแหล่ง แต่เป้าหมายเป็นการศึกษาเพียง 1 ปรากฏการณ์ โดยเน้นที่ความชัดเจนเกี่ยวกับคุณลักษณะที่กลุ่มต่าง ๆ นั้นสามารถให้ข้อมูลข่าวสารและตอบคำถามของการวิจัยได้

ในการศึกษาเชิงกรณีศึกษา ผู้วิจัยควรมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งที่จะเลือกมาศึกษาพอสมควร ในการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยต้องมีความรู้ของกลุ่มประชากรที่จะเลือกศึกษา ไม่เช่นนั้นการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะไม่สามารถอธิบายได้ในเชิงหลักวิชา ในขณะที่วิธีการกรณีศึกษาที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพนิยม

ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อให้ได้กรณีที่เหมาะสมกับความต้องการและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เป็นวิธีที่ใช้ได้ทั่วไปและทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุม (ชาย โพธิสิตา 2556)

รูปแบบการทำวิจัย

การทำวิจัยสามารถทำได้ 3 รูปแบบ และผู้วิจัยสามารถเลือกกรณีศึกษาเพียงกรณีเดียวหรือหลายกรณีก็ได้ (ชาย โพธิสิตา 2556) ดังนี้

1. การศึกษาเชิงพรรณนา เป็นการแสดงรายละเอียดพร้อมทั้งบริบทย่างสมบูรณ์ของปรากฏการณ์ที่เลือกมาศึกษา โดยที่ผู้วิจัยนำเสนอเนื้อหาด้วยเทคนิคการบรรยาย สิ่งสำคัญของการศึกษาลักษณะนี้คือการให้รายละเอียด ไม่เน้นการวิเคราะห์
2. การศึกษาแบบมุ่งการค้นหา เป็นลักษณะการวิจัยนำร่อง เพื่อหาคำอธิบายสำหรับมีโนทัศน์ที่ยังไม่ชัดเจน หรือเพื่อสร้างสมมติฐานสำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณ นอกจากนี้ ยังเป็นการศึกษาเพื่อค้นหาว่าประเด็นปัญหาที่แท้จริง หรือค้นหาประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาให้ลึกลงไปเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง วิธีการนี้จะช่วยให้นักวิจัยสามารถจับประเด็นและตั้งคำถามได้ถูกต้อง
3. การศึกษาแบบมุ่งหาคำอธิบาย เป็นการมุ่งศึกษาเพื่อหาคำอธิบายที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน หรือเป็นคำอธิบายที่มีอยู่แต่ไม่เป็นที่พอใจ ในการศึกษาแบบนี้ ผู้วิจัยมักมีแนวคิดหรือมีข้อสรุปบางอย่างที่ต้องการนำเสนอเป็นคำอธิบายสำหรับปรากฏการณ์ที่ศึกษา หรือนำเสนอคำอธิบายเป็นที่ได้จากทฤษฎีหรือข้อมูลในการศึกษานั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี มีลักษณะคล้ายกับการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา โดย (Stake 2000) ได้นำเสนอขั้นตอนสำคัญในการศึกษาวิจัยเชิงกรณีศึกษา ดังนี้

1. เลือกกรณีสำหรับศึกษา กรณีที่เลือกทำการศึกษาต้องมีขอบเขตชัดเจนและสมบูรณ์ในตนเอง ทั้งในเรื่องของเวลา เนื้อหา สถานที่ อาจจะเป็นบุคคล เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ กลุ่มชนที่มีลักษณะเฉพาะ โครงการหรือกิจกรรม ผู้วิจัยควรมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีแบบแผนและเป็นระบบ โดยเน้นเพื่อให้ตัวอย่างที่ได้สะท้อนความหลากหลายในกลุ่มประชากรเป้าหมาย เพื่อให้ผลการศึกษามีน้ำหนักและมีความน่าเชื่อถือ
2. รวบรวมข้อมูลหลายชนิดโดยใช้เทคนิคหลายแบบ ความหลากหลายของข้อมูลเป็นสิ่งจำเป็นในการศึกษา ผู้วิจัยอาจใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การค้นคว้าจากเอกสาร เช่นเดียวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และควรเป็นข้อมูลที่ให้บริบทย่างเพียงพอ สามารถใช้ทุกวิธีการที่เหมาะสมเพื่อรวบรวมข้อมูลให้เกิดความสมบูรณ์มากที่สุด

3. พรรณนารายละเอียดของสิ่งที่ศึกษา เพื่อทำมองเห็นภาพปรากฏการณ์ที่จะศึกษาได้ชัดเจน และนำเสนอกรณีที่ศึกษาอย่างมีจุดมุ่งหมาย

4. วิเคราะห์และตีความข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลควรมีความเหมาะสมกับลักษณะข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษา เช่น การวิเคราะห์เชิงสถิติกับการวิจัยเชิงปริมาณ การใช้การเปรียบเทียบและการตีความที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ และต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย คำถามการวิจัย และวัตถุประสงค์ในการศึกษา ตลอดจนบริบทของกรณีที่ศึกษาด้วยเสมอ

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปพัฒนาหัวข้อการวิจัย จากการศึกษา ผู้วิจัยไม่พบวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นในเรื่องของการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุโดยตรง ผู้วิจัยจึงขอนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. วิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในประเทศไทย

(พัชรี แสงวรรณ 2553) ทำการวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมการเล่นอังกะลุงร่วมกับการใช้กระบวนการกลุ่มต่อความว่าเหวของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมการเล่นอังกะลุงร่วมกับการใช้กระบวนการกลุ่มต่อความว่าเหวของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา โดยได้ทำการแบ่งกลุ่มผู้สูงอายุออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มีคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกันด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษาและระดับความว่าเหว โดยจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 3 วัน ครั้งละ 1 ชั่วโมง หรือ 1 ชั่วโมงครึ่ง รวมทั้งหมด 18 ครั้ง กลุ่มทดลองกิจกรรมการเล่นอังกะลุงร่วมกับการใช้กระบวนการกลุ่ม กลุ่มควบคุมได้รับการดูแลตามปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล และแบบประเมินความว่าเหวในผู้สูงอายุ และเครื่องมือในการทดลองคือ กิจกรรมการเล่นอังกะลุงร่วมกับการใช้กระบวนการกลุ่ม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมการเล่นอังกะลุงร่วมกับการใช้กระบวนการกลุ่มต่อด้านความว่าเหวของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา มีความว่าเหวลดลงกว่าก่อนได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมการเล่นอังกะลุงร่วมกับการใช้กระบวนการกลุ่มต่อด้านความว่าเหวของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา มีความว่าเหวลดลงกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

(มนศักดิ์ มหิงษ์ และ สุภาสิริร์ ปิยะพิพัฒน์ 2551) ทำการวิจัยเรื่อง ดนตรีไทยเพื่อการพัฒนาสุขภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการใช้รูปแบบกิจกรรมดนตรีไทยกับกลุ่มผู้เข้ารับการพัฒนา

สุขภาพ และศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนและหลังของกลุ่มผู้เข้ารับการพัฒนสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ กลุ่มวัยเด็ก กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มวัยสูงอายุ โดยกลุ่มตัวอย่างได้รับการฝึกกิจกรรมดนตรีไทยจำนวน 16 ครั้ง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง เวลา 60 นาที โดยแบ่งชั้นดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะก่อนการทดลอง ระยะการทดลอง และระยะหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับสมบูรณ์ใหม่ปี 2547 และโปรแกรมดนตรีไทย กลุ่มตัวอย่างได้รับการทดสอบก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง และทำการวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า คะแนนสุขภาพจิตระหว่างระยะก่อนการทดลองกับระยะหลังการทดลองของกลุ่มวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยสูงอายุ พบว่า ระยะก่อนการทดลองของกลุ่มวัยผู้สูงอายุมีคะแนนสุขภาพจิตสูงกว่ากลุ่มวัยเด็ก และวัยรุ่น โดยคะแนนสุขภาพจิตของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มอยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าคนทั่วไป ส่วนระยะหลังการทดลอง กลุ่มวัยผู้สูงอายุมีคะแนนจิตสูงกว่าวัยเด็ก และวัยรุ่น โดยถือว่าคะแนนสุขภาพจิตของทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในเกณฑ์มากกว่าคนทั่วไป จึงสามารถสรุปได้ว่าดนตรีไทยสามารถช่วยฟื้นฟูและพัฒนาสุขภาพจิตใจของมนุษย์ให้ดีขึ้นได้

(วิภาสินี เมลาลานนท์ 2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาแนวทางการตลาดและการดำเนินธุรกิจโรงเรียนดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและเหตุผลในการเรียนดนตรีของผู้สูงอายุ ตลอดจนประเภทของเครื่องดนตรีที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 55-80 ปี ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ราย โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการโรงเรียนดนตรีของผู้สูงอายุ สิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องการเรียนดนตรีในโรงเรียนเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ ด้านลักษณะของโรงเรียนคือ ต้องการครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ทางด้านราคาและการส่งเสริมการขาย คือต้องการค่าเรียนที่เหมาะสมกับคุณภาพการสอน และด้านวิชาที่เปิดสอนคือ วิชาปฏิบัติเครื่องดนตรี ผลที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปเป็นแนวทางในการลงทุนด้านธุรกิจโรงเรียนดนตรีที่มีความมุ่งเน้นในกลุ่มผู้สูงอายุให้แก่ผู้ประกอบการและผู้ที่เกี่ยวข้อง

(อาชญญา รัตนอุบล และคณะ 2554) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย วัตถุประสงค์เพื่อ 1)ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ 2)ศึกษาความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ 3)ศึกษาอนาคตภาพการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย เครื่องมือที่ใช้วิจัยคือ แบบสอบถามและแนว

ทางการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า 1)สภาพการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ จัดขึ้นเพื่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในช่วง 60-64 ปี มากที่สุด ผู้จัดการศึกษาและผู้สอนคือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข โดยจัดในรูปแบบการอบรมระยะสั้น และสื่อที่ใช้มากที่สุดคือ สื่อบุคคล ประเมินผลโดยการสังเกต 2) ความต้องการการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ จัดขึ้นเพื่อการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้จัดการศึกษาและผู้สอนคือ ครูภูมิปัญญาหรือผู้รู้ในชุมชน ในรูปแบบการอบรมระยะสั้น ประเมินผลด้วยวิธีการประเมินสภาพจริง 3)อนาคตภาพการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย เป้าหมายคือเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพแข็งแรง และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อครอบครัว การจัดการเรียนรู้ควรเป็นการผสมระหว่างการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เนื้อหาการเรียนรู้ควรตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุและสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

(อาชญญา รัตนอุบล และคณะ 2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในประเทศและต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ 2) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในประเทศไทย 3) เพื่อจัดทำรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ พบว่า กรณีศึกษาที่ดีของประเทศไทยเป็นการจัดกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชนโดยรวม และปัญหาและความต้องการการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพทางกายมากที่สุด สำหรับรูปแบบและแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ พบว่า แบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ประกอบด้วย รูปแบบมหาวิทยาลัยวัยที่สาม รูปแบบศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน รูปแบบเมือง/ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ รูปแบบชมรมผู้สูงอายุ/สโมสรผู้สูงอายุ และรูปแบบการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุตามอัธยาศัย

2.วิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในต่างประเทศ

(Creech 2013) ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง The power of music in the lives of Older Adults โดยทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพลังแห่งดนตรีที่มีต่อชีวิตของผู้สูงอายุ และเพื่อทำความเข้าใจในการนำดนตรีไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผลจากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า กิจกรรมดนตรีที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุในบริบทต่าง ๆ ได้แก่ การฟังดนตรี การใช้ดนตรีกับSocial Network การเขียนเพลง การร้องเพลง การประดิษฐ์เครื่องดนตรี และ

ดนตรีบำบัด ทั้งนี้ สิ่งที่สำคัญของพลังแห่งดนตรีที่มีต่อผู้สูงอายุคือ กิจกรรมดนตรีเป็นแหล่งศูนย์รวมในการทำกิจกรรมทางสังคมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุนั้นได้แสดงความสามารถของตนเองและทำให้รู้สึกว่าคุณค่า

(Hui-Ling Lai and Good 2005) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง Music improves sleep quality in older adults เพื่อศึกษาผลของการใช้ดนตรีต่อคุณภาพการนอนหลับของผู้สูงอายุชายและหญิงที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ผู้สูงอายุในได้หวั่น โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 60-83 ปี และเป็นผู้ที่มีปัญหาในการนอนหลับ ผู้เข้าร่วมฟังเพลงจากเทปเพลง sedative เป็นเวลา 45 นาทีก่อนนอน 3 สัปดาห์ มีเพลงตะวันตกห้าประเภทและเป็นเพลงจีน คุณภาพการนอนหลับวัดด้วย PSQI ก่อนการศึกษาและในการทดสอบหลังการทดลอง 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ผลการทดลองพบว่า ดนตรีส่งผลต่อคุณภาพการนอนหลับของผู้สูงอายุให้มีคุณภาพดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มทดลอง รวมถึงองค์ประกอบของคุณภาพการนอนหลับที่ดีขึ้น เช่น การนอนหลับที่ยาวนาน ประสิทธิภาพในการนอนหลับที่สูงขึ้น และการนอนหลับน้อยลงและความผิดปกติในเวลากลางวันลดลง

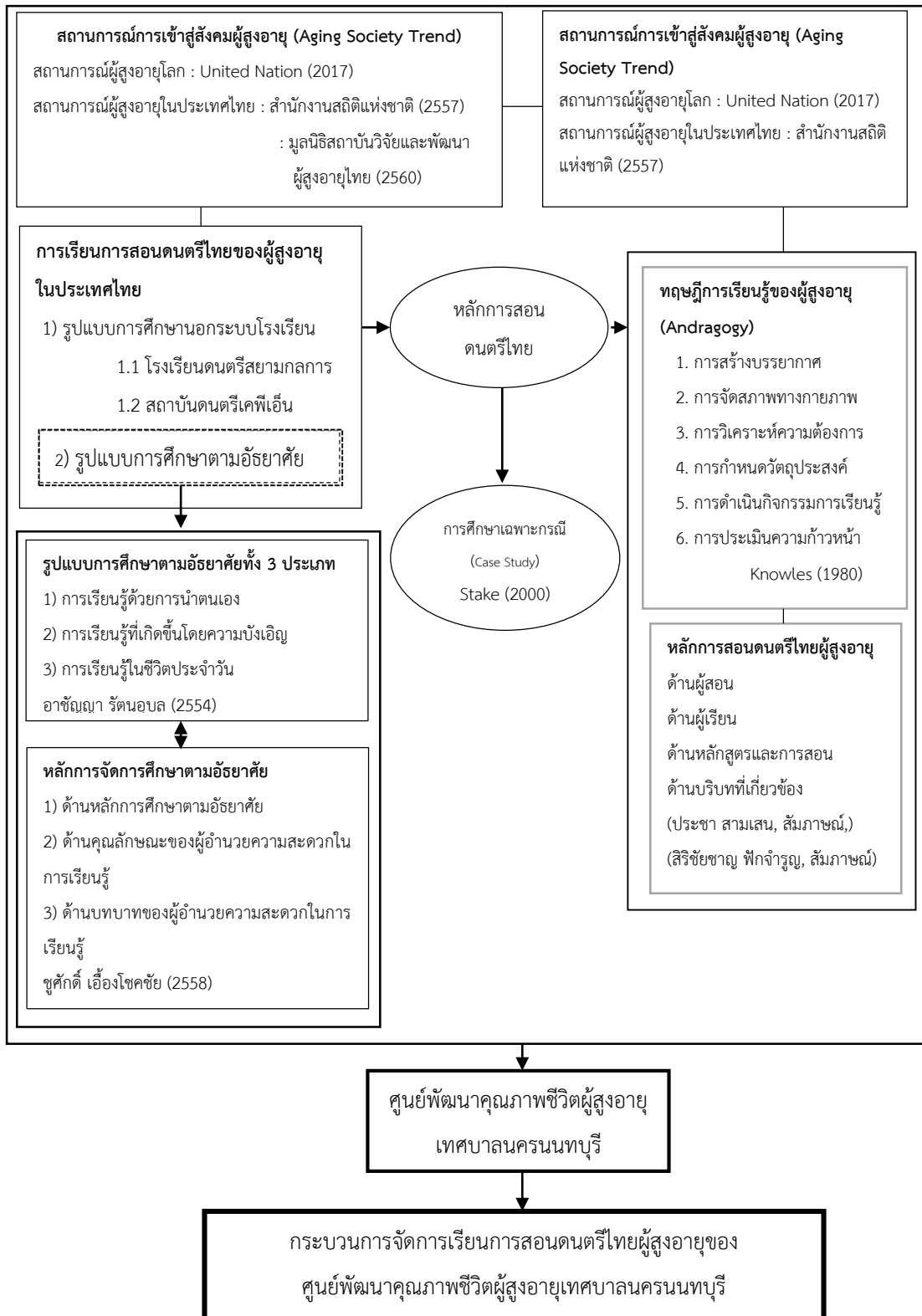
(Coffman 2002) ศึกษาวิจัยเรื่อง Music and quality of life in older adults. เป็นการทบทวนงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นพื้นฐานว่าด้วยการพัฒนา และการวัดประเมินคุณภาพชีวิตของผู้ใหญ่ในด้านความแข็งแรงของสุขภาพอันสัมพันธ์กับการศึกษาดนตรีของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมทางดนตรีทั้งการฟังและการเล่นดนตรี ล้วนมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุนอกจากนี้ยังพบว่ามีการวิจัยที่ได้สำรวจผลกระทบของการฟังดนตรีที่มีต่อผลลัพธ์จากห้องปฏิบัติการทางสุขภาพ รวมถึงการรับรู้อันเป็นอัตวิสัยด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ และการศึกษาอื่น ๆ ได้ศึกษาประโยชน์ของการเล่นดนตรีที่มีต่อจิตวิทยาและสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุจะให้คุณค่ากับประโยชน์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับทักษะทางดนตรีด้วย

(Mammarella 2013) ได้เขียนบทความเรื่อง Does music enhance cognitive performance in healthy older adults? The Vivaldi effect เพื่อศึกษาว่า ดนตรีสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการรับรู้ของผู้สูงอายุได้จริงหรือไม่ โดยใช้บทเพลง Four Season ผลการศึกษาพบว่า เพลงคลาสสิกสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยความจำอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับสภาพที่ไม่มีบทเพลง และผู้เขียนได้กล่าวถึงการค้นพบนี้ในแง่สมมุติฐานในการกระตุ้นและอารมณ์และบทบาทการทำงานของหน่วยความจำในความชรา

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดการดำเนินงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งกรอบแนวคิดที่ได้มาจากผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับ 1) ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้แก่ นิยาม ความหมายของคำว่า ผู้สูงอายุ การเข้าสู่สังคมสูงวัยทั้งในส่วนของประชากรโลก ทวีปเอเชีย อาเซียน และในประเทศไทย จิตวิทยาผู้สูงอายุ การเรียนรู้ของผู้สูงอายุและด้านการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ รวมถึงประโยชน์ของดนตรีที่มีต่อผู้สูงอายุ เพื่อให้มองเห็นถึงภาพรวมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในปัจจุบัน หลังจากนั้นจึงเป็นศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การเรียนการสอนของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย หลักการสอนดนตรี ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy และหลักการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ แล้วจากนั้นจึงทำการศึกษาศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็นการศึกษาดนตรีไทยในรูปแบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาดนตรีไทยในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้วิธีการศึกษาแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) โดยมุ่งศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด มาวิเคราะห์ประเด็นในการศึกษารูปแบบและขั้นตอนจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นนทบุรี โดยมีทฤษฎีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย และทฤษฎี การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy) เป็นฐาน และจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์และ นำเสนอเป็นผลการศึกษาระบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพ ชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภทวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Approach) โดยแบ่งขั้นตอนในการทำวิจัยดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิด งานวิจัยภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ ครอบคลุมเนื้อหาว่า ด้วยแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ทั้งในด้านจิตวิทยาและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ การวิเคราะห์ หลักการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy) ศึกษาแนวคิด การศึกษาดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยในปัจจุบันทั้งในรูปแบบการศึกษานอกระบบ โรงเรียน และรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย ศึกษาหลักการสอนดนตรี และการศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง งานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่างประเทศ ทั้งนี้กลุ่มข้อมูลเอกสารทั้งหมดนี้ เป็นพื้นฐานในการ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาพื้นฐานในการศึกษา รวมถึงการสังเคราะห์เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลในการ วิจัยต่อไป กลุ่มข้อมูลเอกสารประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

เรื่อง	ชื่อเอกสาร/ แนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน /ผู้แต่ง/ ผู้วิจัย	ปี
ทฤษฎี แนวคิด ที่ เกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุ	พจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542	หนังสือ	ราชบัณฑิตยสถาน	2542
	มนทัศน์ใหม่ของ นियามผู้สูงอายุ :	งานวิจัย	รศรินทร์ เกร และคณะ	2556

เรื่อง	ชื่อเอกสาร/ แนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน /ผู้แต่ง/ ผู้วิจัย	ปี
	มุมมองเชิงจิตวิทยา สังคมและ สุขภาพ			
การเข้าสู่สังคม ผู้สูงอายุของ ประเทศไทย.		งานวิจัย	ชมพูนุท พรหมภักดี	2556
พระราชบัญญัติ ผู้สูงอายุ		เอกสาร	ราชกิจจา นุเบกษา	2546
World population Aging 2017 Highlights		เอกสาร	United nation	2017
การสำรวจ ประชากรสูงอายุใน ประเทศไทย		เอกสาร	สำนักงานสถิติ แห่งชาติ	2557
สถานการณ์ ผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. 2559		เอกสาร	มูลนิธิสถาบันวิจัยและ พัฒนาผู้สูงอายุไทย	2560
แผนผู้สูงอายุ แห่งชาติฉบับที่ 2		เอกสาร	คณะกรรมการผู้สูงอายุ แห่งชาติ	2552
พัฒนาการมนุษย์.		หนังสือ	เพ็ญพิไล ฤทธาคณา นนท์	2549
จิตวิทยา พัฒนาการทุกช่วงวัย วัยรุ่น-วัยสูงอายุ		หนังสือ	ศรีเรื่อน แก้วกำवाल	2549
ศึกษาแนวทาง การตลาดและการ ดำเนินธุรกิจโรงเรียน ดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ.		วิทยานิพนธ์	วิภาสินี เมฆานนท์	2555

เรื่อง	ชื่อเอกสาร/ แนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน /ผู้แต่ง/ ผู้วิจัย	ปี
	การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุใน สังคมไทย.	หนังสือ	อาชัญญา รัตนอุบล	2559
	ดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ	บทความ (ออนไลน์)	สุกรี เจริญสุข	2561
แนวคิด การศึกษา ดนตรีไทยสำหรับ ผู้สูงอายุใน ประเทศไทย	หลักสูตรดนตรี โรงเรียนสยามกลการ	ออนไลน์	โรงเรียนสยามกลการ	2561
	หลักสูตรดนตรี โรงเรียนดนตรีเคพีเอ็น	ออนไลน์	โรงเรียนดนตรีเคพีเอ็น	2561
	การศึกษาและการ เรียนรู้ตลอดชีวิตของ ผู้สูงอายุไทย.	งานวิจัย	อาชัญญา รัตนอุบล	2554
	รายงานผลการ ดำเนินงานการจัด การศึกษาสำหรับ ผู้สูงอายุ	งานวิจัย	กระทรวงศึกษาธิการ	2553
	Informal and Incidental Learning	งานวิจัย	Marsick and Watkins	2001
	การพัฒนารูปแบบการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตาม อัธยาศัยเพื่อ เสริมสร้างคุณลักษณะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับเยาวชน	ดุชนิพนธ์	ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย	2558
	คู่มือการดำเนินงาน ศูนย์พัฒนาคุณภาพ	เอกสาร	สำนักงานส่งเสริมและ พิทักษ์ผู้สูงอายุ	2556

เรื่อง	ชื่อเอกสาร/ แนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน /ผู้แต่ง/ ผู้วิจัย	ปี
	ชีวิตผู้สูงอายุและ ส่งเสริมผู้สูงอายุ			
แนวคิด/ทฤษฎี การเรียนรู้ดนตรี ของผู้สูงอายุ	Methodology of Theory Building ดนตรีศึกษา หลักการและ สาระสำคัญ.	หนังสือ	Stiener	1988
	วิธีวิทยาการสอน ดนตรี.	หนังสือ	ณรุทธ์ สุทธจิตต์	2555
	การวิเคราะห์อัต ลักษณ์ความเป็นครู ดนตรีไทยของครู สำราญ เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ	วิทยานิพนธ์	เสาวภาคย์ อุดม วิชัยวัฒน์	2560
	การศึกษาระบบการ ถ่ายทอดการบรรเลง ระนาดเอกของครู ประสิทธิ์ ถาวรศิลปิน แห่งชาติ	วิทยานิพนธ์	อุทัย ศาสตร์รา	2559
	การศึกษาระบบการ ถ่ายทอดการ บรรเลงระนาดเอกของ ครูอุทัย แก้วละเอียด ศิลปินแห่งชาติ	วิทยานิพนธ์	วิศวะ ประสานวงศ์	2553
	วิธีการถ่ายทอดดนตรี ไทยในระบบโรงเรียน และบ้านดนตรีไทย	วิทยานิพนธ์	นิพนธ์ กล้ากลุ่มจิต	2555

เรื่อง	ชื่อเอกสาร/ แนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน /ผู้แต่ง/ ผู้วิจัย	ปี
	การวิเคราะห์ทัศนมิติ และกระบวนการ ถ่ายทอดดนตรีไทย ของครูชนก สาคริก	วิทยานิพนธ์	ปพิชญา เสี่ยง ประเสริฐ	2556
	The Modern Practice of Adult Education	หนังสือ	Knowle	1980
	เงื่อนไขการเรียนรู้ของ ผู้ใหญ่และแนว ทางการสอนผู้ใหญ่	หนังสือ	อาชญญา รัตนอุบล	2542
	การสอนดนตรีไทย สำหรับผู้สูงอายุ	บทสัมภาษณ์	สิริชัยชาญ ทั่กจำรุญ	2561
	การสอนดนตรีไทย สำหรับผู้สูงอายุ	บทสัมภาษณ์	ประชา สามเสน	2561
การศึกษา เฉพาะกรณี (Case Study)	Case Studies. In N.K. Denzin and Y.S	หนังสือ	Stake	1988
	ศาสตร์และศิลป์แห่ง การวิจัยเชิงคุณภาพ.	หนังสือ	ชาย โปธิสิตา	2556
	การศึกษาระบบ กรณีศึกษา	บทความ วิชาการ	ยาใจ พงษ์บริบูรณ์	2553
	การวิจัยเชิง คุณภาพ การวิจัย ในกระบวนการทัศน ทางเลือก	หนังสือ	วรรณดี สุทธินรากร	2559
งานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง	ผลของกิจกรรมการ เล่นอังกะลุงร่วมกับ	วิทยานิพนธ์	พัชรี แสงวรรณ	2553

เรื่อง	ชื่อเอกสาร/ แนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน /ผู้แต่ง/ ผู้วิจัย	ปี
	การใช้กระบวนการ กลุ่มต่อความว่าเหว ของ ผู้สูง อายุ ใน บ้านพักคนชรา			
	ดนตรีไทยเพื่อการ พัฒนาสุขภาพ	งานวิจัย	สุภาสิริย์ ปิยะพิพัฒน์ และ มนต์ศักดิ์ มหิงษ์	2551
	การศึกษาแนวทาง การตลาดและการ ดำเนินธุรกิจโรงเรียน ดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ	วิทยานิพนธ์	วิภาสินี เมฆานนท์	2555
	การศึกษาและการ เรียนรู้ตลอดชีวิตของ ผู้สูงอายุไทย	งานวิจัย	อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ	2554
	The power of music in the lives of Older Adults	บทความ วิชาการ	Andrea Creech	2013
	Music improves sleep quality in older adults	งานวิจัย	Hui-Ling Lai และ Marion Good	2005
	Music and quality of life in older adults.	งานวิจัย	Coffman, Don D.	2002
	Does music enhance cognitive performance in healthy older adults? The Vivaldi effect	บทความ วิจัย	Nicola Mammarella	2013

1.2 กลุ่มข้อมูลบุคคล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้กรณีที่เหมาะสมกับความต้องการและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เป็นวิธีที่ใช้ได้ทั่วไปและทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุม (ชาย โพรสิฐิตา 2556) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การศึกษารูปแบบและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะกรณี ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี โดยเป็นหน่วยงานราชการแห่งแรกและแห่งเดียวที่มีการเปิดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ และมีจำนวนผู้เรียนที่สม่ำเสมอทุกปี รวมถึงเป็นต้นแบบและแหล่งการศึกษาดูงานในการดูแลและการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุให้แก่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่อื่น ๆ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา เป็นจำนวนทั้งหมดของประชากรในศูนย์ รวมทั้งสิ้น 33 คน จำแนกเป็น

ครูผู้สอนดนตรีไทย จำนวน 2 คน

ผู้เรียนดนตรีไทย จำนวน 30 คน

ผู้บริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน 1 คน

ตารางที่ 5 ตารางแสดงข้อมูลกลุ่มตัวอย่างและประเด็นในการศึกษา

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	จำนวน	ประเด็นที่ศึกษา
ครูผู้สอนดนตรีไทย	2	ขั้นตอนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ 6 ขั้นตอน 1. การสร้างบรรยากาศ 2. การจัดสภาพทางกายภาพ 3. การวิเคราะห์ความต้องการ 4. การกำหนดวัตถุประสงค์ 5. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 6. การประเมินความก้าวหน้า หลักการศึกษาตามอัธยาศัย 1. หลักการศึกษาตามอัธยาศัย 2. คุณลักษณะของผู้สอน 3. บทบาทของผู้สอน
ผู้เรียนดนตรีไทย	30 (2 กลุ่ม)	ขั้นตอนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ 7 ขั้นตอน 1. การสร้างบรรยากาศ 2. การจัดสภาพทางกายภาพ 3. การวิเคราะห์ความต้องการ 4. การกำหนดวัตถุประสงค์ 5. การร่วมวางแผน 6. การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 7. การประเมินความก้าวหน้า หลักการศึกษาตามอัธยาศัย 1. หลักการศึกษาตามอัธยาศัย 2. คุณลักษณะของผู้สอน 3. บทบาทของผู้สอน
นายกเทศบาลนครนนทบุรี	1	สภาพปัญหาในการบริหารจัดการและแนวทางแก้ไข นโยบายผู้บริหาร

ขั้นที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้สอดคล้องวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ และทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอน ผู้เรียนและผู้บริหาร โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ประเด็นในการวิเคราะห์ ได้แก่ วัตถุประสงค์การวิจัย คำถามการวิจัย ชนิดของเอกสาร แหล่งที่มา สาระสำคัญ และ วัน เดือน ปี ที่ทำการวิเคราะห์

วัตถุประสงค์ในการวิจัย	คำถามการวิจัย	ชนิดของเอกสาร	แหล่งที่มา	สาระสำคัญ	ว/ด/ป

ภาพที่ 10 ตัวอย่างแบบวิเคราะห์เอกสาร

2.แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) พัฒนาแบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลเชิงกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure interview) ที่มีแนวคำถามในการดำเนินการและในการตอบคำถามที่มีความยืดหยุ่นได้ (สุภางค์ จันทวานิช 2556) แบ่งออกเป็น 3 ฉบับ คือ

2.1 แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 สำหรับครูผู้สอนดนตรีไทย เรื่องขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้ทฤษฎีแอนดราโกจี (Andragogy) เป็นทฤษฎีที่ตั้งต้นในการศึกษา ประกอบด้วยการเรียนการสอนทั้งหมด 6 ขั้นตอน 1) การสร้างบรรยากาศชั้นเรียน 2) การจัดสภาพทางกายภาพ 3) การร่วมวิเคราะห์ความต้องการร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ 5) การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 6) การประเมินผลการเรียนรู้

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1
ครูผู้สอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
เทศบาลนครนนทบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปให้ผู้สัมภาษณ์
 ชื่อ - สกุล ...

ตอนที่ 2 ขั้นตอนการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ

1. ท่านได้มีการจัดรูปแบบการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ตามหัวข้อต่อไปนี้หรือไม่
- 1.1.....
4. ความคาดหวังของท่านในการสอนดนตรีให้แก่ผู้สูงอายุ คืออะไร

ภาพที่ 11 ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 ครูผู้สอน

2.2 แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2 สำหรับผู้เรียนดนตรีไทยที่เป็นผู้สูงอายุ เรื่องขั้นตอนการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม (Focus Group) ด้านรูปแบบการสอนดนตรีไทยของผู้สอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy)

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2
ผู้เรียนดนตรีไทย ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - นามสกุล	อายุ	เครื่องดนตรีที่เรียน

ตอนที่ 2 ขั้นตอนการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ

1. การเรียนการสอนดนตรีไทยที่ท่านเรียนอยู่ในปัจจุบัน ได้มีรูปแบบการสอนดังต่อไปนี้หรือไม่

1.1

ภาพที่ 12 ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2 ผู้เรียนดนตรีไทย

2.3 แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 3 สำหรับผู้บริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต เทศบาลนครนนทบุรี
 ในด้าน สภาพปัญหาในการบริหารจัดการและแนวทางแก้ไขปัญหา และนโยบายของผู้บริหาร

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 3
ผู้บริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล

ตอนที่ 1 สภาพปัญหา

1. ปัญหาในการบริหารจัดการศูนย์คืออะไร

.....

ตอนที่ 2 นโยบายผู้บริหาร

2. ด้วยจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ท่านมีนโยบายในการเตรียมความพร้อมในการรองรับและดูแลผู้สูงอายุอย่างไร

ภาพที่ 13 ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 3 ผู้บริหาร

3. แบบสังเกตการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุตามรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยของ (ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย 2558) ในการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการสังเกต ประกอบด้วย 1) หลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 2) คุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ 3) บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

แบบสังเกตการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

สถานที่..... เวลา.....

วันที่สังเกต..... ผู้บันทึก.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุตามรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย

รายการสังเกต	1	2	3	ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ภาพที่ 14 ตัวอย่างแบบสังเกตการเรียนการสอน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ด้วยแบบวัดความตรงเชิงเนื้อหา (Index of item objective congruence) เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลในการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน ได้แก่

รองศาสตราจารย์.ดร. อาชัญญา รัตนอุบล

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.สิวะโชติ ศรีสุทธิยากร

อาจารย์ประจำสาขาสถิติการศึกษา

ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.วิชาลัมพ์ก เหล่าวานิช

อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีไทย กลุ่ม

สาระเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนสาธิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินคุณภาพคู่มือ ดังต่อไปนี้

1. สำเร็จการศึกษาระดับคุณวุฒิบัณฑิต
2. เป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม

อัธยาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

3. เป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในด้านการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. เป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในเชิงดนตรีศึกษา ด้านการสอนดนตรีไทย

ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญต้องมีคุณสมบัติตามข้อที่ 1 และข้อใดข้อหนึ่งใน 3 ข้อที่เหลือข้างต้น

เมื่อได้ทำการปรับแก้ไขเครื่องมือตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำเสร็จสิ้นแล้ว ได้นำส่งผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงก่อนนำไปใช้จริง

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อกำหนดขอบเขตในการศึกษาภาคสนาม

1. การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy Theory) การศึกษาดนตรีไทยของผู้สูงอายุในประเทศไทยทั้งในการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ และเป็นการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ และการสังเกต

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการเลือกดังนี้

ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี โดยเป็นหน่วยงานราชการแห่งแรก และแห่งเดียวที่มีการเปิดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ และมีจำนวนผู้เรียนที่สม่ำเสมอถึงเป็นเป็นต้นแบบและแหล่งการศึกษาดูงานในการดูแลและจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุให้แก่ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในที่อื่น ๆ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่

2.1 ครูผู้สอน เป็นผู้ที่ทำการสอนดนตรีไทยให้แก่ผู้สูงอายุของหน่วยงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

2.2 ผู้เรียน เป็นผู้ที่มิอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่เลือกเรียนวิชาดนตรีไทยในหน่วยงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี และมีการมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ

2.3 ผู้บริหาร ได้แก่ นายกเทศมนตรีนครนนทบุรี ผู้บริหารสูงสุดและเป็นผู้ดูแลด้านนโยบายต่าง ๆ ของหน่วยงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

3. การติดต่อขออนุญาตเก็บข้อมูล ผู้วิจัยประสานงานกับเจ้าหน้าที่ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต เทศบาลนครนนทบุรี เพื่อขออนุญาตเข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลในการวิจัย โดยขอเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอนดนตรี และผู้เรียนดนตรีไทย

ขั้นที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure interview) (สุภาวงศ์ จันทวานิช 2556) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยทำการเก็บข้อมูลจำนวน 4 ครั้ง โดยแบ่งรายละเอียดในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้งดังนี้

การเก็บข้อมูลครั้งที่ 1

1. การแนะนำตัวผู้วิจัยและแจ้งวัตถุประสงค์ในการวิจัย
2. การสังเกตกระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ตั้งแต่เริ่มสอนจนจบการสอน โดยผู้วิจัยสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และทำการบันทึกข้อมูลลงในเครื่องมือการวิจัย
3. การสัมภาษณ์เชิงลึกของครูผู้สอนดนตรีไทย เรื่องการจัดการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

การเก็บข้อมูลครั้งที่ 2

1. การสังเกตกระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ (ครั้งที่ 2) ตั้งแต่เริ่มสอนจนจบการสอน โดยผู้วิจัยสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และทำการบันทึกข้อมูลลงในเครื่องมือการวิจัย
2. การสัมภาษณ์ผู้เรียนแบบเป็นกลุ่ม (Focus Group) กลุ่มผู้เรียนที่ 1 (30 คน) เกี่ยวกับการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

การเก็บข้อมูลครั้งที่ 3

1. การสังเกตกระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ (ครั้งที่ 3) ตั้งแต่เริ่มสอนจนจบการสอน โดยผู้วิจัยสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และทำการบันทึกข้อมูลลงในเครื่องมือการวิจัย

2. การสัมภาษณ์ผู้เรียนแบบเป็นกลุ่ม (Focus Group) กลุ่มผู้เรียนที่ 2 (30 คน) เกี่ยวกับการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

การเก็บข้อมูลครั้งที่ 4

1. การสังเกตกระบวนการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ (ครั้งที่ 4) เพื่อทำการประเมินการเรียนการสอน โดยผู้วิจัยสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และทำการบันทึกข้อมูลลงในเครื่องมือการวิจัย

2. การสัมภาษณ์ผู้บริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เกี่ยวกับนโยบายการบริหารงบประมาณและสถานที่

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการลงสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์โดยมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมทั้งหมด ผู้วิจัยจัดแยกประเภทข้อมูลที่สนใจและศึกษาตามประเด็นคำถามของการวิจัย จากนั้นจึงจัดข้อมูลต่าง ๆ ไว้เป็นกลุ่ม

2. ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของการได้มาซึ่งข้อมูลของผู้วิจัย (สุภางค์ จันทวานิช 2556) โดยพิจารณาจากแหล่งที่มาของผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้บริหาร

3. จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ข้อมูลที่ได้จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยต้นแบบสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและแนวคำถามที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.2 ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการเรียนการสอน ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ 2554) เพื่อวิเคราะห์ออกมาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.3 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้บริหาร และบริบทที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ดังนี้

3.3.1 ผู้วิจัยทำการถอดเทปและถอดความจากแบบสัมภาษณ์เป็นความเรียง

3.3.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลข้างต้นมาทำการวิเคราะห์ร่วมกับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ตามทฤษฎีแอนดราโกจี (Andragogy Theory) เพื่อวิเคราะห์ออกมาเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนคนไทยสำหรับผู้สูงอายุ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

4. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยส่งข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

5. นำข้อมูลที่ได้มาสรุป อภิปรายผล และนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์

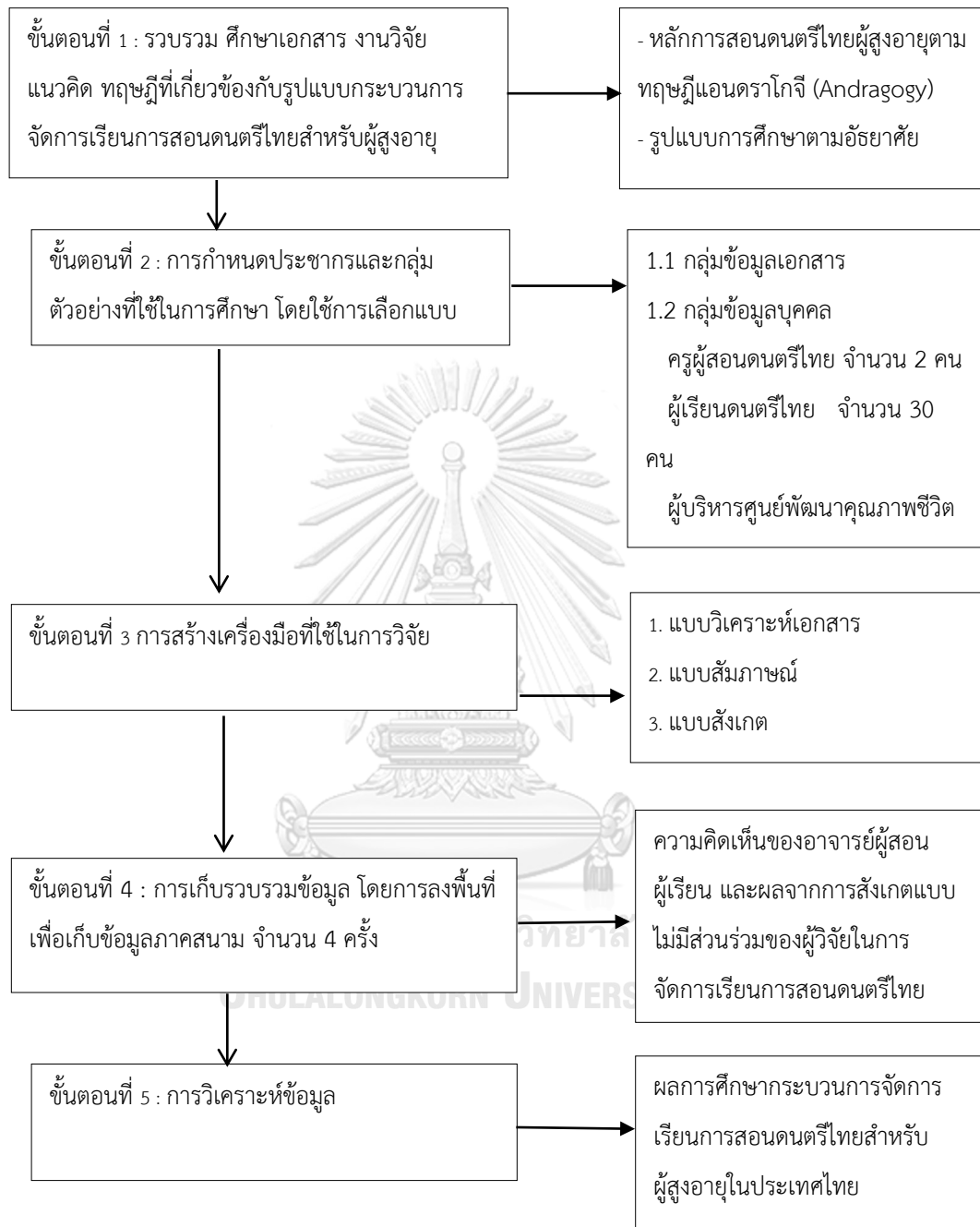
โดยขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัยทั้งหมด สามารถสรุปได้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

กระบวนการ

ผลลัพธ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย ในการนำเสนอผลการวิจัยจากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure interview) ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ 1) ผู้สอนดนตรีไทย 2) ผู้เรียนดนตรีไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป 3) ผู้ดูแลศูนย์ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยตามประเด็นคำถามการวิจัย โดยจำแนกออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

ตอนที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

ตอนที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงนโยบายในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินงานดูแลผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เพื่อกำหนดประเด็นในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี มีลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จัดอยู่ในประเภทการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นผู้เลือกในการเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและสามารถเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามความต้องการ ซึ่งการเรียนการสอนดนตรีไทยของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต ฯ เป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุนิยมเลือกเรียน และเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จโดยมีจำนวนของผู้ที่สนใจเลือก

เรียนที่มีจำนวนสม่ำเสมอ และมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 3 ประการ ดังนี้

1. ด้านหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้หรือผู้สอน
3. ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้หรือผู้สอน

ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยแบ่งออกตามตัวชี้วัดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ตัวชี้วัดด้านหลักการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้วยการสังเกตการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ด้านหลักการเรียนรู้ตามอัธยาศัย โดยทำการสังเกตรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยรวม ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ให้คะแนนในการสังเกต ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนในการสังเกต

3	คุณภาพดีมาก
2	คุณภาพดี
1	พอใช้

โดยกำหนดให้คะแนนรวมของตัวชี้วัดในแต่ละข้อ ดังนี้

ต่ำกว่าร้อยละ 50 เท่ากับ 3 - 4 คะแนน หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้

ร้อยละ 50 คะแนน เท่ากับ 5 - 6 คะแนน หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี

ร้อยละ 80 คะแนน เท่ากับ 7 - 9 คะแนน หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

ผู้วิจัยได้สรุปผลโดยการนำเสนอเป็นรูปแบบตารางแสดงผลรวมของระดับคะแนนการสังเกตในแต่ละตัวชี้วัด ด้านหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 1 ด้านการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 1 การจัดบรรยากาศ สถานการณ์ สถานที่ หรือสภาพแวดล้อมมีปัจจัยหรือแหล่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่เหมาะสม				8	ดีมาก
1.1 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อวัยของผู้เรียน	✓				
1.2 ห้องเรียนมีขนาดใหญ่ แสงสว่างเพียงพอ การถ่ายเทอากาศในห้องเรียนที่มีความเหมาะสม		✓			
1.3 มีการอำนวยความสะดวกด้านการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ ลิฟต์ ราวจับบันได ราวจับในห้องน้ำ เก้าอี้พลาสติก	✓				

ตัวชี้วัดที่ 1 ด้านจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีผลรวมเท่ากับ 8 คะแนน คุณภาพโดยรวมในเรื่องของการอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า ด้านการจัดบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง บรรยากาศในการเรียนรู้มีความเหมาะสม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันรวมถึงมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ในด้านสถานที่ ห้องเรียนอยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทได้สะดวก มีเครื่องปรับอากาศ แต่ขนาดของห้องค่อนข้างแออัดเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน ในด้านการอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง มีการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยพยาบาลเบื้องต้น ลิฟต์ ราวจับในห้องน้ำ ทางลาดลงบันได ในการอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงอายุ

ตารางที่ 7 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 2 การให้ความสำคัญกับบุคคลและการสนับสนุนบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยอิสระ

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 2 การให้ความสำคัญกับบุคคลและการสนับสนุนบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยอิสระ				7	ดีมาก
2.1 ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเครื่องดนตรีตามความสนใจของตนเองได้โดยอิสระ	✓				
2.2 เน้นการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง		✓			
2.3 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้		✓			

ตัวชี้วัดที่ 2 การให้ความสำคัญกับบุคคลและการสนับสนุนบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยอิสระ คะแนนรวมเท่ากับ 7 คะแนน คุณภาพโดยรวมในเรื่องของอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการเรียนรู้อย่างอิสระ อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเครื่องดนตรีได้ตามความสนใจและความถนัดโดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และยังสามารถเปลี่ยนเครื่องดนตรีได้เมื่อเกิดความสนใจในเครื่องดนตรีประเภทอื่น ในด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้สอนยังคงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินการเรียนรู้ ด้วยความแตกต่างทางด้านพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคน รวมถึงข้อจำกัดทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นวัยผู้สูงอายุ จึงไม่สะดวกที่ผู้เรียนจะสามารถขึ้นมาเป็นผู้ดำเนินการเรียนรู้เองได้ แต่ผู้สอนยังคงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ระบุถึงความต้องการในการเรียนรู้ในบางโอกาส และผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสม เช่นเดียวกับด้านการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ทุกครั้งที่ทำการเรียนการสอน ผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้เลือกบทเพลงและรูปแบบการซ้อมในแต่ละครั้ง รวมถึงผู้เรียนบางคนยังมีบทบาทเป็นผู้ช่วยสอนและทบทวนบทเพลงให้แก่ผู้เรียนคนอื่น

ตารางที่ 8 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 3 ด้านความยืดหยุ่นของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 3 การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องมีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง				8	ดีมาก
3.1 ไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียนเมื่อใดก็ได้	✓				
3.2 เนื้อหาในการเรียนรู้สามารถปรับเปลี่ยนได้ขึ้นอยู่กับความต้องการและสภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน		✓			
3.3 มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง และนำผลการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน	✓				

ตัวชี้วัดที่ 3 ด้านความยืดหยุ่นของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน คะแนนรวมเท่ากับ 8 คะแนน คุณภาพโดยรวมในเรื่องของอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านระยะเวลาในการเรียนรู้ อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ไม่มีการกำหนดเวลาในการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียน วัน-เวลา ไหนก็ได้ มีเพียงการกำหนดช่วงเวลาเรียนคือตั้งแต่เวลา 13.30-15.30 น. ในวันอังคาร พุธ ศุกร์ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสะดวก ด้านเนื้อหาในการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น อยู่ในระดับ 2 คะแนน มีการยืดหยุ่นในด้านเนื้อหา สามารถปรับเปลี่ยนได้ แต่โดยส่วนใหญ่ผู้วิจัยพบว่า ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาบทเพลงในการเรียน และจะมีการปรับต่อเมื่อผู้สอนมีความเห็นว่าเหมาะสมเท่านั้น ในด้านการวัดประเมินผล อยู่ในระดับ 3 คะแนน พบว่ามีการประเมินผลตามสภาพจริงของผู้เรียน แล้วนำผลที่ได้จากการประเมินนั้นมาปรับรูปแบบและวิธีการสอนที่มีความเหมาะสมแก่ผู้เรียนต่อไป

ตารางที่ 9 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 4 การจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการ และความสนใจของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญ

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 4 การจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการ และความสนใจของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญ				6	ดี
4.1 มีการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย		✓			
4.2 คำนึงถึงความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ		✓			
4.3 การเรียนการสอนดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของผู้เรียน		✓			

ตัวชี้วัดที่ 4 การจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการ และความสนใจของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญ คะแนนรวมเท่ากับ 6 คะแนน คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้สอนมีการประยุกต์เนื้อหาในการสอนกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน จากการใช้บทเพลงสุนทราภรณ์หรือบทเพลงไทยเดิมที่มีความคุ้นหู แต่เป็นส่วนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับจำนวนของเพลงส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นเพลงไทยเดิมตามชนบ ด้านการคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง โดยส่วนใหญ่พบว่าบทเพลงที่ใช้ในการเรียนรู้ส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยผู้สอน ผู้เรียนจะมีส่วนแสดงความคิดเห็นค่อนข้างน้อยยกเว้นว่ามีความต้องการที่จะเล่นเพลงที่มีความนิยมในขณะนั้นหรือบทเพลงที่มีความชื่นชอบส่วนตัว ด้านการเรียนการสอนดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของผู้เรียน อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง การมาเรียนดนตรีไทยของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นการมาเพื่อพูดคุย สังสรรค์ เล่นดนตรีให้เกิดความสุขซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของกลุ่มผู้เรียน แต่ยังไม่ถึงขั้นการนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพเนื่องจากไม่ใช่เป้าหมายหลักในการเรียนรู้

ตารางที่ 10 ตารางแสดงผลรวมของตัวชี้วัดที่ 5 ด้านความหลากหลายในเรื่องการใช้สื่อการเรียนรู้อิจกรรมการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 5. การจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ให้ความสำคัญกับความหลากหลาย ทั้งในเรื่องการใช้สื่อหรือทรัพยากรการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย				6	ดี
5.1 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน		✓			
5.2 มีทรัพยากรในการเรียนรู้ที่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน		✓			
5.3 มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน		✓			

ตัวชี้วัดที่ 5 ด้านความหลากหลายในเรื่องการใช้สื่อการเรียนรู้อิจกรรมการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ มีผลรวมเท่ากับ 6 คะแนน คุณภาพโดยรวมในเรื่องของการอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน ได้แก่ การจัดแสดงผลงานดนตรีไทยนอกสถานที่ แต่โดยส่วนใหญ่พบว่า ยังคงเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นหลัก ด้านทรัพยากรในการเรียนรู้ที่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง มีทรัพยากรได้แก่เครื่องดนตรีสำหรับผู้เรียน แต่ไม่เพียงพอต่อจำนวนของผู้เรียน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง สื่อการสอนหลักที่ได้แก่ โน้ตเพลง และเครื่องดนตรีไทย ยังไม่พบการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน

ตารางที่ 11 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 6 ด้านเนื้อหาที่มีความทันสมัย มีความเป็นปัจจุบัน และสามารถนำไปต่อยอดในการดำเนินชีวิตได้

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 6. ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่ทันสมัย เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง มีความเป็นปัจจุบัน รวมถึงเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ และสามารถนำไปต่อยอดในการดำเนินชีวิต				7	ดีมาก
6.1 มีการประยุกต์เนื้อหาในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับค่านิยมในปัจจุบัน	✓				
6.2 มีการปรับเทคนิคการสอนทักษะที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงดนตรีไทยได้ง่ายมากขึ้น	✓				
6.3 สามารถนำความรู้ด้านการบรรเลงดนตรีไทยไปใช้ในการสร้างรายได้			✓		

ตัวชี้วัดที่ 6 ด้านเนื้อหาที่มีความทันสมัย มีความเป็นปัจจุบัน และสามารถนำไปต่อยอดในการดำเนินชีวิตได้ มีผลรวมเท่ากับ 7 คะแนน คุณภาพโดยรวมในเรื่องของการอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า ด้านการประยุกต์เนื้อหาในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับค่านิยมในปัจจุบัน อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้สอนมีการปรับเนื้อหาให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ อย่างเช่น การนำบทเพลงที่อยู่ในกระแสที่เป็นความนิยมมาใช้สอน และการทำวงดนตรีไทยประยุกต์ โดยใช้บทเพลงสุนทราภรณ์ ด้านการปรับเทคนิคการสอนทักษะที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงดนตรีไทยได้ง่ายมากขึ้น อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้สอนมีการปรับวิธีการสอนในเรื่องของวิธีการบรรเลงบทเพลงให้ง่ายและเหมาะสมกับความถนัดของผู้เรียน ด้านความรู้ด้านการบรรเลงดนตรีไทยไปใช้ในการสร้างรายได้ ขึ้น อยู่ในระดับ 1 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ได้นำความรู้ที่ได้รับไปสร้างรายได้ แต่มาเรียนเพื่อนันทนาการและความสุข

ตารางที่ 12 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 7 ด้านการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 7. เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาส และสร้างโอกาส รวมถึงสร้างเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้เพื่อตอบสนองเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน				9	ดีมาก
7.1 เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกคน	✓				
7.2 ผู้เรียนได้เรียนตรงตามเป้าหมายและตรงตามความสนใจของตนเอง	✓				
7.3 เป็นการเรียนรู้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่	✓				

ตัวชี้วัดที่ 7 ด้านการสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน มีผลรวมเท่ากับ 9 คะแนน คุณภาพโดยรวมในเรื่องของการอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า ในด้านการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกคน อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ไม่ได้มีการจำกัดผู้เรียนในการเลือกเรียนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ ด้านผู้เรียนได้เรียนตรงตามเป้าหมายและตรงตามความสนใจของตนเอง อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนได้เรียนเครื่องดนตรีตรงตามความถนัดและความสนใจของตนเอง โดยมีผู้สอนให้คำแนะนำ ด้านการเรียนรู้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง มีความยืดหยุ่นในด้านการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถกลับไปเรียนรู้และฝึกซ้อมที่บ้านหรือที่ต่าง ๆ ได้ตามความสะดวก

ตารางที่ 13 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 8 ด้านศิลปะในการจูงใจ แรงบันดาลใจ การนำเสนอ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 8. การผสมผสานศิลปะด้านต่าง ๆ ทั้งศิลปะในการจูงใจ แรงบันดาลใจ การนำเสนอ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้				7	ดีมาก
8.1 มีการประชาสัมพันธ์ในด้านการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง		✓			
8.2 รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียนในการฝึกซ้อมและเกิดความต้องการในการเรียนรู้	✓				
8.3 ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายและสนุกสนาน		✓			

ตัวชี้วัดที่ 8 ด้านศิลปะในการจูงใจ แรงบันดาลใจ การนำเสนอ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ ผลรวมเท่ากับ 7 คะแนน คุณภาพโดยรวมในเรื่องของการอยู่ในระดับดีมาก พิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านการประชาสัมพันธ์ในด้านการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง มีการประชาสัมพันธ์ด้านการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุผ่านทางสื่อออนไลน์ ซึ่งผู้เรียนในวัยผู้สูงอายุอาจไม่ได้เข้าถึงได้ทุกคน ในด้านกิจกรรมการเรียนรู้สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียน อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจ มีความพยายามฝึกซ้อมเพื่อที่จะให้ตนเองสามารถเล่นรวมวงกับสมาชิกคนอื่นได้ ในด้านเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายและสนุกสนาน อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้สอนมีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนและใช้จิตวิทยาในการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนมีความสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ ทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้

ตารางที่ 14 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 9 ด้านการมีส่วนร่วมและการมีพื้นที่ของผู้เรียนในการที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 9. ให้ความสำคัญกับเรื่องของการมีส่วนร่วมและการมีพื้นที่ของผู้เรียนในการที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ ปราศจากการควบคุม				7	ดีมาก
9.1 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน		✓			
9.2 ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างกลุ่มผู้เรียนโดยปราศจากการควบคุมของผู้สอน	✓				
9.3 ผู้เรียนเป็นผู้เลือกในสิ่งที่จะเรียนรู้ตามความสนใจโดยมีผู้สอนทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้		✓			

ตัวชี้วัดที่ 9 ด้านการมีส่วนร่วมและการมีพื้นที่ของผู้เรียนในการที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ ผลรวมเท่ากับ 7 คะแนน คุณภาพโดยรวมในเรื่องของการอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียน อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การเลือกบทเพลงตามความสนใจ การเลือกเรียนหรือเปลี่ยนเครื่องดนตรีตามความสนใจและความถนัดแต่น้อยมากที่ผู้เรียนจะแสดงความคิดเห็น ด้านแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างกลุ่มผู้เรียนโดยปราศจากการควบคุมของผู้สอน อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างกลุ่มผู้เรียนในด้านของการเรียนการสอนโดยที่ผู้เรียนจะช่วยกันสอนและฝึกซ้อมจนสามารถเล่นได้ รวมถึงการพูดคุย การสนทนาเรื่องต่าง ๆ ในระหว่างพักการเรียนการสอน โดยผู้สอนทำหน้าที่ให้คำแนะนำตามความเหมาะสม ด้านผู้เรียนเป็นผู้เลือกในสิ่งที่จะเรียนรู้ตามความสนใจโดยมีผู้สอนทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนมีส่วนเลือกในสิ่งที่จะเรียนรู้ตามความสนใจในด้านของเครื่องดนตรีไทย แต่ในส่วนของบทเพลง พบว่า ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดบทเพลง

ต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่ แต่ยังคงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นในด้านการเลือกบทเพลงตามความสนใจตามโอกาสที่เหมาะสม

ตารางที่ 15 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 10 ด้านความเข้าใจด้านเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปต่อยอดได้ด้วยตนเองของผู้เรียน

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 10. สามารถแสดงให้เห็นเนื้อหาสาระ ข้อมูล รายละเอียดต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปต่อยอดเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง				7	ดีมาก
10.1 การจัดเนื้อหาที่มีความครอบคลุมในส่วนของทฤษฎี และหลักการในการปฏิบัติทักษะดนตรีที่ถูกต้อง		✓			
10.2 ผู้สอนมีเทคนิคการอธิบายเนื้อหาที่ยากให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายและลึกซึ้ง	✓				
10.3 ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับในด้านการเรียนดนตรีไปศึกษาเพิ่มเติมและต่อยอดในการสร้างรายได้			✓		

ตัวชี้วัดที่ 10 ด้านความเข้าใจด้านเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปต่อยอดได้ด้วยตนเองของผู้เรียน ผลรวมเท่ากับ 7 คะแนน คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่าด้านการจัดเนื้อหาที่มีความครอบคลุมในส่วนของทฤษฎี และหลักการในการปฏิบัติทักษะดนตรีที่ถูกต้อง อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้สอนจัดเนื้อหาที่มีความครอบคลุมในทฤษฎีเบื้องต้นควบคู่กับหลักการปฏิบัติทักษะดนตรีขั้นพื้นฐาน ให้แก่ผู้เรียน ด้านเทคนิคการอธิบายเนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายและลึกซึ้งของผู้สอน อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้สอนมีเทคนิคในการสอนและปรับเนื้อหาที่มีความยากให้ง่ายขึ้น และทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้โดยง่าย ทั้งในส่วนของทฤษฎีและปฏิบัติ ในด้านความสามารถนำความรู้ที่ได้รับในด้านการเรียนดนตรีไปศึกษาเพิ่มเติมและต่อยอดในการสร้างรายได้ของผู้เรียน อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนสามารถศึกษาความรู้ด้านการปฏิบัติและสามารถฝึกซ้อมได้ด้วยตนเองโดยได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมวง แต่มิได้นำความรู้ที่ได้รับไปทำการต่อยอดในการสร้างรายได้

ตารางที่ 16 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 11 ด้านการใช้เทคโนโลยีเข้ามาในการสนับสนุนในการเรียน

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 11. การใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้สนับสนุนในการเรียนตามความเหมาะสม				5	ดี
11.1 มีการใช้เทคโนโลยีการบันทึกเสียงช่วยจำบทเพลงต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน		✓			
11.2 มีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Power Point สื่อคาราโอเกะ ฯลฯ		✓			
11.3 มีการใช้สื่อ Social Media ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มผู้เรียน			✓		

ตัวชี้วัดที่ 11 ด้านการใช้เทคโนโลยีเข้ามาในการสนับสนุนในการเรียนการสอน ผลรวมเท่ากับ 5 คะแนน คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านการใช้เทคโนโลยีการบันทึกเสียงช่วยจำบทเพลงต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอนอยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนมีการใช้เทคโนโลยีด้านการบันทึกเสียงเพื่อนำกลับไปฟังและฝึกซ้อมเองที่บ้านบางส่วน แต่โดยส่วนใหญ่ ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนใช้โน้ตเพลงในการเรียนการสอนและการฝึกซ้อมเป็นหลัก ด้านการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ อยู่ในระดับ 1 คะแนน หมายถึง มีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบปฏิบัติทักษะและการใช้สื่อที่ผู้สอนได้จัดทำขึ้นเอง ในด้านการใช้สื่อ Social Media ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มผู้เรียน อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนมีการใช้สื่อ Social Media ไว้เพื่อพูดคุยและการสนทนาและรับส่งข่าวสาร มิใช่เพื่อการเรียนรู้เป็นจุดประสงค์หลัก

ตารางที่ 17 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 12 ด้านการจัดกิจกรรม สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 12. เป็นการจัดกิจกรรม สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการเรียนรู้ และมีคุณภาพประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด				8	ดีมาก
12.1 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงดนตรีในสถานการณ์จริง	✓				
12.2 มีเทคนิคการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีความสนุกสนาน	✓				
12.3 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่มีความพร้อมในด้านการเรียนดนตรีไทยต่อผู้สูงอายุ		✓			

ตัวชี้วัดที่ 12 ด้านการจัดกิจกรรม สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ผลรวมเท่ากับ 8 คะแนน คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ในด้านเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงดนตรีในสถานการณ์จริง อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ทางศูนย์ฯได้มีการจัดการแสดงผลงานของผู้เรียนเดือนละ 1 ครั้ง ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงดนตรีในสถานการณ์จริง รวมถึงได้มีโอกาสออกไปแสดงดนตรีนอกสถานที่ของศูนย์ชมรมเครือข่ายผู้สูงอายุ ด้านเทคนิคการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีความสนุกสนาน อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้สอนมีเทคนิคในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีความเป็นกันเอง รวมถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มผู้เรียนมีความสนิทสนมกันโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ “พี่สอนน้อง” ด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่มีความพร้อมในด้านการเรียนดนตรีไทยต่อผู้สูงอายุ อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ทางศูนย์ฯได้มีการจัดสถานที่ ห้องเรียนขนาดกลาง มีการถ่ายเทอากาศได้สะดวก แต่ค่อนข้างแออัดเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนของผู้เรียน และเครื่องดนตรีบางส่วนผู้เรียนต้องนำมาเอง

ตารางที่ 18 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 13 ด้านการแสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกของเนื้อหาที่สามารถให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 13. การเรียนรู้ไม่ใช้การนำเสนอเพียงความรู้ความเข้าใจที่ง่าย หรือเพียงแต่ความบันเทิง แต่ควรเป็นการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกสามารถให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง				7	ดีมาก
13.1 มีการให้ความรู้ด้านประวัติและลักษณะเฉพาะของบทเพลง		✓			
13.2 มีการให้ความรู้ด้านการนำบทเพลงต่าง ๆ ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง	✓				
13.3 มีการสอดแทรกทฤษฎีด้านการปฏิบัติดนตรีไทยในระหว่างการเรียนการสอน		✓			

ตัวชี้วัดที่ 13 ด้านการแสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกของเนื้อหาที่สามารถให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง ผลรวมเท่ากับ 7 คะแนน คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านการให้ความรู้ด้านประวัติและลักษณะเฉพาะของบทเพลง อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้สอนมีการให้ความรู้ในส่วนของทฤษฎีด้านประวัติของบทเพลงที่เป็นขั้นพื้นฐาน ไม่ใช่ข้อมูลเชิงลึกในด้านการให้ความรู้ด้านการนำบทเพลงต่าง ๆ ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้สอนได้มีการให้ความรู้แก่ผู้เรียนในด้านการนำบทเพลงต่าง ๆ ไปใช้ได้อย่างถูกต้องในการออกแสดงตามงาน ด้านการสอดแทรกทฤษฎีด้านการปฏิบัติดนตรีไทยในระหว่างการเรียนการสอน อยู่ในระดับ 2 คะแนน หมายถึง ผู้สอนมีการแทรกทฤษฎีในเรื่องของประวัติและรูปแบบของบทเพลงในช่วงของการเริ่มต้นในการต่อเพลงใหม่ รวมถึงหลักการปฏิบัติทักษะดนตรีที่ถูกต้องในระหว่างทำการเรียนการสอนด้วย

ตารางที่ 19 ตารางแสดงผลรวมตัวชี้วัดที่ 14 ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต			ผลรวม	ระดับคุณภาพ
	3	2	1		
ตัวชี้วัดที่ 14. เป็นการจัดการเรียนรู้ในลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ และจะทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์หรือความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่ง				9	ดีมาก
14.1 ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปฝึกซ้อม และสามารถเล่นดนตรีได้ตลอดเวลาตามความต้องการ	✓				
14.2 ผู้เรียนมีประสบการณ์ใหม่ในการเรียนดนตรีในแต่ละครั้ง	✓				
14.3 เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา	✓				

ตัวชี้วัดที่ 14 ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลรวมเท่ากับ 8 คะแนน คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปฝึกซ้อม และสามารถเล่นดนตรีได้ตลอดเวลาตามความต้องการ อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับในห้องเรียนไปฝึกซ้อมและค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมได้ที่บ้านหรือสถานที่ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนสะดวก ด้านประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นจากการเรียนดนตรีในแต่ละครั้ง อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง ในการเรียนแต่ละครั้งผู้เรียนจะได้รับบทเรียนใหม่ ๆ ได้แก่ บทเพลง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทดลองเล่นเครื่องดนตรีอื่น ๆ ตามความสนใจ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลักษณะไม่เป็นทางการ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา อยู่ในระดับ 3 คะแนน หมายถึง การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ผู้เรียนสามารถผลัดเปลี่ยนมาเป็นผู้ช่วยสอน หรือผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในบางโอกาส และไม่จำกัดช่วงอายุของผู้เรียนในการเลือกเรียนดนตรีไทย

ในด้านคะแนนเฉลี่ยรวมด้านหลักการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์มีค่าเท่ากับ 7.5 อยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัดโดยรวม พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยกับหลักการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ มีความสอดคล้องกัน โดยลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น ทั้งในด้านเนื้อหา ระยะเวลา และคุณสมบัติของผู้เรียน รวมถึงการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนโดยการจัดการแสดงผลงานดนตรีไทยและการแสดงดนตรีไทยร่วมกับชมรมเครือข่ายผู้สูงอายุ และมีลักษณะการจัดการศึกษาที่เป็นรูปแบบการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตเทศบาลนครนนทบุรี ถือได้ว่าเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์อย่างเต็มรูปแบบ ขับเคลื่อนโดยระบบการบริหารจัดการที่เป็นเอกลักษณ์ภายใต้การดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ เทศบาลนครนนทบุรี ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่พยาบาล เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และพนักงานรักษาความปลอดภัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายซึ่งกลุ่มสมาชิกสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการของตนเองโดยไม่จำกัดคุณสมบัติของผู้เรียนได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการเรียน ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนสมาชิกมีจำนวนเพิ่มสูงมากขึ้น ทำให้จำนวนของเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการดูแลสมาชิก ทำให้ต้องทำการเปิดรับสมัครจิตอาสาเพื่อเข้ามาช่วยในการดูแลและทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้หลักแก่กลุ่มสมาชิกที่มีความต้องการในการเรียนรู้ต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังได้มีการประสานงานกับเครือข่ายชมรมผู้สูงอายุเพื่อขยายการลงพื้นที่ในชุมชนจำนวน 5 ตำบล ใกล้เคียง โดยได้นำกลุ่มจิตอาสาจากศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตลงพื้นที่ในการให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน รวมถึงการประสานงานในด้านการจัดแสดงดนตรีไทยของผู้สูงอายุในพื้นที่ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า สถาบันการจัดการปัญญาภิวัตน์ ในการร่วมมือในด้านการส่งนักศึกษาฝึกงาน รวมถึงการจัดแสดงดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

3.2 ตัวชี้วัดด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้วยการสังเกตการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยทำการสังเกตทั้งหมด 4 ครั้ง ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ให้คะแนนในการสังเกต ดังนี้

ระดับคะแนนในการสังเกต

ระดับคะแนนเท่ากับ 3 หมายถึง คุณภาพดีมาก

ระดับคะแนนเท่ากับ 2 คุณภาพดี

ระดับคะแนนเท่ากับ 1 พอใช้

โดยกำหนดให้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ

คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.00 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.00 – 2.40 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี

คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 1.90 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.40 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับปรับปรุง

ผู้วิจัยได้สรุปผลโดยการนำเสนอเป็นรูปแบบตารางแสดงผลระดับคะแนนการสังเกตและคะแนนค่าเฉลี่ย ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 20 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ยด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

รายละเอียดตัวชี้วัด	ผลการสังเกต				ค่าเฉลี่ยรวม \bar{X}	แปลผล
	1	2	3	4		
1. เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงและมีความเชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีไทย	2	2	3	3	2.50	ดีมาก
2. เป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่ดี	2	3	3	3	2.75	ดีมาก
3. เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส	3	3	3	3	3	ดีมาก
4. เป็นบุคคลที่เข้าใจถึงธรรมชาติของผู้เรียน เข้าใจบทบาทของตนเอง และเข้าใจกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผลักดันให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้	2	3	3	3	2.75	ดีมาก
5. เป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและผู้อื่น	3	3	3	3	3	ดีมาก
6. เป็นบุคคลที่มีทักษะในการสื่อสารและการถ่ายทอดเรื่องราวการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย	2	2	3	3	2.50	ดีมาก
7. เป็นบุคคลที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า สามารถแก้ไขปัญหาภาวะตึงเครียดให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด	2	3	3	3	2.75	ดีมาก
8. เป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดติดในกฎเกณฑ์หรือความคิดของตนเอง	3	3	3	3	3	ดีมาก
9. เป็นบุคคลที่ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ และต้องปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นผู้เรียนในบางสถานการณ์	2	2	3	2	2.25	ดี
10. เป็นบุคคลที่พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ	2	3	3	3	2.75	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	2.6					ดีมาก

ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ หรือผู้สอน ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.6 คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า 1) ด้านการมีประสบการณ์ตรงและมีความเชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีไทยของผู้สอนหรือผู้อำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 2.5$) 2) ด้านการเป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่ดี ($\bar{X} = 2.75$) 3) ด้านเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ($\bar{X} = 2.75$) 4) ด้านการเป็นบุคคลที่เข้าใจถึงธรรมชาติของผู้เรียน ($\bar{X} = 2.75$) 5) ด้าน

การเป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและผู้อื่น ($\bar{X} = 3$) 6) ด้านการเป็นบุคคลที่มีทักษะในการสื่อสารที่ดี ($\bar{X} = 2.5$) 7) ด้านการมีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ($\bar{X} = 2.75$) 8) ด้านการเป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่นสูง ($\bar{X} = 3$) 9) เป็นบุคคลที่ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.75$) 10. เป็นบุคคลที่พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 2.75$)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถเรียงลำดับผลค่าคะแนนเฉลี่ยด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย พบว่า ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3 คะแนน ประกอบด้วยจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส 2) ด้านการเป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและผู้อื่น 3) ด้านการเป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดติดในกฎเกณฑ์หรือความคิดของตนเอง อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.75 คะแนน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่ดี 2) การเป็นบุคคลที่เข้าใจถึงธรรมชาติของผู้เรียน 3) การเป็นบุคคลที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า 4) ด้านการเป็นบุคคลที่พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 คะแนน ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่มีทักษะในการสื่อสารและการถ่ายทอดเรื่องราวการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย 2) ด้านการเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงและมีความเชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีไทย อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.25 คะแนน ประกอบด้วย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นบุคคลที่ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ อยู่ในระดับดี

สรุปผลการสังเกตด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ พบว่า ผู้สอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต มีคุณลักษณะสอดคล้องกับตัวชี้วัดดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นผู้ที่มีความคิดเชิงบวก มีความเข้าใจผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุซึ่งเป็นวัยที่มีความต้องการในการเรียนรู้ที่แตกต่างจากวัยอื่น และเป็นผู้ที่มีการพัฒนาตนเอง ปรับวิธีการเรียนการสอนอยู่เสมอ มีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในปัจจุบันและความต้องการของผู้เรียน ทั้งนี้ในการเรียนการสอนผู้สอนจะต้องมีการใช้จิตวิทยาในการสอนที่เหมาะสมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำพูด เทคนิคการสอน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสามารถเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สั่งสมมาเป็นเวลาหลายปีในการสอนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สอนนั้นสามารถปรับตัวและสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ทันที่

3.3 ตัวชี้วัดด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้วยการสังเกตการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ในด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ โดยทำการสังเกตทั้งหมด 4 ครั้ง ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ให้คะแนนในการสังเกต ดังนี้

ระดับคะแนนในการสังเกต

ระดับคะแนนเท่ากับ 3 หมายถึง คุณภาพดีมาก

ระดับคะแนนเท่ากับ 2 คุณภาพดี

ระดับคะแนนเท่ากับ 1 พอใช้

โดยกำหนดให้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ

คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.00 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.00 – 2.40 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี

คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 1.90 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.40 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับปรับปรุง

ในแต่ละด้านผู้วิจัยได้สรุปผลโดยการนำเสนอเป็นรูปแบบตารางแสดงผลระดับคะแนนการสังเกตและคะแนนค่าเฉลี่ย ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 21 ตารางแสดงผลค่าคะแนนเฉลี่ยด้านด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้สอน

รายละเอียดตัวชี้วัด	ผลการสังเกต				ค่าเฉลี่ยรวม \bar{X}	แปลผล
	1	2	3	4		
1. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้จุดประกายสร้างความรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่รู้	2	3	3	3	2.75	ดีมาก
2. เป็นผู้สร้างพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน รวมถึงระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง	3	3	3	3	3	ดีมาก
3. เป็นผู้ทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุน คอยให้คำปรึกษา พุดคุยแบบผ่อนคลาย รวมถึงคอยให้คำชี้แนะในการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาเมื่อผู้เรียนต้องการ	3	3	3	3	3	ดีมาก
4. เป็นบุคคลที่คอยช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับความต้องการของตนเอง หรือตัวตนของตนเองให้ได้มากที่สุด	2	2	2	2	2.00	ดี
5. เป็นผู้ประสานหรือติดต่อเครือข่ายที่มีความชำนาญในการให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน	2	2	2	3	2.25	ดี
6. เป็นผู้ที่สามารถกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ	2	2	3	3	2.50	ดีมาก
7. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มีบทบาทในการสร้างกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้	3	3	3	3	3	ดีมาก
8. เป็นผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนานไม่ตึงเครียด	3	3	3	3	3	ดีมาก
9. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้คอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงแผนการส่งเสริมการเรียนรู้	3	3	3	3	3	ดีมาก
10. ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นผู้คอยกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ	3	3	3	3	3	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม	2.6					ดีมาก

ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้สอน ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.6 คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า 1) ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นผู้จุดประกายสร้างความรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่รู้ ($\bar{X} = 2.75$) 2) ด้านการเป็นผู้สร้างพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนและผู้เรียน รวมถึงระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ($\bar{X} = 3$) 3) ด้านการทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุน คอยให้คำปรึกษา แก่ผู้เรียน ($\bar{X} = 3$) 4) ด้านการช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับความต้องการของตนเอง ($\bar{X} = 2$) 5) ด้านการประสานหรือติดต่อเครือข่ายที่มีความชำนาญในการให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน ($\bar{X} = 2.25$) 6) ด้านการกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 2.5$) 7) ด้านการสร้างกำลังใจให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3$) 8) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนานไม่ตึงเครียด ($\bar{X} = 3$) 9) ด้านการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3$) 10) ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3$)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถเรียงลำดับผลค่าคะแนนเฉลี่ยด้านบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย พบว่า ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของผู้สอนที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3 คะแนน ประกอบด้วยจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเป็นผู้สร้างพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน 2) ด้านการเป็นผู้ทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ 3) ด้านการมีบทบาทในการสร้างกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ 4) ด้านการเป็นผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนานไม่ตึงเครียด 5) ด้านการเป็นผู้เป็นผู้คอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ 6) ด้านการเป็นผู้คอยกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.75 คะแนน ประกอบด้วย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นผู้จุดประกายสร้างความรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่รู้ อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.50 คะแนน ประกอบด้วย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นผู้ที่สามารถกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.25 คะแนน ประกอบด้วย 1 ด้าน ได้แก่ ด้านการเป็นผู้ประสานหรือติดต่อเครือข่ายที่มีความชำนาญในการให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน อยู่ในระดับดี รองลงมา คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.00 คะแนน ประกอบด้วย 1

ด้าน ได้แก่ ด้านเป็นบุคคลที่คอยช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับความต้องการของตนเอง อยู่ในระดับดี

สรุปผลการสังเกตด้านบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ พบว่าเป็นไปตามตัวชี้วัดดังกล่าว ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน โดยทำหน้าที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สนใจและตรงกับความต้องการให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้ ยังเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้และมีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนของผู้เรียนประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ผู้สอนมีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เป็นไปด้วยความสนุกสนานและไม่ตึงเครียด ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มีการปรับสถานะจากครู มาเป็นเพื่อน เพื่อพูดคุย หรือปรึกษาหารือกับผู้เรียนในบางครั้ง เนื่องจากอายุเฉลี่ยของกลุ่มผู้เรียนและผู้สอนไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนิทสนมกับผู้สอนได้ง่าย

จากผลการสังเกตโดยรวมพบว่า การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการจัดการศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างเต็มรูปแบบ ที่มีลักษณะการเรียนรู้โดยการนำตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้เข้ามาเลือกเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ ตลอดจนเนื้อหา ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้เรียนโดยขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอน ทั้งนี้ คุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ หรือผู้สอน เป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ที่คอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียน

นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารจัดการ และสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า รูปแบบการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ประกอบด้วยปัจจัยในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ระบบการดำเนินงานภายในศูนย์ กลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มจิตอาสา และสมาชิก ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ระบบการดำเนินงานภายในศูนย์

กระบวนการดำเนินงานภายในศูนย์ อยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผู้ดูแลหลักภายในศูนย์ทั้งหมดคือพยาบาลวิชาชีพและเจ้าหน้าที่เทศบาล มีหน้าที่ปฏิบัติงานและควบคุมดูแลกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้ามาดูแลภายในศูนย์ นอกจากนี้ พบว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คือ กลุ่มของจิตอาสาในการเข้ามาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ และเป็นกลุ่มที่สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ให้ดำเนินต่อไปและเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั้งนี้ สุรีพร แก้วทิมา ได้อธิบายว่า

“สิ่งที่สำคัญและถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งนี้คือ จิตอาสา กิจกรรมทุกอย่างจะดำเนินไปไม่ได้ถ้าไม่มีจิตอาสา เนื่องจากจำนวนเจ้าหน้าที่ที่นี้จะมีน้อย และจะมีงานเฉพาะของตัวเอง ซึ่งต้องดูแลสมาชิกผู้สูงอายุมารวมถึงอีก 40 ชมรมผู้สูงอายุ การดูแลชุมชน และเรื่องจิตเวช จึงได้มีการเชิญชวนให้ผู้สูงอายุที่อยู่บ้านเฉย ๆ ได้มาทำประโยชน์ เพราะผู้สูงอายุอยู่บ้านก็จะเป็นคนทั่วไป พอได้มาเป็นจิตอาสา คนที่ไม่เคยได้เป็นอาจารย์ก็เป็นอาจารย์ ได้มาทำสิ่งที่เป็ประโยชน์”

(สุรีพร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

จะเห็นได้ว่า กลุ่มจิตอาสาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการดำเนินงานภายในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เนื่องจากจำนวนของสมาชิกผู้สูงอายุที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ประกอบกับเจ้าหน้าที่ที่ดูแลศูนย์นั้นต้องมีการะงานในการดูแลสมาชิกรวมถึงชมรมเครือข่ายอื่น ๆ ดังนั้น จึงได้มีการเชิญชวนบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เกษียณจากงานแล้วและไม่ได้ทำงานอื่นใด ให้มาเป็นจิตอาสาเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ตนเองถนัดให้แก่ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ที่สนใจ โดยมีกระบวนการในการคัดกรองจิตอาสาโดยผู้ดูแลศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงเสนอไปยังกลุ่มผู้บริหารเพื่อทำการรับจิตอาสาเข้ามาเป็นวิทยากรภายในศูนย์ สุรีพร แก้วทิมา ได้กล่าวถึงกระบวนการในการคัดกรองจิตอาสาว่า

“เราเปิดรับสมัครคนทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เว้นว่างจากงาน ให้มาเป็นจิตอาสา ซึ่งทางศูนย์จะทำการประเมินด้วยการสัมภาษณ์ โดยดูจาก 1) กิจกรรมที่จะมาสอนมีความเหมาะสมไหม 2) ผู้ที่มาสอนมีใจที่จะเป็นจิตอาสาจริง ๆ หรือไม่ ไม่ใช่มาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เพราะมันก็มีหลายทางที่จะเข้ามา จากนั้นก็เสนอไปถึงผู้บริหารเพื่อนำไปจัดกิจกรรมที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุต่อไป”

(สุรียพร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มจิตอาสาดังกล่าวที่เข้ามาเป็นวิทยากรในการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุนั้น เป็นการอาสาสมัครร่วมกิจกรรมโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ แต่ทางศูนย์นั้นได้มีการมอบประกาศนียบัตรให้แก่ผู้ที่เป็นจิตอาสาทุกคน รวมถึงค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนในด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน อาทิเช่น การจัดซื้อเครื่องดนตรี การซ่อมแซมอุปกรณ์การเรียนการสอน การปรับปรุงสถานที่ เป็นต้น

2.3 ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานภายในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

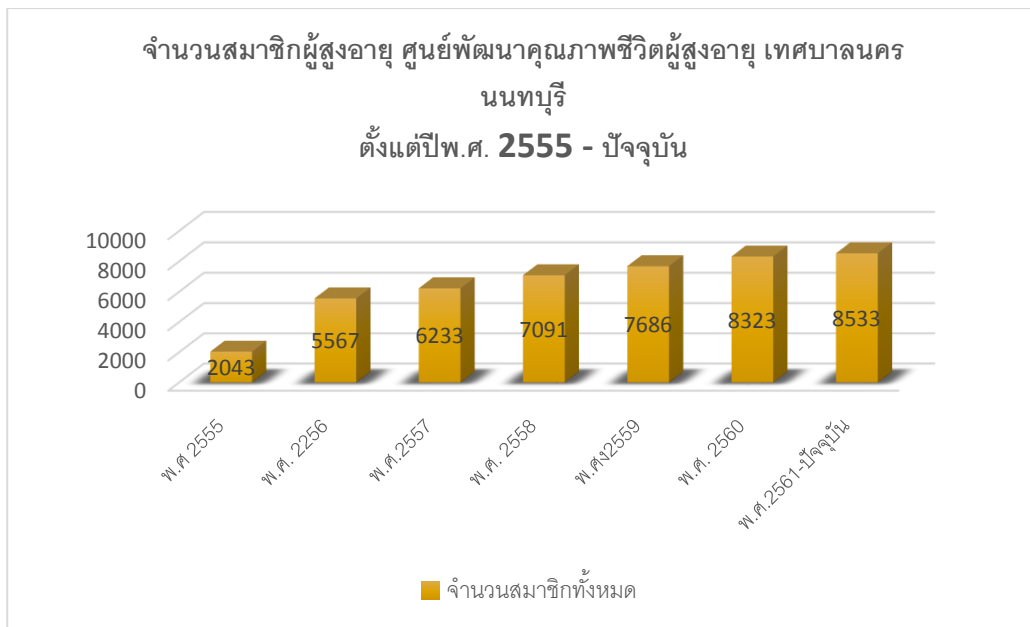
จากการศึกษาข้อมูล พบประเด็นปัญหาที่สำคัญในด้านการดำเนินงานภายในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนี้

2.3.1 เจ้าหน้าที่และผู้ดูแลศูนย์ไม่เพียงพอต่อจำนวนสมาชิก

จากการศึกษาข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ และการสังเกต พบว่า จำนวนของเจ้าหน้าที่ที่ทำการดูแลมีน้อยกว่าจำนวนสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุที่จำนวนเฉลี่ย 700 คนต่อวัน ประกอบกับหน่วยงานที่ดูแลศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหลักคือหน่วยงานส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งต้องดูแลกลุ่มผู้ที่อาศัยในชุมชนเขตเทศบาลนครนนทบุรี ตั้งแต่กลุ่มที่เป็นเด็ก จนถึงกลุ่มผู้สูงอายุ จึงต้องมีการแบ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่เพื่อลงพื้นที่ต่าง ๆ ดังนั้นจึงมีผู้ที่ดูแลที่ศูนย์แห่งนี้ประมาณ 2-4 คนต่อวัน ในขณะที่จำนวนของสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุมีมากขึ้น ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือ การรับสมัครจิตอาสาเพื่อเข้ามาช่วยดูแลและดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2.3.2 สถานที่

พบว่า ปัจจุบันสมาชิกทั้งหมดของศูนย์แห่งนี้มีจำนวนทั้งหมด 8,533 คน และมีกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการศูนย์ฯ เฉลี่ย 700 คนต่อวันและมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นจากข้อมูลสถิติดังนี้

ภาพที่ 15 แผนภูมิแสดงจำนวนสมาชิกทั้งหมดของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึง ปัจจุบัน

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนสมาชิกผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน ทำให้สถานที่มีความแออัดและไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุ สุรีพร แก้วทิมา ผู้ดูแลการดำเนินงานภายในศูนย์ฯ ได้กล่าวถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวว่า

“เรื่องของสถานที่ ไม่พอที่จะรองรับจำนวนผู้สูงอายุในเขตเมืองตอนนี้ อย่างเช่น ห้องกิจกรรม ไม่ได้ถูกออกแบบมาให้เหมาะสมกับกิจกรรมบางอย่าง อย่างเช่น ห้องคาราโอเกะ ไม่ได้ทำเป็นห้องเก็บเสียง ตอนแรกไม่ได้คิดว่าจะมีผู้ที่สนใจเยอะขนาดนี้ พอคนเยอะ เสียงจะดังออกมาทำให้ห้องอื่นดำเนินกิจกรรมไม่ได้ ซึ่งในการปรับนั้นจะต้องรองรับปริมาณในการสร้าง จะต้องรอผ่านช่วงที่อยู่ในสัญญาจัดจ้างและงบประมาณด้วย เพราะว่าช่วงหลัง ๆ งบประมาณขอได้ยากขึ้น แล้วในเรื่องของครุภัณฑ์ต่าง ๆ เวลาซื้อเราซื้อตั้งแต่มาพร้อมтик อย่างเก้าอี้นวดค่อนข้างแพง ดังนั้นการใช้งานจึงเหมาะกับที่บ้านมากกว่าที่ศูนย์นี้ เพราะใช้ทุกวันจนพัง ทุกอย่างต้องรอแผนนโยบายซึ่งมันก็ค่อนข้างยากนี่คือจุดอ่อนที่คิดซึ่งมันอาจจะแก้ได้ที่ละนิด แต่ก็ยังไม่สามารถรองรับความต้องการของผู้สูงอายุได้เพียงพอ”

“ตอนนี้เราถือได้ว่า เทศบาลนครนนทบุรีอยู่ในสังคมผู้สูงอายุได้อย่างเต็มร้อย เพราะเกิน 20 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป เลยต้องใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยที่เรามีชมรมผู้สูงอายุที่เป็นชมรมเครือข่ายอยู่แล้ว โดยสร้างชุมชนละ 1 ที่ โดยได้มีการกระจายศูนย์ย่อย กระจายกิจกรรมลงไปในพื้นที่ 5 ตำบล ซึ่งตอนนี้เริ่มได้ 1 ตำบล คือตำบลท่าทราย เพื่อให้กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มติดบ้าน ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมอย่างทั่วถึง โดยได้มีการนำอาจารย์จิตอาสาจากที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งนี้ไปสอนในวันจันทร์-ศุกร์”

(สุรียพร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

จะเห็นได้ว่า สิ่งสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์คือ เรื่องของการเบิกจ่ายงบประมาณ และนโยบายและแผนงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการค่อนข้างนาน ทำให้ปัญหาในเรื่องของสถานที่เป็นปัญหาระยะยาวที่ไม่สามารถแก้ไขได้ทันที จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า ทางเทศบาลนครนนทบุรีได้มีแนวทางการแก้ปัญหา โดยมีนโยบายในการดำเนินการกระจายศูนย์ย่อยของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต ให้ลงไปอยู่ในพื้นที่ชุมชน 5 ตำบล เป็นการเปิดโอกาสให้คนที่อยู่ในละแวกพื้นที่ใกล้เคียงและกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มติดบ้าน ได้มีโอกาสเข้าถึงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และเป็นการกระจายจำนวนผู้สูงอายุที่เข้ามาใช้บริการที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต

2.2.4 ปัญหาด้านการทะเลาะวิวาทและอุบัติเหตุ

พบว่า มีปัญหาในเรื่องของการทะเลาะวิวาทระหว่างของกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่เรียกว่า กลุ่มติดสังคม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ความสามารถและเคยผ่านความสำเร็จมากมายในช่วงชีวิต ดังนั้นภูมิหลังของผู้เรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างทั้งด้านความคิด ลักษณะนิสัย รวมถึงการแสดงออกในเรื่องของพฤติกรรมที่ส่งผลให้มีปัญหาในเรื่องของการสื่อสารทำให้เกิดการไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ และระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง สุรียพร แก้วทิมา ได้อธิบายถึงลักษณะของปัญหาดังกล่าวไว้ว่า

“ปัญหาของกลุ่มผู้สูงอายุที่นี้คือ 1) ปัญหาเรื่องการน้อยใจ การทะเลาะกัน ด้วยความเป็นสังคม จึงไม่สามารถที่จะ

รองรับความต้องการของแต่ละคนได้หมด เคยมีการทะเลาะกันถึงขั้นพกอาวุธ อย่างเช่น มีดพกผลไม้ เป็นต้น

2) เรื่องของคนใช้จิตเวช บางครั้งมาสมัครทางเราจะไม่ทราบ เพราะเค้าจะไม่ให้ข้อมูล ผู้สูงอายุที่นี้ที่มีอาการจิตเวชจะมีอาการเพราะขาดยา ตอนแรกเรารับเข้ามาเราก็จะมองออกกว่าคนไหนเป็นจิตเวช เราจะมาร์คไว้ ซึ่งในใบสมัครจะมีระบุไว้ว่า ถ้ามีโรคประจำตัว ให้ระบุด้วยว่ารักษาที่ไหน รับยาอะไรบ้าง เบอร์ติดต่อฉุกเฉิน ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากต้องขอรายละเอียดจากผู้สมัคร เพราะอุบัติเหตุถ้าเกิดขึ้นจะได้ติดต่อญาติ ได้ทันเวลา

3) เรื่องของอุบัติเหตุลื่นล้ม เป็นลม ตกบันได หรือเกิดการไขมนัดต้นของหลอดเลือดหัวใจ ต้องรีบนำส่ง รพ.ทันที เราก็ต้องประเมินแล้วต้องให้เจ้าหน้าที่ส่งรพ. หลัง ๆ เค้าจะรู้ตัวว่าไม่ไหว จึงไม่ได้มา รวมถึงเรื่องชกต่อย ตั้งแต่เรื่องชู้สาว แย่งคิวเพลง แย่งสถานที่ ห้องกิจกรรม เป็นต้น”

(สุรีย์พร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ปัญหาที่พบในกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) ปัญหาเรื่องการสื่อสารที่คลาดเคลื่อน ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุและเจ้าหน้าที่ รวมถึงกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกันเอง 2) ปัญหาเรื่องสถานที่ ที่ไม่เพียงพอในการรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่มีมากขึ้น 3) ปัญหาด้านการทะเลาะวิวาทและอุบัติเหตุ การเจ็บป่วยกะทันหัน ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทางศูนย์ได้มีการออกกฎระเบียบในการเป็นสมาชิก รวมถึงการชี้แจงแก่เจ้าหน้าที่ที่ดูแลภายในศูนย์ ถึงแนวทางทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สุรีย์พร แก้วทิมา ได้กล่าวถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเบื้องต้นว่า

“เราใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยการพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ตั้งแต่ตอนคัดเลือกเข้ามาทำงานที่ศูนย์ถึงรายละเอียดของการทำงาน และคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามาเป็นผู้ดูแลที่ศูนย์แห่งนี้ ซึ่งเรื่องเหล่านี้เราไม่สามารถปรับที่กลุ่มผู้สูงอายุได้ ถ้าปัญหาการทะเลาะกัน ทางเจ้าหน้าที่จะไม่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง จะให้ผ่านทางจิตอาสาซึ่งเป็นผู้ดูแลก่อน แต่ถ้าไม่ได้จริง ๆ จึงต้องทำการแจ้งความ นอกจากนี้ยังได้สร้างระเบียบในเรื่องของมีค่า รวมถึงการแจ้งผู้บริหารให้รับทราบถึงปัญหาดังกล่าว ส่วนเรื่อง

การพกอวุธ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในการ
 ทำการตรวจค้นในกรณีที่เกิดปัญหา แล้วเราก็ระบุใน
 ระเบียบ ถ้ามีสมาชิกท่านใดผิดระเบียบ เราสามารถปลดออกจาก
 การเป็นสมาชิกได้ซึ่งจะเป็นไปตามขั้นตอนของผู้บริหาร ในส่วน
 ของสมาชิก ทางเราก็ต้องแจ้งสมาชิกไว้ตั้งแต่แรกถึงข้อดีข้อเสีย
 โดยเราให้เค้าขึ้นไปดูก่อนว่า ใช้ได้มั้ย เค้าสามารถเรียนได้ไหม
 ยอมที่จะเสียค่าใช้จ่ายไหม ส่วนเจ้าหน้าที่ต้องค่อย ๆ สอนไป”

(สุรียพร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

จะเห็นได้ว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เป็นการปรับทัศนคติของการทำงานของ
 เจ้าหน้าที่ และกลุ่มจิตอาสา ในการเตรียมความพร้อมที่จะรองรับกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น รวมถึงต้องใช้
 ทักษะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนี้ ยังได้มีการระบุถึงกฎระเบียบที่ชัดเจนในการสมัครเป็น
 สมาชิก รวมถึงการบอกข้อดีข้อเสีย ให้แก่สมาชิกได้ทราบ และได้มีโอกาสไปทดลองศึกษาและเข้าร่วม
 กิจกรรมก่อนที่จะสมัครเป็นสมาชิกของศูนย์ และที่สำคัญคือ การขอข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่
 ประวัติการรักษาด้านจิตเวช ประวัติการแพ้ยา โรคประจำตัว และหมายเลขติดต่อญาติ เพื่อเป็นการ
 ป้องกันเวลาเกิดอุบัติเหตุหรือเกิดอาการเจ็บป่วย

ตอนที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ
 ผู้สูงอายุ (Andragogy) (Knowles 1980) เพื่อนำมากำหนดประเด็นคำถามในการลงพื้นที่สัมภาษณ์
 กลุ่มตัวอย่างผู้สอน จำนวน 2 คน และผู้เรียนดนตรีไทยรายกลุ่ม จำนวน 30 คน แบ่งออกเป็นเพศชาย
 จำนวน 7 คน และเพศหญิง จำนวน 23 คน อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 70 ปี พบว่า ขั้นตอน
 การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นไปตาม ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ
 (Andragogy ประกอบไปด้วย 1) การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ 2) การจัดสภาพทางกายภาพ 3)
 การร่วมวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน 4) การกำหนด
 วัตถุประสงค์การเรียนรู้ 5) การดำเนินการเรียนการสอน 6) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยมี
 รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้

ในการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนดนตรีไทย พบว่า ในการเริ่มต้นการสอน จะได้มีการให้ผู้เรียนได้ทำความรู้จักกันระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วกลุ่มผู้เรียนจะเป็นผู้ใหญ่ที่จบการศึกษาสูง อดีตเคยรับราชการ หรือเป็นอาจารย์เก่า หรือเคยทำงานในตำแหน่งสูงมาก่อน ดังนั้นในเรื่องของการบริหารจัดการชั้นเรียนจึงค่อนข้างที่จะง่ายแก่ผู้สอน ถ้ามีผู้เรียนมาใหม่ ครูผู้สอนจะให้ผู้เรียนที่มาใหม่แนะนำตนเอง และหลังจากนั้นกลุ่มผู้เรียนจะมีการทำความรู้จักกันด้วยตนเอง โดยผ่านการพูดคุยในระหว่างพักหรือในระหว่างการทำการเรียนการสอน โดย ขวรรดา สุขสวัสดิ์ อาจารย์ผู้สอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ ได้กล่าวถึงการจัดบรรยากาศในการเรียนรู้ว่า

“ไม่มีปัญหาในเรื่องของกลุ่มผู้เรียน มีการแนะนำตัว เริ่มจากแถวหน้า จะมีสองแถว รายงานตัวว่ามาจากไหน ชื่ออะไร ทำงานอะไร และส่วนใหญ่แล้วจะเป็นช่วงเบรก เคี้ยวอาหารว่าง ผลไม้ พอพักเบรกเค้าก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างความสามัคคี”

(ขวรรดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2561)

นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดระบบ “พี่สอนน้อง” โดยที่ผู้เรียนที่เรียนดนตรีไทยมาแล้วระยะหนึ่ง หรือผู้ที่มีความคุ้นเคยมาก่อน เป็นผู้สอนให้กับผู้เรียนที่มาใหม่ ทำให้ผู้เรียนนั้นได้ทำความรู้จักและเกิดความสนิทสนมกลมกลืนกันได้ง่ายมากขึ้น สรายุทธ บุรณสิน อาจารย์ผู้สอนได้กล่าวถึงการจัดบรรยากาศชั้นเรียนว่า

“มีให้ทำความรู้จักกัน ตอนแรกก็มาสอนก่อน สอนแบบตัวต่อตัว ไล่ไปที่ละเครื่อง แล้วก็ให้ผู้ช่วยครู มาช่วยสอน รวมถึงใช้ระบบพี่สอนน้อง ให้ผู้เรียนช่วยสอนกันเองแล้วผู้เรียนก็จะรู้จักกันเอง”

(สรายุทธ บุรณสิน, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2561)

สำหรับบรรยากาศในการเรียนการสอนดนตรีไทย จะมีลักษณะที่เป็นกันเอง ไม่เคร่งครัด ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเครื่องดนตรีตามความสนใจและตามความถนัดของผู้เรียน และสามารถผลัดเปลี่ยนเครื่องดนตรีได้ตลอดเวลาตามความสนใจ จากการสัมภาษณ์ผู้เรียน ได้เล่าถึงบรรยากาศในการเรียนดนตรีไทยว่า

“พอเข้ามาที่นี่ก็เลือกเครื่องมือที่ตรงตามความต้องการ
ของตนเองตั้งแต่ต้น เลือกตามความรู้สึกว่าน่าจะใช่”

(วันเพ็ญ บุญเสนินทร์, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2561)

“ทั้งสนุก ทั้งมีความสุข ตามความสมัครใจ เครื่อง
ดนตรีได้เรียนตรงตามเป้าหมาย ได้เรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ”

(พรรศรี ตรีสถิตยวราห์, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“พวกเราจะมาถึงกันประมาณ 9.00 น. คนที่มาถึง
ก่อนก็ซ้อมมือกันไป ใครมาก่อนก็นั่งเล่นรวมวงกัน พอถึงเวลา
13.00 น. ครูมาจึงเข้าห้องเรียน คนที่มาจะเรียนจะเลือกเครื่อง
ดนตรีเองว่าอยากเล่นอะไร เลือกตามความอยากความสนใจ
บางคนก็เล่นเป็นมากกว่า 1 อย่าง”

(นุชนารถ ภาณุวัฒนากกร, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“บรรยากาศในการเรียนเหมือนเพื่อนกันมาเล่น
ด้วยกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย ผลัดกันสอน ผลัดกันบอก บางทีก็
ทะเลาะกันบ้าง แต่แก็ ๆ กันแล้วส่วนใหญ่ก็จะใจเย็น”

(ศศิลักษณ์ คุ่มทวีพร, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

นอกจากนี้เทคนิคในการสร้างบรรยากาศการเรียนของผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะเอื้อให้เกิด
บรรยากาศการเรียนรู้อย่างเหมาะสม จากการสังเกตการณ์เรียนการสอนของผู้วิจัย พบว่าผู้สอนนั้นมี
ปฏิกิริยาที่รวดเร็วมากในการจับสังเกตของผู้เรียนว่า ตอนนี้อยู่ในอารมณ์ใด เช่น เกิด
ความเครียดจากการเล่นไม่ได้ หรือเล่นไม่ทัน ผู้สอนจึงมีการแทรกบทพูดที่มีอารมณ์ขันแม้กระทั่ง
ในช่วงที่ผู้สอนอายุเล่นผิด ผู้สอนจะไม่ว่าหรือตำหนิใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ผู้สอนกลับใช้วิธีการพูดคุยแบบ
สนุกสนานเพื่อให้บรรยากาศในชั้นเรียนผ่อนคลายจากความตึงเครียด ทำให้ผู้เรียนเกิดความสบายใจ
และมีความอยากที่จะซ้อมในส่วนที่เล่นผิด จนสามารถกลับมาเล่นใหม่ได้ และมีการให้กำลังใจกัน
ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ถึงแม้ในช่วงเวลาพัก ผู้สอนก็ได้มีการเข้าไปพูดคุยกับผู้เรียนอย่าง

สม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน เรื่องครอบครัว เรื่องสารทุกข์สุกดิบ ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความใกล้ชิดและเกิดความไว้วางใจกันและกัน

การที่ผู้สอนสามารถแก้ปัญหาหรือสามารถรู้เท่าทันผู้เรียนได้เป็นอย่างดี พบว่า ผู้สอนนั้นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการสอนผู้สูงอายุมานานหลายปี ทำให้มีประสบการณ์ในการสอนและการรับมือกับกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุได้ดี ทั้งนี้ ตัวผู้สอนเองนั้นก็ได้มีการปรับเปลี่ยนเทคนิคการสอนให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ แต่จากการสังเกตพบว่า ไม่ค่อยเกิดปัญหาที่รุนแรงมากนัก ในบรรยากาศการเรียนการสอนดนตรีไทย

โดยสรุป บรรยากาศในการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ มีลักษณะที่เป็นกันเอง มีบรรยากาศเหมือนเพื่อนมาเล่นดนตรีด้วยกันอย่างมีระบบโดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะในการเรียนการสอน ช่วงเวลาที่ยุเรียนได้จะได้มีโอกาสทำความรู้จักกันมากที่สุดคือ ช่วงเวลาซ้อมในขณะที่เรียนเพราะผู้เรียนจะมีระบบพี่สอนน้อง โดยที่ผู้เรียนจะช่วยสอนกลุ่มผู้เรียนด้วยกันเอง และช่วงเวลาพัก โดยที่ผู้เรียนจะมานั่งล้อมวง ทานขนม น้ำ และพูดคุยสังสรรค์กัน ทั้งนี้ เนื่องจาก

2. การจัดโครงสร้างทางกายภาพ

การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในห้องเรียนที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ดนตรีไทย ตามสภาพของผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุ รวมถึงการเลือกใช้สื่อการสอนและอุปกรณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม พบว่ามีสิ่งต่าง ๆ จำเป็นต่อการเรียนรู้ดนตรีไทยแก่ผู้สูงอายุดังต่อไปนี้

2.1 การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะการจัดตำแหน่งที่นั่ง และการจัดวางอุปกรณ์การเรียนที่มีความเหมาะสมในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน จากการศึกษาในส่วนของลักษณะการจัดตำแหน่งที่นั่ง พบว่า มี 2 ลักษณะคือ 1) นั่งล้อมเป็นวง หรือครึ่งวงกลม โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งการจัดลักษณะนี้จะใช้เฉพาะในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ที่มีแต่เครื่องดนตรีไทยเท่านั้น 2) การนั่งเรียงแถวโดยที่ผู้เรียนทั้งหมดหันหน้าเข้าหากระดานใหญ่ โดยมีครูผู้สอนคอยยืนกำกับการเรียนการสอนอยู่หน้าห้องเรียน การจัดตำแหน่งในลักษณะนี้จะใช้กับการจัดการเรียนการสอนที่มีทั้งดนตรีไทย และอังกฤษ โดยในการเลือกที่ที่นั่งนี้ ผู้เรียนสามารถเลือกนั่งตรงไหนก็ได้ตามอัธยาศัย โดยการจัดนั่งล้อมเป็นครึ่งวงกลมนี้มีจุดประสงค์เพื่อผู้เรียนจะได้มองเห็น

ผู้สอนได้อย่างชัดเจน และสะดวกต่อการปรึกษาหรือฝึกซ้อมด้วยกันในขณะที่ทำการเรียนการสอน โดยครูผู้สอนได้อธิบายว่า

“จัดล้อมเป็นวงเพื่อที่เวลาจะอธิบายอะไรจะได้ง่าย ฟังได้ทุกคน
แต่ตำแหน่งการนั่งแล้วแต่ความสมัครใจของผู้เรียน เวลาไปแสดงตามงาน
จริงก็นั่งตามแบบแผนของวงดนตรีไทยทั่วไป”

(สรายุทธ บุณสิน, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

ในขณะที่ฝึกซ้อม ผู้เรียนสามารถเคลื่อนย้ายที่นั่งของตนเองได้ตามอัธยาศัย ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนบางคนต้องการความเป็นส่วนตัวในการฝึกซ้อม ก็จะนำเครื่องดนตรีไปฝึกซ้อมนอกห้อง หรือไม่ ผู้เรียนจะหามุมที่เหมาะสมภายในห้อง โดยเฉพาะผู้เรียนกลุ่มใหม่ที่เพิ่งเข้ามาฝึกเล่นดนตรีไทย เมื่อสามารถบรรเลงดนตรีไทยได้ในระดับหนึ่ง ก็จะกลับเข้ามาเพื่อนั่งรวมวงกับสมาชิกเช่นเดิม

ภาพที่ 16 การจัดตำแหน่งที่นั่งลักษณะเป็นวงกลมโดยมีผู้สอนเป็นศูนย์กลาง
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ภาพที่ 17 การจัดตำแหน่งที่นั่งลักษณะเรียงแถวหน้ากระดานโดยหันหน้าเข้าหาผู้สอน
ที่มา : (สมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ในส่วนของตำแหน่งการนั่งนั้น แบ่งลักษณะการนั่งตามประเภทของเครื่องดนตรีโดยแบ่งออกเป็นกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องสาย ประกอบด้วยซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขิม กลุ่มเครื่องตี ได้แก่ ระนาดเอก และกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง กรับ กลองแขก ซึ่งวันเพ็ญ บุญเสนนท์ ผู้เรียนดนตรีไทยได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการเรียนดนตรีไทยว่า

“โดยทั่วไปบรรยากาศในการเรียน ควรจะอยู่เป็นกลุ่ม เช่น เครื่องนำอยู่กลุ่มเดียวกัน เครื่องตามอยู่กลุ่มเดียวกัน จะได้ไปด้วยกัน และทำให้ฟังง่ายเวลาบรรเลง”

(วันเพ็ญ บุญเสนนท์, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2561)

จากการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการเรียนการสอนดนตรีไทย สรุปได้ว่า มีการจัดตำแหน่งการนั่งในลักษณะที่เป็นครึ่งวงกลม เพื่อให้มองเห็นและสามารถฟังสิ่งที่ผู้สอนต้องการจะสื่อสารได้ชัดเจน รวมถึงสามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง โดยมีการแบ่งลักษณะการนั่งตามประเภทของเครื่องดนตรีโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มเครื่องสาย กลุ่มเครื่องตี และกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ

2.2 อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน

พบว่า อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุมากที่สุดคือ เก้าอี้ เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่มีอายุมาก ดังนั้นจึงไม่สามารถนั่งเรียนกับพื้นได้ ซึ่งการจัดเก้าอี้ให้แก่ผู้สูงอายุนั้นควรเป็นเก้าอี้พลาสติกแบบมีพนักพิง เพราะมีน้ำหนักเบา ผู้สูงอายุสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก จากการสัมภาษณ์ผู้สอนและผู้เรียนดนตรีไทย ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการใช้เก้าอี้สำหรับผู้สูงอายุว่า

“สิ่งที่จำเป็นคือเก้าอี้ เก้าอี้จำเป็นมาก เพราะแค่นั่งกับพื้นไม่ไหวแล้ว ผู้สูงอายุก็มีปัญหาเกี่ยวกับหัวเข่า ทำให้นั่งกับพื้นไม่ได้ ต้องนั่งเก้าอี้อย่างเดียว เวลาไปแสดงตามงานที่ไหนก็ต้องใช้เก้าอี้”

(ชวรรณดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2561)

“อุปกรณ์ที่จำเป็น คือ เก้าอี้ เพราะแก่แล้ว นั่งพับเพียบกับพื้นไม่ไหว ซึ่งทางศูนย์มีเตรียมไว้ให้ พอเราเข้ามาในห้องก็ช่วยกันยกเก้าอี้มานั่งล้อมวงเป็นเกือกม้า พอเล่นเสร็จก็ช่วยกันยกเก้าอี้เก็บ เก้าอี้ที่มีเป็นพลาสติกน้ำหนักเบา ป้า ๆ ช่วยกันยกไหว”

(สุจิตร์ อธิธิธรรักษ์, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2561)

นอกจากนี้ยังพบว่ามียุอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ สแตนด์สำหรับวางโน้ตเพลง เพื่อใช้สำหรับวางโน้ตขณะเล่นดนตรีไทย และขาตั้งเครื่องดนตรีสำหรับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ซึ่งสืบเนื่องมาจากการนั่งเก้าอี้ของผู้เรียน ทำให้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีต้องใช้ขาตั้งมาช่วยรองรับเครื่องดนตรีเพื่อให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน

ภาพที่ 18 แสตนด์สำหรับวางโน้ต
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ภาพที่ 19 ขาตั้งสำหรับวางเครื่องดนตรีไทย
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

2.3 สื่อการสอน

สื่อการสอนที่สำคัญในการใช้สำหรับการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่

2.3.1 เครื่องดนตรีไทย สามารถแบ่งได้ดังนี้

กลุ่มเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ จะเข้ และขิม เนื่องจากมีน้ำหนักเบา และพกพาสะดวก เพราะกลุ่มผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องเดินทางมาเรียนด้วยตนเอง และมักจะซื้อเครื่องดนตรีไว้ใช้ส่วนตัว ผู้เรียนบางคนซื้อเครื่องดนตรีไว้สองชิ้น ชิ้นหนึ่งไว้ใช้ซ้อมที่บ้าน และอีกชิ้นหนึ่งไว้ที่ศูนย์เพื่อใช้ในขณะเรียน

กลุ่มเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ได้แก่ ฆ้องวงเล็ก เพราะมีวิธีการบรรเลงที่ง่ายกว่าเครื่องตีประเภทอื่น สามารถตีตามทำนองได้เลยโดยไม่ต้องแบ่งมือ ขวรวรรดา ศุขสวัสดิ์ (2561) และเครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ กลองแขกตัวผู้ กลองแขกตัวเมีย

นอกจากเครื่องดนตรีไทยแล้ว จากการสังเกตการสอนของผู้วิจัย พบว่าได้มีการนำเครื่องดนตรีคือคีย์บอร์ด (Keyboard) มาใช้สำหรับผู้สูงอายุที่มีอายุมากที่ไม่สามารถใช้กล้ำมเนื้อในการเล่นดนตรีไทยได้แล้ว แต่อยากเล่นเพลงไทย โดยได้นำมาให้ผู้เรียนกดโน้ตเพลงไทยเช่นเดียวกับผู้เรียนคนอื่น ๆ และผู้เรียนก็สามารถปฏิบัติได้เหมือนกับผู้เรียนที่เล่นดนตรีไทยทั่วไป

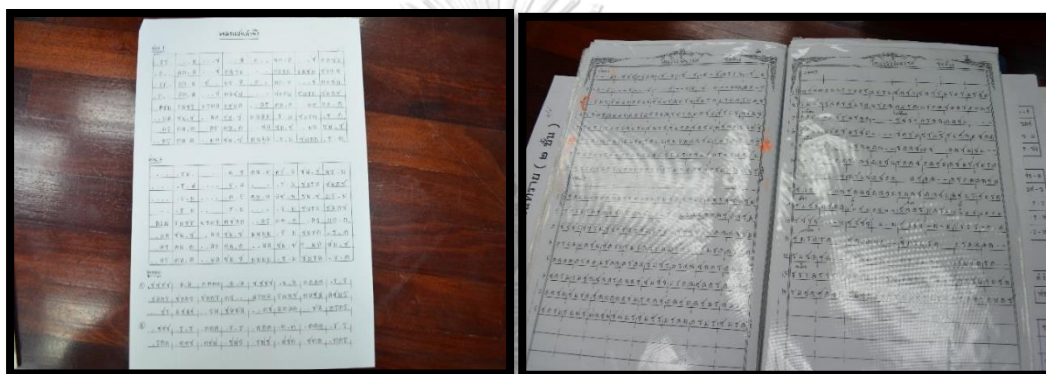
ภาพที่ 20 ผู้เรียนอายุ 90 ปี ใช้คีย์บอร์ดแทนเครื่องดนตรีไทย
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

กลุ่มเครื่องดนตรีประเภทที่ใช้การเขย่า ได้แก่ อังกะลุง ซึ่งมีผู้นิยมเรียนมากที่สุด เพราะเป็นเครื่องดนตรีที่บรรเลงได้ง่าย และมีความสนุกสนานจากการเล่นร่วมกันเป็นวง

2.3.2 โน้ตเพลง แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

โน้ตขนาดใหญ่ติดบนกระดาน โน้ตนี้ผู้สอนจะใช้ทำการสอนในช่วงที่ต้องทำการต่อเพลง ซึ่งมีความสำคัญมากเนื่องจากผู้สอนจะใช้วิธีการต่อเพลงพร้อมกันทั้งหมดทุกเครื่องมือ ดังนั้นผู้เรียนทุกคนจึงต้องมองโน้ตใหญ่บนกระดานพร้อมกันเพื่อความพร้อมเพรียงในการสอน

โน้ตขนาด A4 สำหรับแจกให้ผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นโน้ตที่ผู้สอนจะทำมาแจกให้กับผู้เรียนทุกคน ไว้ใช้ในขณะฝึกซ้อมในห้องเรียน หรือสามารถนำกลับไปซ้อมเองที่บ้านได้ และเป็นการป้องกันการลืมบทเพลงต่าง ๆ ที่เคยเรียนไป

ภาพที่ 21 ตัวอย่างโน้ตสำหรับผู้เรียน

ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

จากการสัมภาษณ์ผู้สอน ผู้เรียน ร่วมกับการสังเกตการณ์สอนของผู้วิจัย พบว่า โน้ตเพลงเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้สูงอายุ เพราะในเรื่องของความจำของผู้สูงอายุจะช้า ดังนั้นการใช้โน้ตสามารถช่วยได้มากในการเรียนการสอน และสามารถเล่นเพลงได้หลากหลายเพลง รวมถึงผู้ที่มาเรียนใหม่ถ้าสามารถอ่านโน้ตได้ก็สามารถเล่นรวมวงกับเพื่อนได้ทันที สอดคล้องกับคำอธิบายของอาจารย์ผู้สอนว่า

“สื่อที่สำคัญคือโน้ต สอนผู้สูงอายุจะไม่เหมือนกับสอนเด็ก สอนเด็กนี้ไม่ต้องให้โน้ตก็ได้ ต่อไปเลยแบบที่เราเรียนมา แต่กับผู้สูงอายุต้องใช้โน้ต สอนให้อ่านโน้ตให้ได้ก่อน ทีนี้ก็จะเล่นเพลงอะไรก็เล่นตามโน้ต เขาจะเล่นได้ อีกอย่างที่สำคัญคือสแตนวางโน้ต เพราะจะได้มองเห็นเวลาไปแสดงหรือเวลาซ้อมในห้องปกติ”

(สรายุทธ บุรณสิน, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

โดยสรุปสื่อการสอนที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) เครื่องดนตรีไทย ประกอบด้วย ซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขิม ระนาดเอก อังกะลุงและเครื่องประกอบจังหวะ ซึ่งควรเป็นเครื่องดนตรีที่มีน้ำหนักเบา ผู้เรียนสามารถพกพาในการเดินทางได้สะดวก และควรมีความง่ายต่อการบรรเลง 2) โน้ตเพลง มี 2 แบบคือ โน้ตเพลงขนาดใหญ่ใช้สำหรับสอนทั้งห้องเรียน และโน้ตเพลงขนาด A4 สำหรับผู้เรียนทุกคนเพื่อทำการฝึกซ้อมในขณะที่เรียนหรือสามารถนำกลับไปซ้อมที่บ้านได้

3. การร่วมวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

พบว่า มีลักษณะการเรียนรู้ที่มีการร่วมวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในช่วงเวลาที่เป็นการศึกษาฝึกซ้อมหลังจากที่กระบวนการเรียนการสอนเสร็จสิ้น โดยหลังจากที่ต่อเพลงเสร็จแล้ว ผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้มีการทบทวนเลือกเพลงที่จะใช้ซ้อมในแต่ละครั้ง ผู้สอนนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการเลือกบทเพลงต่าง ๆ ที่จะใช้ในการฝึกซ้อม จากบทสัมภาษณ์ของผู้เรียน ได้อธิบายว่า

“เวลาเล่นร่วมกัน ครูจะให้พวกเราเลือก vote ว่าจะเล่นเพลงอะไร พอเพลงนี้จบเราก็ vote กันเป็นประชาธิปไตย ว่าอยากเล่นเพลงอะไรต่อ ก็จะใช้วิธีนี้ไปเรื่อย ๆ จนหมดเวลา”

(ศศิลักษณ์ คุ่มทวีพร, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“ครูตามใจในการเลือกเพลง เราก็เลือกกันเอง ตกลงกันเอง ครูก็จะคอยดูว่าทุกคนเล่นได้ไหม”

(สุจิตรา อธิธิธีรรักษ์, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์รายกลุ่ม พบว่า ผู้สอนได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้บอกถึงความต้องการในการเลือกเครื่องดนตรีที่จะเรียน โดยที่ผู้สอนทำหน้าที่ให้คำแนะนำและสอนตั้งแต่ขั้นเริ่มต้น จนกระทั่งผู้เรียนพอเล่นได้จึงจะให้เข้าไปร่วมบรรเลงเป็นวง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกบทเพลงที่ผู้เรียนชื่นชอบส่วนตัว หรือเป็นเพลงที่กำลังเป็นกระแสนิยมในช่วงเวลานั้น อาทิเช่น บทเพลงบุพเพสันนิวาส เพลงอ้อเจ้าเอ๋ย เพลงค่างควากินกล้วย เพลงสุนทราภรณ์ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้สอนจะพิจารณาตามความเหมาะสมอีกครั้ง ถ้าเพลงไหนสามารถเล่นได้ ผู้สอนจะทำโน้ตมาให้ตามที่ต้องการ

จะเห็นได้ว่า ลักษณะของการร่วมวิเคราะห์ความต้องการระหว่างผู้สอนและกลุ่มผู้เรียน จะไม่ใช่ในลักษณะของการกำหนดเนื้อหาในการเรียนรู้ แต่จะเป็นลักษณะของการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งผู้สอนได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียน ทำให้ผู้เรียนได้รู้สึกว่ามันมีบทบาทและความสำคัญ และได้เล่นดนตรีไทยตามบทเพลงต่าง ๆ ที่มีความชื่นชอบ

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้

การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุนั้น ไม่ใช่วัตถุประสงค์ในเชิงการศึกษา แต่เป็นเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มุ่งหวังในการแสวงหาความสุขจากการเล่นดนตรีไทยตามความชื่นชอบและความสามารถของตนเอง การพัฒนาสุขภาพทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา รวมถึงการใช้เวลาว่างจากการอยู่บ้านเพื่อมาพบปะเพื่อนฝูงในการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียนในการที่จะเรียนรู้ ดังนั้นจึงไม่ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ที่ชัดเจน โดยชวรรดา สุขสวัสดิ์ และสรายุทธ บุรณสิน ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ ในมุมมองของผู้สอนไว้ว่า

“จุดประสงค์หลักเลย ผมอยากให้ผู้สูงอายุมีสภาพที่ดีทั้งกายและใจ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย มาพบปะกันอาทิตย์ละสองสามครั้ง ได้เจอเพื่อนฝูง ให้เกิดความสุขสนุกสนาน ช่วงเบรคเค้าก็จะคุยกันสนุกสนาน ผมไม่ได้เน้นว่าจะต้องเล่นได้เป๊ะ หรือว่าจะต้องเล่นให้เก่ง อันไหนที่มันยาก เราก็ต้องหาทางหรือหาวิธีทำให้ง่ายขึ้น เพลงไหนที่ยาก ต้องปรับวิธีการเล่นให้เค้าเล่นได้ อยากให้มีความสุขสนุกสนาน และมีความสุขในการเล่นดนตรี”

(ชวรรดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2561)

“พอดีผมทำงานด้านศูนย์วัฒนธรรมของจังหวัด
นนทบุรีด้วย ก็เลยยินดีที่จะได้อุรักษ์วัฒนธรรมไทย ได้สืบ
ทอดดนตรีไทยให้คงอยู่ต่อไป และอยากให้มีส่วนที่เข้ามาสนใจ
เยอะ ๆ อยากให้กลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุสุขภาพแข็งแรงทั้ง
กายและใจ และมีความสุขที่ได้เล่นดนตรี”

(สรายุทธ บุณณสิน, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

ในมุมมองของผู้เรียน สามารถจำแนกกลุ่มผู้เรียนออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนที่เคย
เรียนหรือมีประสบการณ์ด้านดนตรีไทยมาก่อนแล้ว และกลุ่มผู้เรียนที่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านดนตรี
ไทยมาก่อน แต่มีความชื่นชอบและอยากทำในสิ่งที่สมัยหนุ่มสาวไม่มีโอกาสได้ทำ ผู้เรียนทั้งสองกลุ่มนี้
ไม่ได้มีจุดประสงค์ในการเรียนเพื่อเป็นนักดนตรีอาชีพ หรือจะต้องเป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จทางด้าน
ดนตรีไทย แต่มีจุดประสงค์อย่างเดียวกันคือ การแสวงหาความสุขจากการเล่นดนตรีไทย รวมถึงการ
พัฒนาด้านสุขภาพ และการได้มาพบปะเพื่อนฝูง จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เรียนดนตรีไทยที่เป็น
ผู้สูงอายุ ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการเรียนรู้ดนตรีไทยว่า

“ไม่ได้คาดหวังความดีเลิศ คือไม่ได้คาดหวังว่าจะเล่น
เก่ง ไม่นั่นเอาแชมป์ เอาความสุขสบายใจ คือได้มาสังสรรค์
พบปะกับเพื่อน ได้เถียงกันบ้าง ได้เล่นด้วยกันก็ดีแล้ว บางคนที
เขาเป็นมาแล้ว ก็แค่อยากมาซ้อมมือ ไม่ให้ลืม และก็ได้เล่นรวม
วงดีกว่าเล่นอยู่บ้านคนเดียว”

(นุชนารถ ภาณุวิฒนากร, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“ป้ามาเล่นเพราะลูกกระตุ้นอยากให้มา เขากลับแม่อยู่
บ้านเฉย ๆ เดี่ยวจะเป็นโรคเป็นอัลไซเมอร์ มาอ่านโน้ตก็จะได้
ช่วยเรื่องสมอง ได้ฝึกความจำ”

(ศศิลักษณ์ คุ่มทวีพร, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“ส่วนใหญ่ที่มาก็จะเกษียณอายุกันแล้ว ตอนสมัย
ทำงานก็ไม่ได้มีโอกาสได้เรียน พอเกษียณแล้วก็อยากมาทำสิ่งที
รัก สิ่งทีฝัน ส่วนใหญ่พอไม่ต้องทำงานแล้วก็มาเรียนกันเองเลย

โดยไม่มีใครบอก ใครบังคับให้มา ก็แค่ให้เล่นเป็น เล่นกับวงเขา
ได้ก็พอแล้ว”

(สุจิตร อธิธิธรรักษ์, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“ไม่ได้คาดหวังอะไรมาก ขอให้ได้มาเล่น ได้เจอเพื่อน
ฝูง ได้เล่นเป็น ตามเค้าได้ ก็สนุกแล้ว ไม่ได้หวังว่าจะต้องเป็นมือ
อาชีพ เอาเท่าที่เราทำได้ แต่เราก็มีพัฒนาขึ้นด้วย เดี่ยวนี้ไม่ต้อง
ดูโน้ตก็เล่นได้”

(อรุณี สาระยา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“มีแต่ความยินดี มีความพอใจในสิ่งนั้น อายุขนาดนี้
แล้ว ต้องมีการเตรียมความพร้อมที่จะไป”

(ถวิล รอดศิริณ, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

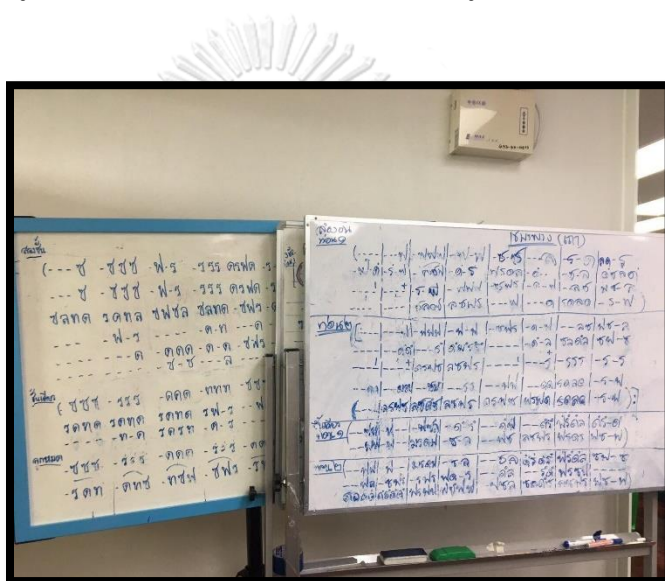
โดยสรุป จุดประสงค์หลักของการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่ามีอยู่ด้วยกัน
2 ประการ ได้แก่ 1) การมาเพื่อนันทนาการและเกิดความสุข จากการเล่นดนตรีไทยทั้งในกลุ่มผู้เรียน
ที่เคยเรียนมาแล้ว แต่ได้ห่างเหินไปและได้มีโอกาสกลับมาเล่นอีกครั้งทำให้รู้สึกมีความสุข หรือกลุ่ม
ผู้เรียนที่ไม่เคยเรียนดนตรีไทยมาก่อนเลย แต่มีความชื่นชอบ อยากเล่น แต่ไม่มีโอกาสได้เล่น จึงเป็น
การชดเชยสิ่งที่ขาดหายไปโดยสมัครใจในวัยหนุ่มสาวซึ่งไม่มีโอกาสได้เล่นดนตรี 2) การพัฒนาสุขภาพทั้ง 4
ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ได้ออกกำลังกาย การได้ใช้กล้ามเนื้อในการเล่นดนตรี ด้านอารมณ์ ทำให้เกิด
ความสนุกสนานและไม่เครียด ด้านสังคม การพบปะกับกลุ่มเพื่อนฝูงในวัยเดียวกันและได้พูดคุย
พบปะสังสรรค์ และด้านสติปัญญา คือการได้ฝึกในเรื่องของการใช้สมอง การฝึกความจำ และการมีสติ
เกิดความสงบ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ความตายซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติ

การที่ผู้เรียนส่วนใหญ่มีจุดประสงค์หลักในการเรียนดนตรีไทยเพื่อการพัฒนาสุขภาพและ
การแสวงหาความสุขนั้น เป็นเพราะผู้เรียนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มสูงอายุที่เป็นกลุ่มติดสังคม ผ่านช่วงชีวิตใน
วัยทำงานมานาน เมื่อเกษียณจากงานแล้วมีเวลาว่างมากขึ้นทำให้เกิดความต้องการในการทำกิจกรรม
ต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่สังคม พบปะเพื่อนฝูง และได้ลองทำในสิ่งที่ตนเองชอบแต่ไม่มีโอกาสได้ทำในสมัยยัง
เป็นหนุ่มสาว ซึ่งการเล่นดนตรีไทยคือหนึ่งในนั้นที่ผู้สูงอายุชื่นชอบ โดยทั่วไปแล้วพบว่าผู้สูงอายุส่วน

ใหญ่มีสุขภาพแข็งแรง มีฐานะดี เมื่อได้มีโอกาสพบเจอกับกลุ่มคนที่มีความสนใจในสิ่งเดียวกันทำให้เกิดความถูกใจและชื่นชอบ และทำให้การเรียนดนตรีไทยของผู้สูงอายุที่ระยะเวลาที่ยืนยาว

5. ขั้นตอนการดำเนินการเรียนการสอนดนตรีไทย

ขั้นตอนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย จากการศึกษาพบว่า ผู้สอนจะเป็นผู้เตรียมการสอนและเป็นผู้ดำเนินการสอนหลักในแต่ละครั้ง โดยมีการเตรียมสื่อสำคัญที่ใช้สอน ได้แก่ โน้ตเพลง ซึ่งครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดทำมาทั้งหมด โดยจะมีโน้ตเพลง 2 ฉบับ ได้แก่ โน้ตใหญ่ที่ติดบนกระดานสำหรับใช้สอนผู้เรียนทั้งห้อง และโน้ตขนาด A4 สำหรับผู้เรียนทุกคน

ภาพที่ 22 โน้ตขนาดใหญ่ที่ใช้เรียนรวมกันทั้งห้องเรียน

ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

หลังจากที่ผู้เรียนได้รับแจกโน้ตแล้ว ผู้สอนจะเริ่มการต่อเพลงด้วยการอธิบายถึงบทเพลงที่ใช้สอน โดยอธิบายประวัติความเป็นมาของบทเพลง รูปแบบของบทเพลง ได้แก่ จำนวนท่อน หน้าทับที่ใช้ พอเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้ทราบถึงที่มาที่ไปของบทเพลงที่จะใช้เรียน หลังจากนั้น ผู้สอนจะเริ่มอ่านและร้องโน้ตเป็นทำนองเพลงให้ผู้สูงอายุฟัง เพื่อสร้างความคุ้นเคย เมื่อผู้สูงอายุเริ่มร้องตามได้ จึงค่อยให้เล่นกับเครื่องดนตรีจริง โดย ชวรรณดา ศุขสวัสดิ์ (2561) ได้อธิบายถึงขั้นตอนการสอนดนตรีไทยว่า

“สมมติว่าถ้าเราต่อเพลงใหม่ ผมก็จะเตรียมการสอน

มา ยกตัวอย่างเช่นเพลงเขมรไทรโยค ก็จะอธิบายให้เค้าฟังว่า

เพลงเขมรไทรโยค หน้าทับปรบไก่อ สามชั้น มีสองท่อน พอ
อธิบายเรียบร้อยแล้วก็เริ่มอ่านโน้ตให้ฟังเป็นทำนอง ประมาณ
สองเที่ยว อ่านเสร็จพอผู้เรียนเค้าเริ่มคุ้น ก็เริ่มให้บรรเลง
เครื่องดนตรี ตรงไหนถ้ายังไม่ดีก็ตรงนี้ใหม่ ซ้ำที่เดิม และให้
เค้าซ้อมจนกว่าจะแม่น”

(ขรรคดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2561)

สอดคล้องกับ สุรีย์ ห้าประเสริฐ ผู้เรียนดนตรีไทย ซึ่งได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนการสอน
ดนตรีไทยดังนี้

“ครูผู้สอนจะร้องโน้ตให้ฟังก่อน จนเกิดความคุ้นหู
และเข้าใจจังหวะ และถ้าครูร้องแล้ว ยังเล่นไม่ได้ ครูจะให้เรา
ร้องตามด้วย และครูจะคอยกำกับจังหวะ ถ้าตรงไหนจะ
ผิดพลาด อาจารย์จะซ้อมให้ บางคนที่เรียนนาน ๆ จะรู้ว่าโน้ต
มีความยาว สั้น แคไหน ถ้ามีคนเพิ่งมาเรียนใหม่จะไม่เข้าใจโน้ต
อาจารย์จะให้ซ้อมจนกว่าจะได้ถึงจะปล่อยผ่าน”

(สุรีย์ ห้าประเสริฐ, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2561)

จะเห็นได้ว่า การเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุนั้นการใช้โน้ตเพลงเป็นสิ่งสำคัญ
ข้อมูลจากการสังเกตพบว่า ผู้เรียนบางคนเคยมีประสบการณ์ในการเล่นดนตรีไทยมาก่อนสามารถเล่น
เพลงได้โดยไม่ต้องดูโน้ต แต่มีส่วนน้อย ส่วนใหญ่ผู้เรียนต้องดูโน้ตเพลงประกอบการเล่นซ้ำ ๆ
หลายครั้งจนเกิดความแม่นยำ และจึงจะสามารถเล่นได้

ในขณะที่ สราวุธ บุรณสิน ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนการสอนดนตรีไทย สำหรับผู้เรียน
ใหม่และไม่เคยมีพื้นฐานทางด้านดนตรีไทยมาก่อน ว่าผู้เรียนจะต้องทำความรู้จักกับเครื่องดนตรีที่
ตนเองเลือก ต้องรู้จักลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี รวมถึงวิธีการบรรเลงขั้นพื้นฐานซึ่งผู้สอน
จะทำการสอนตัวต่อตัวในช่วงแรก หลังจากนั้น กลุ่มผู้เรียนที่มีประสบการณ์จะช่วยสอนกันเอง
ร่วมกับการกลับไปฝึกฝนที่บ้าน เมื่อเล่นได้จึงจะให้เข้าร่วมวง ซึ่งเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการ
กลับไปฝึกฝนด้วยตนเองที่บ้านของผู้เรียนเพื่อที่จะพยายามมาเล่นร่วมกับเพื่อนให้ได้ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ถ้าเป็นผู้เรียนที่ไม่เป็นเลย เราจะมีผู้เรียนชุดเก่า คอยช่วยสอนให้ รวมถึงบอกวิธีการให้กลับไปฝึกเองที่บ้าน โดยนำโน้ตเพลงไว้ให้ แล้วก็สอนพื้นฐาน ต้องให้ผู้เรียนรู้จัก เครื่องดนตรีก่อน อย่างเช่นซอ ตรงนี้เรียกรัดอก สาย ลูกบิด เป็นต้น ขิมนี้จะยาก เพราะจะต้องตั้งเสียงด้วย พอเขาเริ่มเล่นได้ก็จะให้เขามาร่วมวง คนที่ไม่ได้เค้าจะไปทำการศึกษา มาเพื่อที่จะพยายามมาเข้าวง เล่นร่วมกับเพื่อนให้ได้ ตรงไหนไม่ดีเราก็บอกเขา แนะนำจนกว่า เขาจะเล่นได้”

(สรายุทธ บุณณสิน, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

ภาพที่ 23 บรรยากาศ “พี่สอนน้อง”

ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ภาพที่ 24 บรรยากาศ “ที่สอนน้อง”

ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้เรียนนั้นมีส่วนอย่างมากในการดำเนินการเรียนรู้ โดยจะให้ความช่วยเหลือในการสอนเพื่อนร่วมวงเพื่อให้เล่นได้และทำให้การเรียนการสอนดำเนินการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น และยังเป็นแรงผลักดันสำคัญให้กับผู้เรียนที่เข้ามาใหม่ในการพยายามฝึกซ้อมเพื่อจะได้เล่นรวมวงกับคนอื่นได้ ดังคำกล่าวของผู้เรียนที่ว่า

“เราก็จะเป็นผู้ช่วยครู เช่นถ้ามีคนใหม่เข้ามาเพิ่งหัดเล่น ถ้าเป็นเพลงง่าย ๆ เราได้แล้วก็ช่วยครูสอนด้วย เขาก็จะได้เพลงเร็วขึ้น”

(ศศิลักษณ์ คุ่มทวีพร, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“บางคนก็เล่นเป็นมาตั้งแต่อยู่ที่ทำงานแล้ว ก็จะช่วยสอนเพื่อน เป็นผู้นำเพื่อน บางคนที่เก่ง ๆ ก็จะไปเปลี่ยนสายซอ สายซิมเวลาขาดได้ ทำหน้าที่แทนครูได้ ช่วยเพื่อนเปลี่ยนแล้วก็เวลาไปต่อเพลงกับครู เราก็จะมาซ้อมกับเขาคนที่ได้เพลงแล้ว”

(สุจิตร อธิธีรรักษ์, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

“ที่นี่จะมีทั้งกลุ่มคนใหม่ ที่เพิ่งเข้ามา กลุ่มกลางเก่า
กลางใหม่ แล้วก็กลุ่มเก่า ก็คือคนที่อยู่มานานแล้ว ก็จะ
ช่วยกันต่อเพลง ต่อจากครูด้วย ต่อจากเพื่อนด้วย ก็จะได้เร็ว”

(วงเต๋อюн กลิ่นห้าว, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2561)

จากการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ดนตรีไทยของกลุ่มผู้สูงอายุ มีลักษณะของการช่วยเหลือ
พึ่งพาซึ่งกันและกัน ดังนั้นการจำแนกกลุ่มผู้เรียนพิจารณาโดยใช้เกณฑ์ด้านภูมิหลังและประสบการณ์
ทางดนตรีไทยของผู้เรียน จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนใหม่ กลุ่มผู้เรียนใหม่ที่มี
ประสบการณ์ด้านดนตรีไทย และกลุ่มผู้เรียนที่มีประสบการณ์สูง อย่างไรก็ตาม ในการเรียนและการ
บรรเลงจะเป็นไปในลักษณะของการบรรเลงร่วมกันโดยไม่จำแนกกลุ่มผู้เรียน หากแต่ผู้เรียนที่มี
ประสบการณ์มาก จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูในการถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาทักษะแก่ผู้เรียนกลุ่ม
ใหม่

นอกจากนี้ ยังพบว่าในขั้นตอนการสอนหรือการต่อเพลง ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียน
ในแต่ละวัน โดยผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินเป็นระยะว่า การเรียนการสอนในแต่ละครั้งผู้เรียนสามารถรับ
ได้แค่ไหน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ความยากง่ายของบทเพลง ความยาวของบทเพลง
ความคุ้นเคยของผู้เรียน ความสามารถ และอารมณ์ของผู้เรียนในแต่ละวันที่แตกต่างกัน ชวรรรดา สุข
สวัสดิ์ ได้อธิบายปรากฏการณ์นี้ว่า

“หลัก ๆ ผมจะเป็นคนที่จะดู ต้องคอยสังเกตผู้เรียนอยู่เสมอ
สมมติว่าผมต่อเพลงราตรีประดับดาว ท่อนหนึ่งผ่าน สามชั้นโอเค ผม
ชี้โน้ตจนเค้าเล่นได้ละ พอมาเริ่มต่อท่อนสอง เริ่มแกว่ง เป้ไป เป้มา ผม
ก็จะสั่งเบรก สาเหตุเพราะผู้เรียนเครียด ก็ต้องหยุดพักก่อน เข้ามาก็
พูด ล้อเล่นให้สนุกสนาน เบิกบาน เวลาสอนผมจะไม่เครียด มีอะไรก็
จะมาเล่าลู่กันฟัง หลังจากนั้นก็ค่อยมาเริ่มต่อท่อนสองใหม่ จนเริ่มเล่น
ได้”

(ชวรรรดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2561)

เทคนิคทางด้านจิตวิทยาของผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งที่สามารถทำให้บรรยากาศในชั้น
เรียนเป็นไปอย่างราบรื่น ในบางครั้งผู้เรียนเกิดอาการเครียดเพราะเล่นไม่ได้ ผู้สอนจะใช้วิธีการเข้าไป
พูดคุยกับผู้เรียน

บทเพลงที่ใช้ในการเรียนการสอน

บทเพลงที่ผู้สอนใช้ในการเรียนการสอนดนตรีไทย พบว่า มีประเภทของเพลงไทยที่ใช้สอน ประกอบด้วย 1) เพลงชั้นต้นสำหรับผู้ไม่มีพื้นฐาน ได้แก่ เพลงแขกบรเทศ ชั้นเดียว 2) เพลงไทยเดิม แบ่งออกเป็น ประเภทเพลงโหมโรง ตัวอย่างเช่น โหมโรงปฐมดุสิต โหมโรงมหาฤกษ์ โหมโรงจอมสุรางค์ออกสะบัดสะบั้ง ประเภทเพลงบรรเลงบังคับทาง ตัวอย่างเช่น เพลงลาวดวงเดือน เพลงลาวจ้อย เพลงลาวดวงดอกไม้ เพลงเขมรไทรโยค เป็นต้น 3) เพลงสุนทราภรณ์ที่มีทำนองมาจากเพลงไทยเดิม ตัวอย่างเช่น เพลงนกเขาชะแมร์ หรือที่เรียกว่า นกเขาคูร์รัก เพลงลาวเล่นน้ำ หรือที่เรียกว่า รักทรมาณ ซึ่งชวรรดา สุขสวัสดิ์ ได้อธิบายถึงการประยุกต์บทเพลงไทยเดิมสำหรับการเรียนการสอนนี้ว่า

“มีส่วนเยอะมากที่จะเอาเพลงสุนทราภรณ์มา อย่างเช่น เพลงนกเขาชะแมร์ ผมจะบอกกับผู้เรียนว่า อันนี้เราเรียกเป็น เพลงเถา แต่ผมจะมาสอนแค่สามชั้น ท่อน 1 ท่อน 2 เราจะรู้จัก ชื่อเพลงนกเขาคูร์รัก เค้าก็จะร้องอ้อทันที เพลงสากลเราก็มีนะ อย่าง เพลงลาวเล่นน้ำ ก็คือเพลงรักทรมาณ ที่ดาวใจ ไพจิตรมาร้อง ผมก็เปิดคาราโอเกะ ละให้เค้าเขย่า และเล่นดนตรีประกอบ ปรับให้คีย์เท่ากัน เค้าก็เล่นกันได้ อย่างนายพลตำรวจตรีที่ตีระนาด ท่านอ่านโน้ตไม่ค่อยได้ แต่เล่นเป็นมาก่อนแล้ว ถ้าบอกเป็นชื่อ เพลง แกติได้นะ แต่โน้ตจะไม่ค่อยถนัด ถ้าบอกชื่อว่าเป็นเพลงไทย สากลเพลงนี้นะ เค้าตีได้เลย ถ้าเค้าได้ทำนอง พวกเล่นบายฮาร์ท เค้าตีได้หมดแหละ”

(ชวรรดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2561)

สรุปได้ว่า บทเพลงที่ใช้ในการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่าเป็นเพลงไทยเดิมที่มีลักษณะเป็นเพลงเพลงบังคับทาง (ทางกรอ) แยกออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) เพลงชั้นต้นสำหรับผู้ไม่มีพื้นฐาน 2) เพลงไทยเดิม แบ่งออกเป็น ประเภทเพลงโหมโรง ประเภทเพลงบรรเลงบังคับทาง เป็นต้น 3) เพลงสุนทราภรณ์ที่มีทำนองมาจากเพลงไทยเดิม เพราะง่ายต่อการบรรเลงและเอื้อต่อลักษณะทางกายภาพในการบรรเลงดนตรีไทยของผู้สูงอายุ และได้มีการประยุกต์บทเพลงไทยเดิมกับบทเพลงสุนทราภรณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น เพราะผู้เรียนวัยนี้ส่วนใหญ่แล้วมีความใกล้ชิด

และคุ้นเคยกับบทเพลงสุนทราภรณ์ บางคนสามารถเล่นได้เลยโดยไม่ต้องมีโน้ตเพลงประกอบแต่อย่างใด

การฝึกซ้อม

ขั้นการฝึกซ้อม คือการบรรเลงรวมวงของผู้เรียนทุกคนหลังจากที่ต่อเพลงแล้ว ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเพลงที่ใช้บรรเลงในการฝึกซ้อมตามความสมัครใจ แต่จะมีขั้นตอนคือการเริ่มบรรเลงด้วยบทเพลงโหมโรง ซึ่งเป็นขนบของการบรรเลงดนตรีไทย หลังจากนั้นจะเป็นการบรรเลงเพลงต่าง ๆ ที่ได้เรียนไป ซึ่งหากติดขัดตรงไหนผู้สอนจะเน้นย้ำจุดเดิมจนกว่าผู้เรียนจะสามารถบรรเลงได้ แล้วจึงเปลี่ยนเป็นเพลงต่อไป โดยใช้การโหวตเลือกบทเพลงของผู้เรียนจนกระทั่งหมดเวลา และจบด้วยการบรรเลงเพลงลา ทั้งนี้ จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่ามีการพักเบรก 2 ช่วง ช่วงละ 5-10 นาที และนอกจากนี้ผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินระยะว่าควรมีการพักระหว่างเรียนอีกหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในชั้นเรียน

ภาพที่ 25 บรรยากาศการฝึกซ้อม

ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ภาพที่ 26 บรรยากาการฝึกซ้อม
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ภาพที่ 27 บรรยาการะหว่างพักเบรก
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

6. การประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นตอนการวัดและประเมินผลในการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ นั้น พบว่า ใช้วิธีการประเมินสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นหลัก ซึ่งประเมินโดยครูผู้สอน และตัวผู้เรียนเอง โดยจะดูในลักษณะของความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนเป็นหลัก ไม่ได้มีการสอบ การให้คะแนน และการให้ประกาศนียบัตรแก่ผู้เรียนแต่อย่างใด เป็นการเรียนในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความพอใจและความชื่นชอบ ดังคำกล่าวของ สรายุทธ บุรณสิน ได้กล่าวถึงการประเมินการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต เทศบาลนครนนทบุรี ว่า

“การเรียนการสอนของเราไม่ได้มีการประเมินในรูปแบบของการศึกษา เนื่องจากเราไม่ใช่สถาบันการศึกษา แต่เป็นศูนย์ที่ใช้สำหรับนันทนาการ ผู้เรียนส่วนใหญ่มาเล่นดนตรีเพื่อความสนุกเท่านั้น เราเลยใช้วิธีการดูว่า ถ้าเค้าสามารถเล่นได้ แสดงว่ามีการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น หรือดูความสำเร็จจากการที่มีจำนวนของผู้เรียนเข้ามาเรียนเยอะ ไม่ว่าจะเข้ามาด้วยตนเอง หรือเพื่อนพามา แล้วถ้าเค้าเล่นได้ มีความสุข สนุกสนาน ก็ถือว่าประสบความสำเร็จ”

(สรายุทธ บุรณสิน, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดังที่กล่าวไปข้างต้น จุดประสงค์หลักในการเรียนดนตรีไทยของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุนั้น มิได้มุ่งหวังว่าจะต้องประสบความสำเร็จในขั้นสูงสุด หรือต้องการนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพแต่อย่างใด แต่มีจุดประสงค์เพื่อทำให้เกิดความสุข และการพัฒนาด้านสุขภาวะของผู้เรียนเป็นหลัก ดังนั้น ในส่วนของการวัดประเมินผล สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

6.1 การประเมินผลการเรียนรู้ในห้องเรียน

ในส่วนของขั้นตอนในการเรียนการสอนนี้ มีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยประเมินจากพัฒนาการของผู้เรียนโดยใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการการสังเกต ในมุมมองของผู้สอน ซึ่งชวรรดา ศุขสวัสดิ์ ได้กล่าวว่า

“ผู้เรียนเหล่านี้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นมากจากมาเรียนครั้งแรก ๆ ตอนมา ใหม่ ๆ ไปออกงาน ไปที่ไหนเล่นแล้วก็จะล้ม เพราะมีความตื่นเต้น ตอนหลังพอผมเริ่มจับทางได้ เลยมาใช้วิธีนี้ คือต่อดูโน้ตในกระดานก่อน แล้วจึงจะให้เล่นโน้ตตัวเอง ถ้าในกระดานยังงี้ก็เล่นไม่ได้ หรือยังต้องชี้โน้ตบนกระดานให้อยู่ แสดงว่ายังเล่นไม่ได้ ยังไปออกงานไม่ได้ แต่ถ้าเขาสามารถเล่นได้ด้วยโน้ตของตัวเองเมื่อไหร่ นั่นหมายความว่า เขาพร้อมที่จะไปแสดงแล้ว”

(ชวรรดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2561)

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่า ผู้สอนสังเกตพัฒนาการของผู้เรียนจากทักษะการบรรเลงดนตรีไทยของผู้เรียน โดยมีลักษณะของการดูโน้ตเป็นตัวชี้วัด ถ้าหากผู้สอนยังคงต้องชี้โน้ตใหญ่บนกระดานแล้วให้ผู้เรียนบรรเลงตาม แสดงว่าการเรียนการสอนยังไม่ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าทำการฝึกซ้อมมากขึ้นจนกระทั่งผู้เรียนสามารถบรรเลงได้โดยไม่ต้องดูโน้ตบนกระดานโดยมีผู้สอนชี้ แต่สามารถบรรเลงได้โดยการดูโน้ตของผู้เรียนเอง และสามารถเล่นได้จนจบเพลง ถือว่าการเรียนการสอนในแต่ละเพลงนั้นประสบความสำเร็จ ซึ่งวิธีการสอนเช่นนี้เป็นผลจากการประเมินจากประสบการณ์จริงแล้วนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้การเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ

ในขณะที่ผู้เรียน จะมีการประเมินตนเองโดยการสังเกตและเปรียบเทียบการบรรเลงดนตรีของตนกับผู้เรียนคนอื่น ในขณะที่ทำการเรียนการสอนหรือทำการซ้อมรวมวง ดังคำกล่าวของ ศศิลักษณ์ คุ่มทวีพร ได้กล่าวถึงการประเมินตนเองว่า

“บ้าฟังออกว่าเราได้ใหม่ คนอื่นได้ใหม่ ยิ่งถ้าเล่นรวมกันก็จะยิ่งเห็นชัด ถ้ามันฟังแล้วออกมาไปคนละทางก็หยุด แล้วเริ่มใหม่ เพลงยาก ๆ ก็แบบนี้ เราก็ต้องดูโน้ตแล้วก็เล่นตามให้ได้ คนที่ไม่ทันก็หยุดฟัง คนที่ไม่ได้เพลงก็ดูเพื่อน แล้วก็ไปฝึกไปต่อมาจนได้ ก็กลับมาเล่นรวมกัน”

(ศศิลักษณ์ คุ่มทวีพร, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2561)

จะเห็นได้ว่า ผู้เรียนนั้นมีการประเมินตนเองอยู่เป็นระยะ ซึ่งกระบวนการตนเองอยู่เสมอ ส่งผลให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้มากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนมีลักษณะของการประเมินตนเองในด้านการพัฒนาสุขภาวะ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา อันเป็นผลมาจากการเล่นดนตรีไทย ดังที่ผู้เรียนได้กล่าวไว้ว่า

“ด้านสติปัญญา ชัดเจนมาก สามารถจำเพลงได้ ด้านอารมณ์ ทำให้อารมณ์ดี ด้านสังคม ทำให้มีเพื่อน ที่สำคัญต้องเล่นรวมวงถ้าเรียนคนเดียวจะไม่สนุก”

(วันเพ็ญ บุญเสนันท์, สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2561)

“มีพัฒนาการที่ดีขึ้นมากทั้ง ร่างกาย อารมณ์ สังคม โดยเฉพาะทักษะในการใช้สมอง ได้ออกกำลังกาย ความจำแม่นยำ อัลไซเมอร์ไม่มี และมีความสุข ที่ได้เล่นดนตรี ได้สังสรรค์กับเพื่อน ได้มีเพื่อนมีฝูงมากขึ้น กล้ามเนื้อแข็งแรงขึ้น สมาธิดีขึ้น”

(สมสมัย อำพิชชา สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2561)

“พัฒนาขึ้นมาก จากเมื่อก่อนไม่ชอบฟังเพลงไทยเดิม เดี่ยวนี้ชอบฟังมาก ฟังแล้วรู้สึกดีเพราะ”

(อรุณี สาระยา, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2561)

“สุขภาพจิตดีขึ้น มาแล้วมีความสุข กลับบ้านไปไม่เจ็บ ไม่ป่วย”

(วัลภา สุขประดิษฐ์, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2561)

“เพราะว่าเราก็อยากออกมาจากบ้าน มาเจอเพื่อน มาเล่นดนตรี ดีกว่าอยู่บ้านเฉย ๆ เล่นได้เท่าไรเราก็ช่วย ๆ กัน อาจจะเป็นเพราะวัยเดียวกันด้วย ทั้งเพื่อน ทั้งครู ก็คุยกันง่าย คุยกันเข้าใจ คุยง่าย ไม่ปวดหัว”

(สุจิตร์ อธิธิธีร์รักษ์, สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2561)

สรุป การประเมินตนเองของผู้เรียน มี 2 ลักษณะ คือ 1) การประเมินตนเองในระหว่างทำการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการเปรียบเทียบการบรรเลงตนเองกับผู้เรียนคนอื่น แล้วนำมาพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถบรรเลงร่วมกับเพื่อนร่วมวงได้ 2) การประเมินตนเองจากพัฒนาการทางด้านสุขภาพ ได้แก่ ด้านร่างกาย มีกล้ามเนื้อที่แข็งแรงขึ้น จากการเขย่าอังกะลุงและตีระนาดเอก ด้านอารมณ์ มีอารมณ์และสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ด้านสังคม การได้พบปะเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน ได้พูดคุย เข้าสังคม ด้านสติปัญญา การได้ฝึกสมอง ฝึกการใช้ความจำ ทำให้มีสมาธิที่ดีขึ้น ซึ่งพัฒนาการต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นผลมาจากการเล่นดนตรีไทย

6.2 การประเมินการเรียนรู้นอกห้องเรียน

พบว่า มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแสดงผลงานด้านการเรียนดนตรีไทย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยทางศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ได้แสดงความสามารถและแสดงผลงานของผู้เรียน โดยผู้เรียนในกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้ทำกิจกรรมผู้สูงอายุ จะมาแสดงผลงานร่วมกัน ซึ่งดนตรีไทยเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมแสดงผลงานด้วย ดังคำกล่าวของผู้ดูแลศูนย์ว่า

“ที่นี่จะมีโครงการจัดโชว์กิจกรรมของผู้สูงอายุ ที่เดอะมอลล์ งามวงศ์วาน ถ้าเป็นดนตรีไทยหรือสากลค่อนข้างยากเพราะต้องตั้งเครื่อง ขนย้ายเครื่องซึ่งไม่สะดวกกับผู้สูงอายุ ทางศูนย์เลยจัดกิจกรรมการแสดงภายในศูนย์ โดยให้ผู้เรียนได้มาโชว์ผลงานที่เค้าได้เรียนไป ในส่วนของกิจกรรมใหญ่จะมีปีละครั้ง แต่ถ้าเป็นกิจกรรมในศูนย์จะจัดขึ้นเดือนละ 1 ครั้ง”

(สุรีพร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

ภาพที่ 28 กิจกรรมการแสดงผลงานดนตรีไทยผู้สูงอายุ “อุ่นใจ ไทยเดิม”
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ภาพที่ 29 กิจกรรมการแสดงผลงานดนตรีไทยผู้สูงอายุ “อุ่นใจ ไทยเดิม”
ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

ภาพที่ 30 กิจกรรมการแสดงผลงานดนตรีไทยผู้สูงอายุ “อุ่นใจ ไทยเดิม”

ที่มา : (ธมนวรรณ อยู่ดี, 2560)

นอกจากนี้ ยังพบว่า ได้มีการจัดแสดงดนตรีไทยผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตนันทบุรี ร่วมกับศูนย์เครือข่ายอื่น ๆ ได้แก่ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า เป็นต้น โดยกิจกรรมที่จัดขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแสดงดนตรีไทยในสถานการณ์จริง ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้มีประสบการณ์ในการเล่นดนตรีไทย รู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง โดยถือว่าเป็นการประสบความสำเร็จอีกขั้นหนึ่งสำหรับการเรียนดนตรีไทยผู้สูงอายุ ดังคำกล่าวของ ขวรรดา สุขสวัสดิ์ ครูผู้สอนดนตรีไทยว่า

“ผู้เรียนส่วนใหญ่จะมีความภูมิใจในตนเอง ถ้าเค้าสามารถเล่นได้ แสดงได้อย่างราบรื่น ไม่ล้ม เค้าก็มีความสุข ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ผมก็มีถามบ้างว่าสนุกมั๊ย เป็นอย่างไรบ้าง เค้าก็จะบอกมาว่า สนุกมาก แต่ถ้าเค้าเล่นลมเค้าจะก็จะมีอาการหงุดหงิด แล้วผมจะสังเกต คนพวกนี้ส่วนใหญ่จะไม่เป็นอะไร แข็งแรงดี ผมสอนมา 4 ปี บางคน อายุ 80-90 ยังแข็งแรง ผมคิดว่าดนตรีไทยนี้มีส่วนเยอะ ทำให้จิตใจเบิกบาน ไม่ซึมเศร้า ดนตรีช่วยได้เยอะมากสำหรับผู้สูงอายุ”

(ขวรรดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์, 11 เมษายน 2561)

นอกจากการประเมินในด้านการเรียนการสอนแล้ว ยังพบว่า ทางศูนย์ได้มีการประเมินความ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อเก็บข้อมูลต่าง ๆ ไว้สำหรับ การพัฒนาและปรับปรุงระบบการบริหารจัดการและการดูแลกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุ จากการ สัมภาษณ์ผู้ดูแลศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี สุรพร แก้วทิมา ได้กล่าวถึงการ ประเมินความก้าวหน้าของการจัดการเรียนรู้นครไทยสำหรับผู้สูงอายุว่า

“เราจะให้สมาชิกลงชื่อในแต่ละครั้ง ในแต่ละวันที่ทำการเรียน การสอน แล้วจะให้เจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลทางสถิติว่า วันนี้มีสมาชิกเท่าไร การลด-เพิ่ม ของสมาชิก เป็นเพราะอะไร ทรัพยากรในการเรียนรู้ เพียงพอไหม ถ้าบางห้องจำนวนผู้เรียนมากเกินไปเราก็ต้องเปิดคลาสเพิ่ม ต้องดูสถานที่ด้วย รวมถึงวันและเวลาของจิตอาสาว่าเขาสะดวกมาสอน ไหม แล้วก็มี การประเมินความพึงพอใจคือว่า ถ้าคนเยอะ แสดงว่าเค้ามี ความพอใจที่จะเข้าร่วม”

(สุรพร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561)

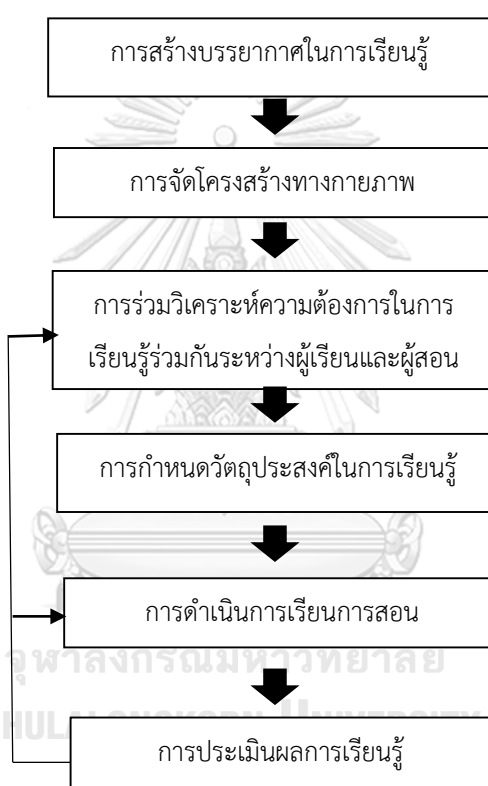
จะเห็นได้ว่า การประเมินในการบริหารจัดการ เป็นการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การลงลายมือ ชื่อของสมาชิกทุกครั้งเพื่อรวบรวมจำนวนของผู้เรียน ในการวิเคราะห์จำนวนของผู้เรียนในแต่ละครั้ง เพื่อเป็นการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนโดยการดูจากการเพิ่ม-ลดของจำนวนสมาชิกที่สนใจใน การเรียนดนตรีไทย รวมถึงการประเมินโดยการพูดคุยกับครูผู้สอน ถึงปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำมาสรุป เป็นประเด็นปัญหา หรือแนวโน้มในการนำมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นต่อไป

สรุปได้ว่า การประเมินความก้าวหน้าในการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ มี ด้วยกัน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การประเมินภายในห้องเรียน ได้แก่ การประเมินตามสภาพจริงโดยการ สังเกตของครูผู้สอน และการประเมินตนเองของผู้เรียนซึ่งแบ่งออกเป็น การประเมินตนเองด้านทักษะ และการประเมินตนเองด้านการพัฒนาสุขภาพ 2) การประเมินนอกห้องเรียน ได้แก่ การประเมินใน ด้านการจัดกิจกรรมการแสดงผลงานของผู้เรียน และการประเมินในด้านการบริหารจัดการของทาง ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต

เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตแห่ง นี้ เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างเต็มรูป ดังนั้นจึงไม่ได้มีการประเมินในลักษณะที่เด่นชัดใน เชิงการศึกษา ไม่มี การให้คะแนน ไม่มี การให้เกรด ไม่มี การมอบประกาศนียบัตรแต่อย่างใด แต่จะเป็น การประเมินในลักษณะของการจัดการแสดง การประเมินตนเองโดยผู้เรียน การประเมินโดยผู้สอน

รวมถึงการประเมินความพึงพอใจซึ่งทำการประเมินโดยทางศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตฯ เพื่อนำข้อสรุปที่ได้นั้นมาปรับปรุงและพัฒนาระบบขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุให้ดียิ่งขึ้นและมีความเหมาะสมต่อไป จะเห็นได้ว่า การประเมินผลการเรียนรู้ดนตรีไทยของกลุ่มผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุนั้นสามารถทำได้หลากหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาข้อมูล สามารถสรุปขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ได้ดังนี้

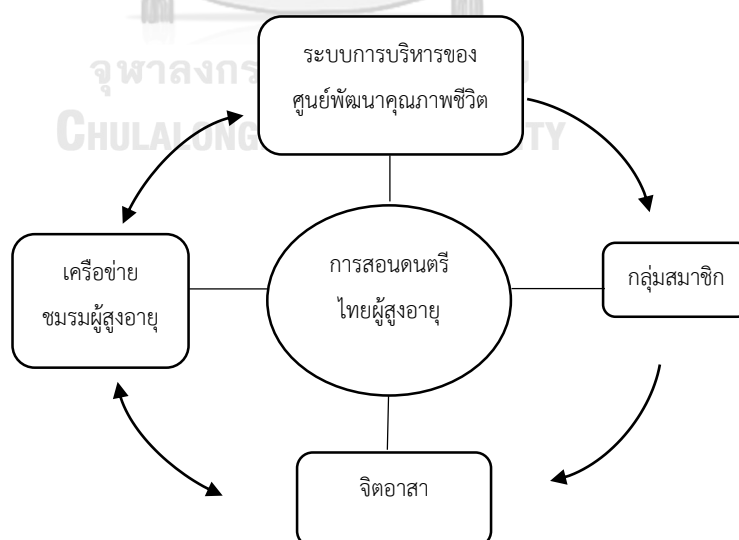

ภาพที่ 31 สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เริ่มจากการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมถึงการจัดโครงสร้างทางกายภาพ ได้แก่ สภาพแวดล้อม อุปกรณ์ และสื่อการสอนที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ จากนั้นจึงเป็นการร่วมวิเคราะห์ความต้องการระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในการเลือกบทเพลงและวิธีการเรียนรู้ รวมถึงการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ซึ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุนั้น มิได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในเชิงการศึกษา แต่เป็นการมาเรียนเพื่อการนันทนาการและการพัฒนาด้านสุขภาวะ และในส่วนการดำเนินการเรียนการสอน

ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสอน และขั้นฝึกซ้อม การประเมินผลการเรียนรู้ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ การประเมินภายในชั้นเรียน และการประเมินนอกชั้นเรียน ซึ่งในส่วนของวัดประเมินผลการเรียนรู้จะเป็นการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จากนั้นข้อมูลจากการวิเคราะห์จะย้อนกลับไปขั้นตอนที่ 3 คือ การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ รวมถึงการปรับวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสม จากนั้นจึงนำเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนการดำเนินการเรียนการสอน และประเมินผลการเรียนรู้เป็นระบบหมุนเวียนต่อไป

การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ ผู้วิจัยพบว่ามีองค์ประกอบด้วยกันทั้งหมด 4 ส่วน ได้แก่ 1) จิตอาสา คือผู้สอนที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้เรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ให้สามารถดำเนินต่อไปได้ 2) กลุ่มสมาชิก คือกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความสนใจและเลือกเรียนดนตรีไทย สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนที่มีพื้นฐานด้านดนตรี และกลุ่มผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานด้านดนตรี 3) ระบบการบริหารจัดการ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ ทำหน้าที่ดูแลและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุ รวมถึงติดต่อประสานงานกับกลุ่มเครือข่าย 4) เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ มีการดำเนินงานใน 2 ลักษณะ ประกอบด้วย ศูนย์เครือข่ายชมรมผู้สูงอายุ และ ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ชุมชน โดยได้มีการนำจิตอาสาที่ทำหน้าที่ในศูนย์ฯ ลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในชุมชนด้วย ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบและเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนดนตรีไทยของศูนย์แห่งนี้มีความเข้มแข็ง สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 32 แสดงองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ

สรุปผลการศึกษาระดับต้นของการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี พบว่าเป็นไปตามทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ ผู้สูงอายุ (Andragogy) โดยมีผู้เรียนเป็นผู้เลือกที่จะเรียนรู้โดยมีผู้สอนทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ มีการร่วมวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้เพื่อการแสวงหาความสุขจากการเล่นดนตรีไทยและเพื่อพัฒนา สุขภาวะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา รวมถึงการเข้าสังคมเพื่อพบปะ เพื่อนฝูง และในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วยชั้นสอน และชั้นการฝึกซ้อม รวมถึงการใช้ วิธีการวัดประเมินผลโดยการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ตามศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ผู้วิจัยได้สรุปสาระสำคัญของการวิจัยและนำเสนอตามลำดับดังนี้คือ วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีดำเนินงานวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย
วิธีดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประเภทวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) โดยได้สังเคราะห์เครื่องมือวิจัยจากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัย จากนั้นนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ในด้านที่เกี่ยวข้องตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่จะนำไปเก็บข้อมูล จากนั้นนำเครื่องมือวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งประเด็นในการศึกษา ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ และ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยเลือกศึกษา ได้แก่ 1) ครูผู้สอนดนตรีไทย 2) ผู้เรียนดนตรีไทย 3) ผู้บริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) ร่วมกับวิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม จากนั้นนำผลการศึกษาที่ได้มาทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ด้านข้อมูล (Triangulation) โดยการสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลในกรณีที่ได้ข้อมูลจากหลายแหล่งในประเด็นเดียวกัน (สุภาวงศ์ จันทวานิช 2556)(2556) โดยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้บริหาร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อ้างอิงมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลด้วยวิธีการบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้และการทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ของชุมชนเทศบาลนครนนทบุรีและชุมชนเมืองใกล้เคียง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2553 ภายใต้การดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครนนทบุรี ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 8,533 คน จำแนกออกเป็นสมาชิกในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน 3,958 คน และสมาชิกนอกเขตเทศบาลนครนนทบุรี จำนวน 4,575 คน โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุจำนวนทั้งสิ้น 26 กิจกรรม

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย จัดอยู่ในประเภทการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 2) ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้หรือผู้สอน 3) ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้หรือผู้สอน ซึ่งมีรายละเอียดในข้อย่อยในแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นการจัดการเรียนรู้ในลักษณะการศึกษาตามอัธยาศัย ประเภทการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยจากผลการสังเกต คະแนนเฉลี่ยรวมด้านหลักการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยมีค่าเท่ากับ 7.5 อยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาจากตัวชี้วัดโดยรวม พบว่า การเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดด้านหลักการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นผู้ที่เลือกที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตรงกับความต้องการและเป้าหมายในการเรียนรู้ และเกิดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ มีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน รวมถึงลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น ทั้งในด้านเนื้อหา ที่มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาตามความต้องการของผู้เรียนได้ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสม ขับเคลื่อนโดยระบบการบริหารจัดการที่เป็นเอกลักษณ์ภายใต้การดูแลของกลุ่มงานส่งเสริมสุขภาพ เทศบาลนครนนทบุรี ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่พยาบาล เจ้าหน้าที่ธุรการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และพนักงานรักษาความปลอดภัย มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายซึ่งกลุ่มสมาชิกสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการของตนเองโดยไม่จำกัดคุณสมบัติของผู้เรียนได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการเรียน ทั้งนี้เนื่องจาก

จำนวนสมาชิกมีจำนวนเพิ่มสูงมากขึ้น ทำให้จำนวนของเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการดูแลสมาชิก ทำให้ต้องทำการเปิดรับสมัครจิตอาสาเพื่อเข้ามาช่วยในการดูแลและทำหน้าที่เป็นผู้ให้ความรู้หลัก นอกจากนี้สิ่งที่สำคัญและถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาตามอัธยาศัย คือ การจัดการศึกษาที่เป็นในลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับในห้องเรียนไปฝึกซ้อมและค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมได้ที่บ้านหรือสถานที่ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนสะดวก รวมถึงการได้รับบทเรียนใหม่ในการเรียนแต่ละครั้ง ได้แก่ บทเพลงและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทดลองเล่นเครื่องดนตรีอื่น ๆ ตามความสนใจ อีกทั้งยังสามารถผลัดเปลี่ยนมาเป็นผู้ช่วยสอน หรือผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในบางโอกาส

2) ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ หรือผู้สอน

คุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ หรือผู้สอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่มนุษย์สัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส 2) ด้านเป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและผู้อื่น 3) ด้านเป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดติดในกฎเกณฑ์หรือความคิดของตนเอง คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา ได้แก่ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่ดี 2) การเป็นบุคคลที่เข้าใจถึงธรรมชาติของผู้เรียน 3) การเป็นบุคคลที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า 4) ด้านการเป็นบุคคลที่พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.75 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา ได้แก่ 1) ด้านการเป็นบุคคลที่มีทักษะในการสื่อสารและการถ่ายทอดเรื่องราวการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย 2) ด้านการเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงและมีความเชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีไทย คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการเป็นบุคคลที่ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.25 คะแนน อยู่ในระดับดี

3) ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ พบว่า ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ได้แก่ 1) ด้านการเป็นผู้สร้างพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้เรียน 2) ด้านการเป็นผู้ทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ 3) ด้านการมีบทบาทในการสร้างกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ 4) ด้านการเป็นผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนานไม่ตึงเครียด 5) ด้านการเป็นผู้เป็นผู้ออกยาส่งเกตปฏิบัติกริยาของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ 6) ด้านการเป็นผู้คอยกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา

ได้แก่ ด้านการเป็นผู้จุดประกายสร้างความรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่รู้ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยรวม 2.75 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการเป็นผู้ที่สามารถกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยรวม 2.50 คะแนน อยู่ในระดับดีมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านการเป็นผู้ประสานหรือติดต่อเครือข่ายที่มีความชำนาญในการให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.25 คะแนน อยู่ในระดับดี รองลงมา ได้แก่ ด้านเป็นบุคคลที่คอยช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจกับความต้องการของตนเอง คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 2.00 คะแนน อยู่ในระดับดี

สรุปผลด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีลักษณะการเรียนรู้โดยการนำตนเอง ผู้เรียนเป็นผู้เข้ามาเลือกเรียนในกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ ตลอดจนเนื้อหา ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้เรียนโดยขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอน ทั้งนี้ คุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้หรือผู้สอน เป็นไปตามหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ที่คอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียน

2. ขั้นตอนการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

ผลจากการศึกษา พบว่า ขั้นตอนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี เป็นไปตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ(Andragogy) ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้

การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนดนตรีไทย พบว่า ในการเริ่มต้นการสอน ผู้สอนได้ให้ผู้เรียนได้ทำความรู้จักกันระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ถ้ามีผู้เรียนมาใหม่ ครูผู้สอนจะให้ผู้เรียนที่มาใหม่แนะนำตนเอง และหลังจากนั้นกลุ่มผู้เรียนจะมีการทำความรู้จักกันด้วยตนเอง โดยผ่านการพูดคุยในระหว่างพักหรือในระหว่างการทำกรเรียนการสอน นอกจากนี้ ยังได้มีการจัดระบบการสอนที่เรียกว่า “พี่สอนน้อง” โดยผู้เรียนที่เรียนดนตรีไทยมาแล้วระยะหนึ่ง หรือผู้ที่มีความคุ้นเคยมาก่อน เป็นผู้สอนให้กับผู้เรียนที่มาใหม่ ทำให้ผู้เรียนนั้นได้ทำความรู้จักและเกิดความสนิทสนมกลมเกลียวกันได้มากขึ้น สำหรับบรรยากาศในการเรียนการสอนดนตรีไทยโดยรวมมีลักษณะที่เป็นกันเอง ไม่เคร่งครัด ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเครื่องดนตรีตามความสนใจและตามความถนัดของผู้เรียน และสามารถผลัดเปลี่ยนเครื่องดนตรีได้ตลอดเวลาตามความสนใจ

นอกจากนี้เทคนิคในการสร้างบรรยากาศการเรียนของผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะเอื้อให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม จากการสังเกตการณ์เรียนการสอนของผู้วิจัย พบว่าผู้สอนนั้นมีปฏิกิริยาที่รวดเร็วมากในการจับสังเกตอาการของผู้เรียน และมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ดีเยี่ยม เช่น การแทรกบทสนทนาที่เป็นเรื่องขำขัน การเข้าไปพูดคุยกับพูดเรียน เรื่องงาน เรื่องครอบครัว และเรื่องอื่น ๆ ทำให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความใกล้ชิดและเกิดความไว้วางใจกันและกัน

โดยสรุป บรรยากาศในการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ มีลักษณะที่เป็นกันเอง มีบรรยากาศเหมือนเพื่อนมาเล่นดนตรีด้วยกันอย่างมีระบบโดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะในการเรียนการสอน ช่วงเวลาที่ผู้เรียนได้จะได้มีโอกาสทำความรู้จักกันมากที่สุดคือช่วงเวลาซ้อมในขณะที่เรียนเพราะผู้เรียนจะมีระบบพี่สอนน้อง โดยที่ผู้เรียนจะช่วยสอนกลุ่มผู้เรียนด้วยกันเอง และช่วงเวลาพัก โดยที่ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านการสนทนา พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

2. การจัดโครงสร้างทางกายภาพ

2.1 การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

ลักษณะการจัดตำแหน่งที่นั่ง พบว่า มี 2 ลักษณะคือ 1) นั่งล้อมเป็นวง หรือครึ่งวงกลม โดยมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งการจัดลักษณะนี้จะใช้เฉพาะในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ที่มีแต่เครื่องดนตรีไทยเท่านั้น 2) การนั่งเรียงแถวโดยที่ผู้เรียนทั้งหมดหันหน้าเข้าหากระดานใหญ่ โดยมีครูผู้สอนคอยยืนกำกับการเรียนการสอนอยู่หน้าห้องเรียน การจัดตำแหน่งในลักษณะนี้จะใช้กับการจัดการเรียนการสอนที่มีทั้งดนตรีไทย และอังกฤษ โดยในการเลือกที่นั่งนี้ ผู้เรียนสามารถเลือกนั่งตรงไหนก็ได้ตามอัธยาศัย

นอกจากนี้ พบว่ามีการแบ่งลักษณะการนั่งตามประเภทของเครื่องดนตรีโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องสาย ประกอบด้วยซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขิม กลุ่มเครื่องตี ได้แก่ ระนาดเอก และกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง กรับ กลองแขก

2.2 อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอน

พบว่า อุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุมากที่สุดได้แก่ เก้าอี้ เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่มีอายุมาก ดังนั้นจึงไม่สามารถนั่งเรียนกับพื้นได้ ซึ่งการจัดเก้าอี้ให้แก่ผู้สูงอายุนั้นควรเป็นเก้าอี้พลาสติกแบบมีพนักพิง เพราะมีน้ำหนักเบา ผู้สูงอายุสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก นอกจากนี้ยังพบว่ามีอุปกรณ์อื่น ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ขาดั่งสำหรับวางโน้ตเพลง เพื่อใช้สำหรับวางโน้ตขณะเล่นดนตรีไทย และขาดั่งเครื่อง

ดนตรีสำหรับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ซึ่งสืบเนื่องมาจากการนั่งเก้าอี้ของผู้เรียน ทำให้เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีต้องใช้ขาตั้งมาช่วยรองรับเครื่องดนตรีเพื่อให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน

2.3 สื่อการสอน

สื่อการสอนที่สำคัญในการใช้สำหรับการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่

2.3.1 เครื่องดนตรีไทย สามารถแบ่งได้ดังนี้

กลุ่มเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ จะเข้ และขิม เนื่องจากมีน้ำหนักเบา และพกพาสะดวก เพราะกลุ่มผู้เรียนส่วนใหญ่ต้องเดินทางมาเรียนด้วยตนเอง

กลุ่มเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี ได้แก่ ระนาดเอก เพราะมีวิธีการบรรเลงที่ง่ายกว่าเครื่องตีประเภทอื่น สามารถตีตามทำนองได้เลยโดยไม่ต้องแบ่งมือ ขวรดดา สุขสวัสดิ์ (2561) และเครื่องดนตรีที่เป็นเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบเล็ก กรับ กลองแขกตัวผู้ กลองแขกตัวเมีย

กลุ่มเครื่องดนตรีประเภทที่ใช้การเขย่า ได้แก่ อังกะลุง ซึ่งมีผู้นิยมเรียนมากที่สุด เพราะเป็นเครื่องดนตรีที่บรรเลงได้ง่าย และมีความสนุกสนานจากการเล่นรวมกันเป็นวง

2.3.2 โน้ตเพลง แบ่งออกเป็น 2 แบบ ได้แก่

โน้ตขนาดใหญ่ติดบนกระดาน โน้ตนี้ผู้สอนจะใช้ทำการสอนในช่วงที่ต้องทำการต่อเพลง ซึ่งมีความสำคัญมากเนื่องจากผู้สอนจะใช้วิธีการต่อเพลงพร้อมกันทั้งหมดทุกเครื่องมือ

โน้ตขนาด A4 สำหรับแจกให้ผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นโน้ตที่ผู้สอนจะทำมาแจกให้กับผู้เรียนทุกคน ไว้ใช้ในขณะฝึกซ้อมในห้องเรียน หรือสามารถนำไปซ้อมเองที่บ้านได้

3. การร่วมวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

พบว่า มีลักษณะการเรียนรู้ที่มีการร่วมวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในช่วงเวลาที่เป็นการศึกษาฝึกซ้อมหลังจากที่กระบวนการเรียนการสอนเสร็จสิ้น โดยหลังจากที่ต่อเพลงเสร็จแล้ว ผู้สอนจะให้ผู้เรียนได้มีการทบทวนเลือกเพลงที่จะใช้ซ้อมในแต่ละครั้ง ผู้สอนนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการเลือกบทเพลงต่าง ๆ ที่จะใช้ในการฝึกซ้อม นอกจากนี้ ผู้สอนได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้บอกถึงความต้องการในการเลือกเครื่องดนตรีที่จะเรียน โดยที่ผู้สอนทำหน้าที่ให้คำแนะนำและสอนตั้งแต่ขั้นเริ่มต้น จนกระทั่งผู้เรียนพอเล่นได้จึงจะให้เข้าไปร่วมบรรเลงเป็นวง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกบทเพลงที่ผู้เรียนชื่นชอบส่วนตัว หรือเป็นเพลงที่กำลังเป็นกระแสนิยมในช่วงเวลานั้น อาทิเช่น บทเพลงบุพเพสันนิวาส เพลงอ้อเจ้าเอ๋ย เพลงค้างคาวกินกล้วย เพลงสุนทราภรณ์ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้สอนจะพิจารณาตามความเหมาะสม

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้

การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุนั้น พบว่า จุดประสงค์หลักของการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่ามีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ ได้แก่ 1) การมาเพื่อนันทนาการและเกิดความสุข 2) การพัฒนาสุขภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ไม่ใช่การกำหนดวัตถุประสงค์ในเชิงการศึกษา แต่เป็นเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มุ่งหวังในการแสวงหาความสุขจากการเล่นดนตรีไทยตามความชื่นชอบและความสามารถของตนเอง และเป็นการเน้นในด้านการพัฒนาสุขภาพด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา รวมถึงการใช้เวลาว่างจากการอยู่บ้านเพื่อมาพบปะเพื่อนฝูง ในการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียนในการที่จะเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มผู้เรียนออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนที่เคยเรียนหรือมีประสบการณ์ด้านดนตรีไทยมาก่อนแล้ว และกลุ่มผู้เรียนที่ไม่เคยมีประสบการณ์ด้านดนตรีไทยมาก่อน ผู้เรียนทั้งสองกลุ่มนี้ ไม่ได้มีจุดประสงค์ในการเรียนเพื่อเป็นนักดนตรีอาชีพ แต่เป็นการแสวงหาความสุขจากการเล่นดนตรีไทย รวมถึงการพัฒนาด้านสุขภาพ และการได้มาพบปะเพื่อนฝูง

5. ขั้นตอนการดำเนินการเรียนการสอนดนตรีไทย

ขั้นสอน

ขั้นตอนการดำเนินการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย จากการศึกษาพบว่า ผู้สอนจะเป็นผู้เตรียมการสอนและเป็นผู้ดำเนินการสอนหลักในแต่ละครั้ง โดยมีการเตรียมสื่อสำคัญที่ใช้สอน ได้แก่ โน้ตเพลง ซึ่งครูผู้สอนจะเป็นผู้จัดทำมาทั้งหมด โดยจะมีโน้ตเพลง 2 ฉบับ ได้แก่ โน้ตใหญ่ที่ติดบนกระดานสำหรับใช้สอนผู้เรียนทั้งห้อง และโน้ตขนาด A4 สำหรับผู้เรียนทุกคน

ขั้นตอนในการต่อเพลง เริ่มด้วยการอธิบายถึงบทเพลงที่ใช้สอน โดยอธิบายประวัติความเป็นมาของบทเพลง รูปแบบของบทเพลง ได้แก่ จำนวนท่อน หน้าทับที่ใช้ พอเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้ทราบถึงที่มาที่ไปของบทเพลงที่จะใช้เรียน หลังจากนั้น ผู้สอนจะเริ่มอ่านและร้องโน้ตเป็นทำนองเพลงให้ผู้สูงอายุฟัง เพื่อสร้างความคุ้นเคย เมื่อผู้สูงอายุเริ่มร้องตามได้ จึงค่อยให้เล่นกับเครื่องดนตรีจริง

ในส่วนของขั้นตอนการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้เรียนใหม่และไม่เคยมีพื้นฐานทางด้านดนตรีไทยมาก่อน ผู้เรียนจะต้องทำความรู้จักกับเครื่องดนตรีที่ตนเองเลือก ซึ่งผู้สอนจะทำการสอนตัวต่อตัวให้ในช่วงแรก หลังจากนั้น กลุ่มผู้เรียนที่มีประสบการณ์จะช่วยสอนกันเองร่วมกับการกลับไปฝึกฝนที่บ้าน เมื่อเล่นได้จึงจะให้เข้าร่วมวง ซึ่งเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการกลับไปฝึกฝนด้วยตนเองที่บ้านของผู้เรียนเพื่อที่จะพยายามมาเล่นร่วมกับเพื่อนให้ได้ พบว่า การเรียนรู้ดนตรีไทยของกลุ่มผู้สูงอายุ มีลักษณะของการช่วยเหลือ ฟังพาสังกันและกัน ดังนั้นการจำแนกกลุ่มผู้เรียนพิจารณาโดยใช้เกณฑ์ด้านภูมิหลังและประสบการณ์ทางดนตรีไทยของผู้เรียน จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม

ได้แก่ กลุ่มผู้เรียนใหม่ กลุ่มผู้เรียนใหม่ที่มีประสบการณ์ด้านดนตรีไทย และกลุ่มผู้เรียนที่มีประสบการณ์สูง อย่างไรก็ตาม การเรียนและการบรรเลงจะเป็นไปในลักษณะของการบรรเลงร่วมกัน โดยไม่จำแนกกลุ่มผู้เรียน หากแต่ผู้เรียนที่มีประสบการณ์มาก จะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครูในการถ่ายทอดความรู้ และพัฒนาทักษะแก่ผู้เรียนกลุ่มใหม่

บทเพลงที่ใช้ในการเรียนการสอน

บทเพลงที่ผู้สอนใช้ในการเรียนการสอนดนตรีไทย พบว่า มีประเภทของเพลงไทยที่ใช้สอนประกอบด้วย

- 1) เพลงขั้นต้นสำหรับผู้ไม่มีพื้นฐาน ได้แก่ เพลงแขกบรเทศ ชั้นเดียว
- 2) เพลงไทยเดิม แบ่งออกเป็น ประเภทเพลงโหมโรง ตัวอย่างเช่น โหมโรงปฐมดุสิต โหมโรงมหาฤกษ์ โหมโรงจอมสุรางค์ออกสะบัดสะบั้ง ประเภทเพลงบรรเลงบังคับทาง ตัวอย่างเช่น เพลงลาวดวงเดือน เพลงลาวจ้อย เพลงลาวดวงดอกไม้ เพลงเขมรไทรโยค เป็นต้น
- 3) เพลงสุนทราภรณ์ที่มีทำนองมาจากเพลงไทยเดิม ตัวอย่างเช่น เพลงนกเขาชะแมร์ หรือที่เรียกว่า นกเขาคูรัก เพลงลาวเล่นน้ำ หรือ ที่เรียกว่า รักทรมาณ

ขั้นการฝึกซ้อม

ขั้นการฝึกซ้อม คือการบรรเลงรวมวงของผู้เรียนทุกคนหลังจากที่ต่อเพลงแล้ว ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเพลงที่ใช้บรรเลงในการฝึกซ้อมตามความสมัครใจ แต่จะมีขั้นตอนคือการเริ่มบรรเลงด้วยบทเพลงโหมโรง ซึ่งเป็นขนบของการบรรเลงดนตรีไทย หลังจากนั้นจะเป็นการบรรเลงเพลงต่าง ๆ ที่ได้เรียนไป ซึ่งหากติดขัดตรงไหนผู้สอนจะเน้นย้ำจุดเดิมจนกว่าผู้เรียนจะสามารถบรรเลงได้ แล้วจึงเปลี่ยนเป็นเพลงต่อไป โดยใช้การโหวตเลือกบทเพลงของผู้เรียนจนกระทั่งหมดเวลา และจบด้วยการบรรเลงเพลงลา ทั้งนี้ จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่ามีการพักเบรก 2 ช่วง ช่วงละ 5-10 นาที และนอกจากนี้ผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินระยะว่าควรมีการพักระหว่างเรียนอีกหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในชั้นเรียน

6. การประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นตอนการวัดและประเมินผลในการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุนั้น พบว่า ใช้วิธีการประเมินสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นหลัก ซึ่งประเมินโดยครูผู้สอน และตัวผู้เรียนเอง สามารถแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

6.1 การประเมินผลการเรียนรู้ในห้องเรียน

ในส่วนของขั้นตอนในการเรียนการสอนนี้ มีการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยประเมินจากพัฒนาการของผู้เรียนโดยใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริง จากการออกแสดงดนตรีไทยตามงานต่าง ๆ โดยใช้วิธีการการสังเกต และได้นำผลการสังเกตนั้นมาปรับปรุงแก้ไขวิธีการสอนใหม่ให้มีความสอดคล้องกับผู้เรียน ในขณะที่ผู้เรียน จะมีการประเมินตนเองโดยการสังเกตและเปรียบเทียบการบรรเลงดนตรีของตนกับผู้เรียนคนอื่น ในขณะที่ทำการเรียนการสอนหรือทำการซ้อมรวมวง และการประเมินตนเองด้านการพัฒนาสุขภาพทั้ง 4 ด้าน ของผู้เรียน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา อันเป็นผลมาจากการเล่นดนตรีไทย ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณภาพพัฒนาที่ดีขึ้นในแต่ละด้านและมีความเชื่อว่าดนตรีไทยนั้นสามารถสร้างความสุขให้ตนเองได้

6.2 การประเมินการเรียนรู้นอกห้องเรียน

พบว่า มีการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสแสดงผลงานด้านการเรียนดนตรีไทย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยทางศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนกลุ่มต่าง ๆ ได้แสดงความสามารถและแสดงผลงานของผู้เรียน และการประเมินในการบริหารจัดการ เป็นการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การลงลายมือชื่อของสมาชิกทุกครั้งเพื่อรวบรวมจำนวนของผู้เรียน เพื่อเป็นการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนโดยการดูจากการเพิ่ม-ลดของจำนวนสมาชิกที่สนใจในการเรียนดนตรีไทย รวมถึงการประเมินโดยการพูดคุยกับครูผู้สอน ถึงปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำมาสรุปเป็นประเด็นปัญหา หรือแนวโน้มในการนำมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้นต่อไป

สรุปได้ว่า การประเมินความก้าวหน้าในการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ มีด้วยกัน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การประเมินภายในห้องเรียน ได้แก่ การประเมินตามสภาพจริงโดยการสังเกตของครูผู้สอน และการประเมินตนเองของผู้เรียนซึ่งแบ่งออกเป็น การประเมินตนเองด้านทักษะ และการประเมินตนเองด้านการพัฒนาสุขภาพ 2) การประเมินนอกห้องเรียน ได้แก่ การประเมินในด้านการจัดกิจกรรมการแสดงผลงานของผู้เรียน และการประเมินในด้านการบริหารจัดการของทางศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

เนื่องด้วยการศึกษาวิจัยในด้านดนตรีไทยกับผู้สูงอายุเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่ จึงมีผู้ที่สนใจศึกษาประเด็นนี้ค่อนข้างน้อย จึงทำให้ผู้วิจัยมีข้อจำกัดในด้านการรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องด้านการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุโดยตรง จากการสรุปผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

1.1 ด้านหลักการศึกษาดตามอัธยาศัย

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการจัดรูปแบบในลักษณะการศึกษาดตามอัธยาศัย อย่างเต็มรูปแบบ มีความยืดหยุ่นทั้งในด้านเนื้อหา ระยะเวลา และคุณสมบัติของผู้เรียน และมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2554) ที่ได้อธิบายถึงลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนว่า เป็นการเรียนรู้ที่กำหนดโดยผู้เรียนที่เกิดขึ้นจากความตั้งใจที่จะเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนมีจุดหมายบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการเรียนรู้และนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ ในเวลาต่อมา สำหรับที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งนี้ ผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกเข้ามาเรียนรู้โดยพิจารณาจากความต้องการและความสนใจของตนเองเป็นสำคัญ ผู้วิจัยเห็นว่า การที่ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตรงกับความต้องการในการเรียนรู้ และได้พบเห็นผู้เรียนในรุ่นราวคราวเดียวกันสามารถปฏิบัติดนตรีไทยได้ ทำให้ผู้เรียนมีความพยายามอย่างมากในการฝึกฝนและพัฒนาตนเองเพื่อจะ让自己ตนเองสามารถบรรเลงร่วมวงกับผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลให้การเรียนการสอนดนตรีไทยของผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยทั่วไปแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า กลุ่มผู้เรียนส่วนใหญ่ที่มาเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีไทยของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตแห่งนี้ เป็นกลุ่มผู้สูงอายุในกลุ่มติดสังคม ดังที่ (อาชัญญา รัตนอุบล, 2561) กล่าวว่า กลุ่มติดสังคม คือกลุ่มที่มีความอยากออกสังคม ติดเพื่อน ต้องการหากิจกรรมทำเพื่อใช้เวลาว่างที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ นั้นหมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุเหล่านี้ คือการหาพื้นที่เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ได้เล่นดนตรีซึ่งเป็นการทำในสิ่งชอบแต่ไม่มีโอกาสได้ทำในสมัยยังเป็นหนุ่มสาว อีกทั้งยังสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ตลอดเวลาในลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาดตามอัธยาศัย กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถนำดนตรี เพลงที่เล่น ไปฝึกซ้อมหรือต่อยอดความรู้ได้ด้วยตนเองนอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน เกิดการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติดนตรี สามารถออกแสดงตามงานต่าง ๆ ได้ รวมถึงเกิดการเรียนรู้ในด้านการปฏิบัติเครื่องดนตรีใหม่ตามความสนใจ ซึ่งถือเป็นกระบวนการหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ในด้านการสอนดนตรีไทย ลักษณะการเรียนการสอนดนตรีไทยในชนบวัฒนธรรมไทย ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่เรียนดนตรีไทยจะเริ่มเรียนในช่วงที่เป็นวัยเด็กหรือวัยรุ่น โดยมีขั้นตอนพื้นฐานซึ่งเป็นหลักที่ยึดถือของผู้ที่เรียนปี่พาทย์ ที่ต้องเริ่มต้นจาก ชั้นแรก ครูจับมือตีฆ้องวงใหญ่เพลงสาธุการ (ช่วงต้น) 3

ครั้ง จึงถือว่าผู้นั้นเริ่มเรียนดนตรีไทยเพลงอื่น ๆ ตามความเหมาะสมต่อไป ชั้นสอง ครูจับมือที่ฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้นเพลงตระ 3 ครั้ง จึงเริ่มเรียนเพลงโหมโรงเย็นได้ ชั้นที่สาม ครูจับมือที่ฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้นเพลงกระบองกัน 3 ครั้ง จึงเริ่มเรียนเพลงโหมโรงกลางวัน ชั้นที่สี่ ครูจับมือที่ฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้นเพลงบาทสกุณี 3 ครั้ง จึงเริ่มเรียนเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงได้ ชั้นที่ห้า ครูจับมือที่ฆ้องวงใหญ่ในช่วงต้นเพลงองค์พระพิราพ 3 ครั้ง จึงเรียนเพลงองค์พระพิราพ ซึ่งถือว่าเป็นเพลงชั้นสูงสุด (เสรี หวังในธรรม และสุจิตต์ วงศ์เทศ 2527) สำหรับการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ผู้สอนได้กำหนดกระบวนการสำหรับการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุขึ้นใหม่ที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน ซึ่งไม่ได้เป็นไปตามขั้นตอนการเรียนดนตรีไทยตามขนบตามที่ได้กล่าวไปข้างต้น ซึ่งถือว่าเป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่งในสังคมไทยที่กำลังเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้สอนยังคงยึดหลักการสอนที่เน้นบทเพลงไทยเดิมที่มีลักษณะเป็นเพลงบังคับทางเป็นหลัก เช่น พวกเพลงไทยสำเนียงลาว เพลงสองชั้น เพลงชุดยะวาใหม่ และยังคงได้มีการนำบทเพลงไทยสมัยนิยมมาประยุกต์ในการสอนด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นการปรับกระบวนการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนตามหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

1.2 ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

คุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ดนตรีไทยของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า คุณลักษณะด้านความเข้าใจถึงธรรมชาติของผู้เรียนและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวก มีความสำคัญมากกว่าคุณลักษณะด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านการสอนดนตรีไทย ดังคำกล่าวของ (ประชา สามเสน, 2561) ได้อธิบายว่า ผู้สอนจำเป็นต้องปรับทัศนคติที่มีต่อการสอน ต้องมีความใจเย็นและต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุที่มาเรียนดนตรีไทยนั้น ส่วนใหญ่มาเรียนเพื่อความบันเทิงใจ ไม่ใช่เพื่อไปประกอบอาชีพ และผู้เรียนในวัยนี้มีความเป็นตนเองสูง ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สำหรับที่ศูนย์แห่งนี้ เนื่องจากผู้สอนและผู้เรียนมีวัยวุฒิใกล้เคียงกัน ดังนั้นการปรับทัศนคติของผู้สอนจึงมีความจำเป็น ผู้สอนมีส่วนอย่างมากในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เป็นไปด้วยความราบรื่น และคุณลักษณะของผู้สอนเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก ในส่วนของคุณลักษณะด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้สอนมีความจำเป็นที่จะต้องรอบรู้ในด้านของการปฏิบัติดนตรีให้ได้หลากหลายประเภท เพื่อรองรับกับความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนซึ่งมีความแตกต่างกันของแต่ละบุคคล ทั้งนี้หากผู้สอนมีคุณลักษณะในการถ่ายทอดที่ดี สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่าย จะเป็นที่ยื่นชอบแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก ผู้เรียนจะประสบความสำเร็จในการเรียนรู้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความศรัทธาและ

ความเชื่อมั่นในตัวผู้สอนของผู้เรียน คุณลักษณะที่สำคัญของผู้สอนไม่เพียงแต่จะเป็นการดึงดูดความน่าสนใจจากผู้เรียนแต่ยังส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียนอีกด้วย

ในปัจจุบัน ผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้หรือผู้สอนดนตรีไทยผู้สูงอายุจำเป็นต้องมีการศึกษาในด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มเติม เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ ดังคำอธิบายของ ศรีเรือน แก้วกังวาลย์ (2549) ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุนั้นมีข้อจำกัดทางการเรียนรู้และมีความสามารถทางการเรียนรู้ที่ต่ำกว่าวัยรุ่นทั่วไป ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ของผู้สูงอายุจึงต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างจากผู้คนวัยหนุ่มสาวและต้องใช้สถานการณ์ที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงจะทำให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามเป้าหมายของผู้เรียนและมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกันกับการศึกษาข้อมูลเฉพาะทางด้านการสอนดนตรี ผู้สอนควรทำความเข้าใจถึงหลักการสอนดนตรีไทยที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ ญรุธ สุธจิตต์ (2555) ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาหลักการสอนดนตรี ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จึงควรมีการทำความเข้าใจทฤษฎีหรือหลักการสอนดนตรีโดยทั่วไป เพื่อให้มองเห็นภาพรวมถึงการสอนดนตรีในการที่จะนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้สอนดนตรีไทยผู้สูงอายุที่ควรมีนอกเหนือจากคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น

1.2 ด้านบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ดนตรีไทยผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเห็นว่า บทบาทที่สำคัญของผู้สอนหรือผู้อำนวยการความสะอาดในการเรียนรู้ คือการเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้หลักและเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนานไม่ตึงเครียด ในการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุนั้น การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังที่ ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย (2558) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ว่าเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศของการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนานไม่ตึงเครียด นอกเหนือจากบทบาทในด้านการสอนแล้ว ด้านการให้กำลังใจแก่ผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจที่จะเรียนรู้ต่อไป ดังที่ (สิริชัยชาญ พักจำรูญ, 2561) ได้กล่าวว่า การสร้างกำลังใจให้แก่ผู้เรียนดนตรีไทยที่เป็นผู้สูงอายุเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายในการเรียนรู้ ดังนั้นนอกเหนือจากบทบาทที่สำคัญในด้านการสอนแล้ว ผู้สอนยังมีบทบาทในด้านอื่นได้แก่ การให้กำลังใจแก่ผู้เรียน การสนับสนุนให้

ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่สนใจและตรงกับความต้องการ และการทำหน้าที่เสมือนกับพี่เลี้ยงที่ให้คำแนะนำในการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในการสอนดนตรีไทยบางครั้ง ผู้วิจัยมีทัศนะว่า ผู้สอนจำเป็นต้องลดบทบาทความเป็นครูลงในบางสถานการณ์ อาทิเช่น ในช่วงพักเบรก ผู้สอนควรปรับบทบาทจากการเป็นครูมาเป็นเพื่อน เพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สิ่งนี้จะทำให้ช่องว่างระหว่างผู้เรียนและผู้สอนลดลง ทำให้เกิดความไว้วางใจและสนิทสนมกันได้ง่ายมากขึ้น สามารถทำให้ผู้สอนได้มองเห็นถึงปัญหาและแนวทางในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียนต่อไป นอกจากนี้การที่รูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต เทศบาลนครนนทบุรี สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จนั้น เป็นผลมาจากความเข้มแข็งของระบบการคัดกรองจิตอาสาที่มีคุณภาพในการเข้ามาให้ความรู้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ ระบบการดูแลความเรียบร้อยของเจ้าหน้าที่ภายในศูนย์ที่มีการติดตามการประเมินความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ และที่สำคัญคือกลุ่มสมาชิกที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้ามาเป็นสมาชิกของศูนย์แห่งนี้ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่จัดว่ามีรายได้สูง มีสุขภาพแข็งแรง และมีหน้าที่การงานใหญ่โตในอดีต ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ จึงไม่ค่อยมีปัญหา เมื่อขาดแคลนสิ่งใดก็จะมีการรวมเงินกันจากกลุ่มสมาชิกเพื่อช่วยกันสนับสนุนการเรียนรู้ให้สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนดนตรีไทยของที่นี่นั้น จะเห็นได้ชัดว่า ผู้เรียนเกือบทุกคนมีเครื่องดนตรีที่เป็นของตัวเอง ผู้เรียนบางคนมีเครื่องดนตรีสองชุด ชุดหนึ่งสำหรับไว้ซ้อมที่บ้าน และอีกชุดหนึ่งไว้สำหรับเรียนและฝึกซ้อมที่ศูนย์ฯ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความพร้อมทางด้าน การเรียนของผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่สามารถทำให้องค์กรสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ทางเทศบาลก็ได้มีนโยบายในการบริหารงานที่เข้มแข็ง ดังจะเห็นได้ว่า มีการขยายศูนย์การเรียนรู้ลงพื้นที่ในชุมชนใกล้เคียง เพื่อให้ผู้สูงอายุในกลุ่มที่ติดบ้าน และติดเตียง ได้มีโอกาสเข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้อีกด้วย เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเอาใจใส่ในการบริหารของคณะผู้บริหาร และควมมีประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ทุกคนที่เกี่ยวข้อง

2. ด้านขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย

การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ผู้วิจัยมีความเห็นว่าขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ (Andragogy Theory) Knowles (1980) ซึ่งได้กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ มีความแตกต่างในเรื่องการเรียนรู้จากเด็ก จึงควรมีศิลป์และศาสตร์ในการช่วยให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลในแต่ละข้อดังต่อไปนี้

1. การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้

การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นการแสดงความยินดีที่ได้รู้จักและยอมรับในความแตกต่างและความเป็นตัวเองของแต่ละบุคคล Knowle (1980) สำหรับการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ผู้สอนได้ให้ผู้เรียนได้มีการทำความรู้จักกันผ่านการแนะนำตัวเพื่อเป็นการทำความรู้จักกันในเบื้องต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า เป็นสิ่งที่ดีสำหรับผู้เรียนและผู้สอนเนื่องจากผู้เรียนในวัยนี้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ดังนั้นการทำความรู้จักกันในลักษณะที่เป็นทางการจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเกรงใจซึ่งกันและกัน รวมถึงจะได้ทราบถึงวุฒิของผู้เรียนเพื่อจะได้ใช้สรรพนามในการเรียกชื่อได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ผู้เรียนจะเกิดความสนิทสนมกันนั้น เกิดจากที่ผู้เรียนได้ใช้เวลาาร่วมกันในช่วงระหว่างพักเบรก ซึ่งผู้เรียนจะจับกลุ่มพูดคุย หรือฝึกซ้อม เกิดบรรยากาศการแลกเปลี่ยนรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนอยากรู้และมีแรงจูงใจในการปฏิบัติดนตรีไทยของตนเอง

ระบบ “พี่สอนน้อง” เป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วมากขึ้น และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนมีความอบอุ่น ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้เรียนทุกคนเต็มใจและยินดีที่จะเป็นผู้ช่วยสอน รวมถึงเป็นผู้เรียนในขณะเดียวกัน สืบเนื่องมาจากผู้คนในวัยนี้เป็นผู้ที่ผ่านชีวิตมามาก บางคนเคยเป็นอาจารย์ มีจิตวิญญาณในการสอนอยู่แล้ว เมื่อเห็นเพื่อนติดขัดจึงเกิดความอยากช่วยเหลือ จึงทำให้ลักษณะของบรรยากาศการเรียนรู้ดนตรีไทยของผู้สูงอายุโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นกันเอง และมีการช่วยเหลือพึ่งพากันและกัน นอกจากนี้ การแนะนำตัวเองของผู้สอน เป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นการสร้างความประทับใจและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เรียน ดังที่ สิริชัยชาญ พักจำรูญ (2561) และ ประชา สามเสน (2561) ได้กล่าวว่า การทำความรู้จักระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียน เป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง เพื่อทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความราบรื่น และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของครูผู้สอนทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจที่จะเรียนต่อไปมากขึ้น ซึ่งเป็นการเปรียบเสมือนการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เรียนในการพาตนเองไปสู่เป้าหมายในการเรียนรู้

2. การจัดโครงสร้างทางกายภาพ

ลักษณะการจัดตำแหน่งที่นั่ง และการจัดวางอุปกรณ์การเรียนที่มีความเหมาะสมในการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน ผู้วิจัยเห็นว่า การออกแบบลักษณะที่นั่งเป็นวงกลม ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีกว่าการลักษณะเรียงแถวแบบบรรยาย สอดคล้องกับ Knowle (1980) ที่ได้กล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ว่า ห้องเรียนควรมีบรรยากาศที่ไม่

เป็นทางการและหลีกเลี่ยงลักษณะบรรยายแบบบรรยาย เนื่องจากผู้เรียนนั้นเกิดความรู้สึกว่าเหมือนได้มาเล่นดนตรีไทยมากกว่าเรียนดนตรีไทย ทำให้มีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากกว่า การนั่งเรียงแถวหน้ากระดาน อีกทั้งยังสะดวกต่อผู้สอนในการที่จะเดินหรือลงไปช่วยสอนให้แก่ผู้สอนเป็นรายบุคคล

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ลักษณะการจัดตำแหน่งที่นั่งใน 2 ลักษณะดังกล่าวข้างต้น มีทั้งข้อดีและข้อจำกัด การจัดตำแหน่งโดยการนั่งเรียงแถว มีข้อดีสำหรับผู้สอนที่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ง่ายมากขึ้น ในขณะที่ผู้สอนต้องการสาธิตหรือต้องการสื่อสารกับผู้เรียนการจัดตำแหน่งในลักษณะนี้จะทำให้ผู้สอนสามารถสื่อสารได้โดยง่าย แต่มีข้อจำกัดคือ ผู้เรียนบางคนจะรู้สึกอึดอัดเพราะรู้สึกเหมือนอยู่ในห้องเรียน บางคนมีปัญหาด้านสายตาและการได้ยินทำให้เกิดการสื่อสารที่คลาดเคลื่อน สำหรับการจัดตำแหน่งที่เป็นวงกลม ข้อดีคือผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายเกิดการกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ในขณะที่ผู้สอนจะมีข้อจำกัดในด้านการสื่อสารเพราะบางครั้งพูดเรียนจะชอบคุยกัน และตั้งใจที่จะเล่นดนตรีมากกว่าตั้งใจฟังผู้สอน นอกจากนี้ยังมีผลในเรื่องของระบบเสียง การนั่งตำแหน่งในลักษณะที่เป็นวงกลมสามารถทำให้ผู้เรียนได้ยินเสียงของเครื่องดนตรีของตนเองและของเพื่อนร่วมวงได้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และดุลยพินิจของครูผู้สอนในการเลือกจัดตำแหน่งที่นั่งที่มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามเป้าหมายการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ข้อควรคำนึงของผู้สอนคือ ผู้เรียนบางคนต้องการความเป็นส่วนตัวสูงมากเนื่องจากผู้เรียนสามารถนั่งตรงไหนก็ได้ตามอัธยาศัย จึงเป็นเรื่องปกติที่ผู้เรียนสามารถย้ายที่นั่งได้ตามความต้องการ จะไม่ใช่การจัดตำแหน่งตามลักษณะตามหลักของวงดนตรีไทย หรือบางครั้งผู้เรียนต้องการออกไปช้อปปิ้งนอกห้อง ก็จะออกไปทันที แล้วกลับเข้ามาเรียนตามปกติ ผู้สอนก็ควรอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

3. การร่วมวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ในส่วนของการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ ผู้วิจัยเห็นว่า โดยทั่วไปแล้วในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเห็นชอบที่จะเรียนในส่วนของเนื้อหาหรือบทเพลง ที่ครูผู้สอนเป็นผู้จัดเตรียมมาให้ กล่าวคือ ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาที่ใช้สอนในแต่ละครั้งเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้เรียนเองก็ได้มีการแสดงความคิดเห็นในส่วนของบทเพลงที่สมัยนิยมมาใช้ในการสอนในบางครั้ง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอนที่เห็นได้ชัดเจน จะอยู่ในขั้นตอนของการฝึกซ้อม ซึ่งผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกบทเพลงโดยการโหวตเพลงที่ใช้ซ้อมในแต่ละครั้ง และผู้สอนเองก็ทำหน้าที่อำนวยความสะดวก

สะดวกในการเรียนรู้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน จะไม่ได้ปรากฏในลักษณะที่เด่นชัดในเชิงหลักสูตรหรือเนื้อหา แต่จะเป็นในเรื่องของการออกแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ภายในชั้นเรียน

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้

การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ควรเป็นวัตถุประสงค์ที่สามารถกำหนดให้เป็นจริงได้ในทางการศึกษา Knowle (1980) แต่สำหรับการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้มาเรียนเพื่อต้องการวัตถุประสงค์ในเชิงการศึกษาที่แท้จริง แต่มีเป้าหมายเพื่อการแสวงหาความสุข การเข้าสังคม และการพัฒนาสุขภาพด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ต้องการเรียนดนตรีไทยเพื่อนำไปประกอบอาชีพ แต่เป็นการใช้เวลาที่เหลืออยู่เพื่อทำในสิ่งที่ชอบ ดังนั้น การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ สามารถทำได้โดยต้องยึดเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก ดังที่ ประชาสามเสน (2561) ได้กล่าวไว้ว่า ในการเรียนการสอนดนตรีไทยต้องกำหนดจุดประสงค์ในการเรียนรู้ที่สามารถเป็นไปได้ในความเป็นจริง เช่น สามารถเล่นจนจบเพลงสั้น ๆ ได้ เมื่อผู้สอนสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้โดยยึดเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ จะทำให้ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามเป้าหมาย ทั้งนี้ ข้อควรคำนึง ผู้สอนไม่ควรคาดหวังว่าผู้เรียนจะต้องสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ได้ทุกครั้ง การเรียนการสอนในแต่ละครั้งต้องขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าสามารถรับได้แค่ไหน ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละวันโดยมีปัจจัยอื่นมาเกี่ยวข้อง อาทิเช่น สภาวะทางอารมณ์ สภาพอากาศ บรรยากาศในการเรียนรู้ เป็นต้น

5. ขั้นตอนการดำเนินการเรียนการสอนดนตรีไทย

ในส่วนของขั้นตอนการสอนดนตรี ผู้สอนจะเป็นผู้เตรียมการสอนและเป็นผู้ดำเนินการสอนหลักในแต่ละครั้ง สอดคล้องกับ สิริชัยชาญ พิกจำรูญ (2561) ซึ่งกล่าวว่าผู้สอนต้องเตรียมตัวว่าจะสอนอะไร ต้องมีการวางแผนล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของบทเพลงที่ใช้สอน วิธีการสอน และต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การเตรียมตัวในการสอนของผู้สอนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ผู้สอนจะเริ่มขั้นตอนการสอน โดยให้ผู้เรียนเริ่มเรียนจากการอ่านโน้ต ก่อนที่จะลองปฏิบัติกับเครื่องดนตรีจริง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการสอนดนตรีของ ระบบเพสตาร์ออสซี่ ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2560) ที่ได้กล่าวว่า ควรสอนให้รู้จักเสียงก่อนสัญลักษณ์เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนการร้องก่อนการเขียนโน้ต หรือชื่อของตัวโน้ต ผู้วิจัยเห็นว่า ด้วยข้อจำกัดในวัยของผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุ การให้เรียนด้วยเสียงก่อนสัญลักษณ์ถือเป็นเรื่องยาก เพราะผู้สูงอายุจะสามารถเล่นบทเพลงต่าง ๆ ได้ด้วยโน้ตเป็นสำคัญ การรู้จักตัวโน้ตจะทำให้ผู้เรียนรู้จักเสียงที่ถูกต้องและสามารถปฏิบัติ

เพลงนั้นได้ สอดคล้องกับ ประชา สามเสน (2561) และ สิริชัยชาญ พักจำรูญ (2561) ได้อธิบายถึง ความสำคัญในการใช้โน้ตในการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุว่า ผู้เรียนมีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้วิธีการ อ่านโน้ต เนื่องจากการเรียนดนตรีไทยแต่เดิมเป็นการเรียนโดยใช้วิธีการจดจำเป็นหลัก แต่ด้วย ข้อจำกัดของวัยผู้สูงอายุในเรื่องของการใช้ความจำอาจจะมีผลข้างเคียง การใช้โน้ตสามารถช่วยให้ ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้นและเป็นการเตือนในกรณีที่ผู้เรียนมีการลืมบทเพลง นอกจากนี้ยังได้มีการใช้ เทคโนโลยีการบันทึกเสียงเข้ามาช่วย ทั้งนี้ต้องทำการบันทึกพร้อมคำอธิบายของครูผู้สอนด้วยอย่าง ละเอียด เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสะดวกในการทำความเข้าใจรายละเอียดต่าง ๆ และสามารถนำมา เปิดฟังซ้ำได้ตลอดเวลา นอกเสียจากว่าเมื่อเริ่มเรียนและฝึกซ้อมไประยะหนึ่งจนสามารถบรรเลงได้ คล่องแคล่ว ผู้เรียนบางคนไม่มีความจำเป็นต้องใช้โน้ต ซึ่งใช้เวลาค่อนข้างนาน ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า ผู้สอนเห็นควรที่จะใช้โน้ตเพลงเข้ามาช่วยในตอนเริ่มต้น ซึ่งการใช้โน้ตเพลงในการสอนจะสามารถทำ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยผู้เรียนในเรื่องของความจำ หาก อยากรทบทวนหรือฝึกซ้อมบทเพลงใด ก็สามารถเปิดโน้ตและเล่นได้ทันที และในขั้นตอนการสอนดนตรี ไทยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า มิได้เป็นในรูปแบบการถ่ายทอดดนตรีไทยแต่เดิมเป็นการเรียนการสอนตามชนบ ซึ่งใช้วิธีการสอนโดยผ่านการบอกเล่าจากปากของครู หรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ จึงไม่ค่อยมีการเขียน หรือจดบันทึกโน้ต เพราะการบรรเลงดนตรีไทยเป็นการบรรเลงโดยใช้ความจำ จะไม่นิยมใช้โน้ตอย่าง ดนตรีสากล เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์ (2559) แต่ผู้สอนมีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบ การสอนดนตรีไทยเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้สูงอายุได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้เรียนที่จะ เป็นผู้ดำเนินการในการเรียนรู้ แต่ในความเห็นของผู้วิจัย พบว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้สอนจะมีบทบาทใน การดำเนินการเรียนรู้มากกว่าผู้เรียน ด้วยความแตกต่างทางด้านพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคนรวมถึง ข้อจำกัดทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เป็นวัยผู้สูงอายุ จึงไม่สะดวกที่ผู้เรียนจะสามารถขึ้นมาเป็น ผู้ดำเนินการเรียนรู้เองได้ การที่ผู้สอนมีบทบาทในด้านการเรียนรู้มากกว่าผู้เรียนมีข้อดีคือ สามารถ ควบคุมชั้นเรียนที่มีความหลากหลายของบุคคลให้อยู่ในความเรียบร้อย และลดความเสี่ยงในการเกิด ปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ ผู้สอนได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความต้องการในการ เรียนรู้ ดังที่เห็นได้ว่า มีการนำเพลงสมัยนิยม เช่น เพลงสุนทราภรณ์ หรือแม้กระทั่งบทเพลงจากละคร บุปผะสนนิวาสนที่เป็นที่นิยมในปัจจุบันมาใช้สอนด้วย ซึ่งมาจากความต้องการของผู้สูงอายุที่มีความ ประสงค์ในการเรียนเพลงนี้ ซึ่งผู้สอนเองก็ไม่ได้ขัดข้องและได้นำบทเพลงดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการ เรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียนเช่นเดียวกัน

6. การประเมินผลการเรียนรู้

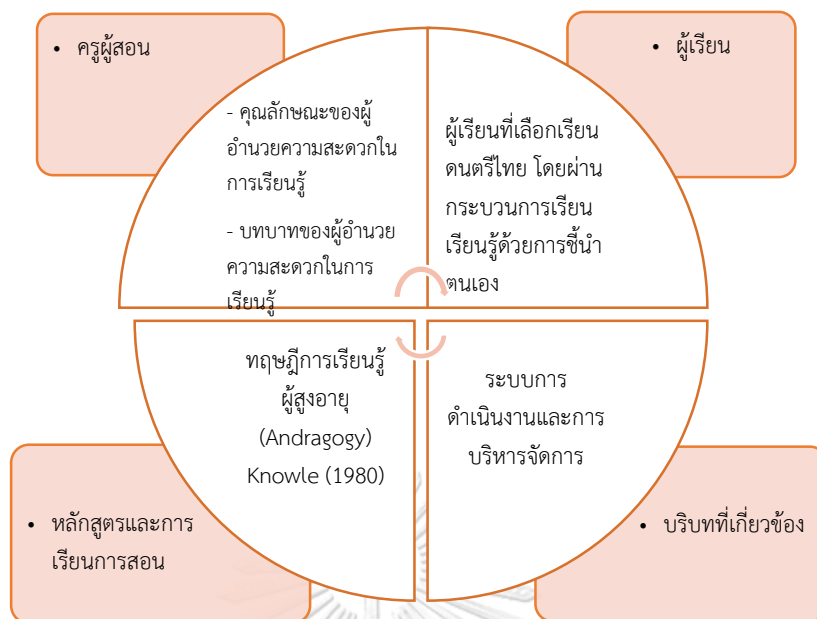
การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย ควรเป็นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตฯ เป็นการประเมินผลในลักษณะของการดูแลพัฒนาการของผู้เรียนเป็นหลัก สอดคล้องกับ ประชา สามเสน (2561) ซึ่งได้กล่าวถึงการประเมินผลในการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุไว้ว่า ผู้สอนควรประเมินที่พัฒนาการของผู้เรียนเพื่อเป็นการดูว่าผู้เรียนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร และนำข้อมูลที่ได้มาทำการปรับปรุงในส่วนของการเรียนการสอนครั้งต่อไป ในส่วนของการประเมินนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้สอนได้มีการประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนว่ามีความรู้สึกละเอียดอย่างไร พอใจต่อวิธีการสอน หรือการแสดงผลงานของตนเองหรือไม่ ซึ่งเป็นการประเมินที่นอกเหนือในส่วนของการประเมินพัฒนาการด้านทักษะดนตรี จากนั้นจึงได้นำผลจากการสังเกตและประเมินดังกล่าวไปปรับปรุงแบบวิธีการสอนให้มีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการประเมินผลของทฤษฎีการเรียนรู้ผู้สูงอายุ (Andragogy) Knowle (1980) ที่ได้ระบุถึงขั้นตอนการวัดประเมินผลไว้ว่า เมื่อการประเมินขั้นสุดท้ายจะย้อนกลับไปเป็นขั้นตอนของการร่วมวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน เพื่อเป็นการหาข้อบกพร่องและทำการปรับปรุงวิธีการสอนให้เหมาะสมมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยเห็นว่านอกเหนือจากการประเมินโดยครูผู้สอนแล้ว ผู้เรียนได้มีการประเมินตนเองเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับ หลักการประเมินผลของทฤษฎีการเรียนรู้ผู้สูงอายุ (Andragogy) Knowle (1980) ได้อธิบายไว้ว่า ผู้เรียนควรประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นระยะ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจในการกระทำของตนเองตามกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ที่สำคัญผู้เรียนจะทราบถึงจุดหมายในการเรียนรู้ของตนเอง จึงทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่องด้วยการชี้แนะตนเอง ดังนั้นผู้ที่จะสามารถบ่งบอกผลการเรียนรู้ได้ดีที่สุดนั่นคือตัวผู้เรียนเอง ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้เรียนมีการประเมินตนเองอยู่เสมอโดยประเมินผ่านการสังเกตและเปรียบเทียบการบรรเลงดนตรีของตนกับผู้เรียนคนอื่น และผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ข้อดีของการประเมินตนเองในลักษณะนี้คือ เป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในการเรียนรู้ แต่มีข้อจำกัดคืออาจทำให้ผู้เรียนเกิดความกดดันตนเองและเกิดความเครียดได้

นอกจากนี้ การประเมินการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ คือการได้ให้ผู้เรียนได้มีการแสดงดนตรี ดังที่ สิริชัยชาย ฝึกจำริญ (2561) กล่าวว่า การประเมินผลที่ดีที่สุดคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำการแสดงตามงานต่าง ๆ แบบจริงจัง เมื่อผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่าเขาสามารถเล่นได้ สามารถบรรเลงดนตรีออกงานได้ ได้แสดงความสามารถของ

ตนเองอย่างเต็มที่ ทำให้ผู้เรียนนั้นมิกำลังใจในการเรียนต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่า ที่ศูนย์แห่งนี้ได้มีการจัดแสดงผลงานของผู้เรียนในแต่ละกิจกรรมซึ่งดนตรีไทยเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่จัดแสดงด้วย ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาในการแสดงจริง เมื่อผู้เรียนรู้สึกว่าจะสามารถบรรเลงจนจบเพลงได้ ผู้เรียนจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างกำลังใจให้แก่ผู้เรียนในการเรียนดนตรีไทยต่อไป

จากผลการศึกษาทั้งหมด ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า ดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มนี้ ถึงแม้ว่าในช่วงชีวิตที่เป็นวัยทำงานจะไม่ได้มีโอกาสได้เล่นหรือได้ฟัง แต่ในปัจจุบันเมื่อได้มีโอกาสได้มาเล่นและได้ทำในสิ่งที่ตนเองชื่นชอบ จึงสามารถทำให้กลุ่มผู้สูงอายุมีความสุข ผู้เรียนบางคนในสมัยที่มีอายุในช่วงวัยทำงานไม่เคยคิดที่จะเล่นดนตรีไทยหรือไม่ชอบแม้แต่จะฟังดนตรีไทย แต่เมื่อมีอายุมากขึ้น ความคิดและทัศนคติก็เปลี่ยนไปและกลายมาเป็นความชื่นชอบดนตรีไทยในที่สุด ผู้วิจัยเชื่อว่า ดนตรีทำให้เกิดคุณค่าทางจิตใจ เกิดความสุขสงบในบั้นปลายชีวิต และทำให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุขและมีเป้าหมาย

ในส่วนของกระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วยองค์ประกอบทางการศึกษาตามทฤษฎีการศึกษาของ ดร.สไตเนอร์ Stienner (1988) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบทางการศึกษาที่สำคัญ 4 ส่วนคือ 1) ครูผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) หลักสูตรและการเรียนการสอน 4) บริบทที่เกี่ยวข้อง เมื่อทั้ง 4 องค์ประกอบมารวมกันจึงทำให้เกิดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นระบบและดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 33 แสดงองค์ประกอบกระบวนการจัดการเรียนรู้คนไทยผู้สูงอายุในประเทศไทย

จากแผนภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกระบวนการจัดการเรียนการสอน คนตรีไทยผู้สูงอายุ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ครูผู้สอน ซึ่งในที่นี้เป็นทั้งผู้ที่ให้ความรู้และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ตามหลักการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย 2) ผู้เรียน คือกลุ่มผู้เรียนที่เลือกเรียน คนตรีไทยซึ่งตรงตามความสนใจและความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง 3) หลักสูตรและการเรียนการสอน ได้แก่ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ตามทฤษฎีการเรียนรู้ ผู้สูงอายุ (Andragogy) และ 4) บริบทที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การบริหารจัดการและระบบดำเนินงาน ภายในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ดำเนินไปพร้อมกันอย่างเข้มแข็งและมีระบบจึงส่งผลให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนคนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรีสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการทำวิจัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. ผู้ที่สนใจทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีการกำหนดกรอบหรือประเด็นเพื่อใช้ในการกำหนดข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ให้ชัดเจน เพื่อเป็นการป้องกันในเรื่องของความคลาดเคลื่อนของข้อมูลทั้งในส่วนของผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยควรมีการใช้คำพูดในการถามที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเกิดความเข้าใจได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุอาจต้องมีการเน้นย้ำในส่วนของคำถาม หรือการยกตัวอย่างประกอบการสัมภาษณ์ เพื่อให้

มองเห็นภาพชัดเจนและทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความเข้าใจและตอบคำถามได้ตรงประเด็น ทั้งนี้ ผู้วิจัยควรใช้เทคโนโลยีการบันทึกเสียงหรือการบันทึกวิดีโอเข้ามาช่วยในการเก็บข้อมูลเพื่อความสะดวกของผู้วิจัยในการนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ต่อไป

2. ในด้านข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ข้อควรระวังจากการสัมภาษณ์รายกลุ่มคือ ผู้ให้ข้อมูลมีแนวโน้มจะให้ข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันมากกว่าที่จะแสดงความคิดเห็นตามทัศนคติของตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยควรมีเทคนิคในการใช้คำพูดในการสัมภาษณ์เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นออกมาได้ตรงตามทัศนคติที่แท้จริงของตนเอง รวมถึงต้องทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความเชื่อมั่นได้ว่า ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการไปพัฒนาระบบการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น อันจะเกิดประโยชน์แก่ตัวผู้ให้ข้อมูลได้ในอนาคต

3. ผู้วิจัยควรใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศที่ไม่ตึงเครียดในการเก็บข้อมูลวิจัย ประกอบกับการสังเกตของผู้วิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด เพื่อเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับแรงจูงใจในด้านการเรียนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุต่อไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยด้านการเตรียมความพร้อมสำหรับบุคลากรที่มีความเกี่ยวข้องข้องในการจัดการเรียนการสอนผู้สูงอายุโดยตรง เพื่อเป็นข้อมูลด้านการเตรียมตัวสำหรับกาผู้สูงอายุสำหรับบุคคลทั่วไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2553). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสย์.

กระทรวงศึกษาธิการ (2552). รายงานผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ปี 2552. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์พิมพ์.

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ (2553). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิส.

ชมพูนุท พรหมภักดี (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย. กรุงเทพฯ, สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

ชวรรดา สุขสวัสดิ์, สัมภาษณ์วันที่ 11 เมษายน 2561.

ชาย โปธิสิตา (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ, บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนพับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย (2558). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับเยาวชน. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุขุภีบัณฑิตสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2555). ดนตรีศึกษาหลักการและสาระสำคัญ. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2560). วิธีวิทยาการสอนดนตรี. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์พรณีพริ้นติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.

ทรงวิทย์ แก้วศรี (2533). ดนตรีไทย โครงสร้าง อภิธานศัพท์ และสาระสังเขป. กรุงเทพฯ, หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระ (2553). เหตุใดข้าพเจ้าจึงชอบเล่นดนตรีไทย ในมณีนพลอยร้อยแสง. กรุงเทพฯ, ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด มหาชน เหริยญทองการพิมพ์.

เทศบาลนครนนทบุรี (2556). บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างเทศบัญญัติเทศบาลนครนนทบุรี นนทบุรี.

นิพนธ์ กล้ากล่อมจิต (2556). วิธีการถ่ายทอดดนตรีไทยในระบบโรงเรียนและบ้านดนตรีไทย.

วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นุชนารถ ภาณุวัฒนากร, สัมภาษณ์วันที่ 26 เมษายน 2561.

ปพิชญา เสียงประเสริฐ (2556). การวิเคราะห์ทัศนคติและกระบวนการถ่ายทอดดนตรีไทยของครูชนก สาศริก. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประชา สามเสน. สัมภาษณ์ 15 มีนาคม 2561

ปัญญา รุ่งเรือง (2518). ประวัติการดนตรีไทย. กรุงเทพฯ, บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

พรประเสริฐ เสือสี (2557). ผลของการจัดกิจกรรมนันทนาการตามทฤษฎีแอนดราโกจี เพื่อเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์หลักสูตร ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรี แสงวรรณ (2553). ผลของกิจกรรมการเล่นอังกะลุงร่วมกับการใช้กระบวนการกลุ่มต่อความเข้าใจของผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์ (2549). พัฒนาการมนุษย์, โรงพิมพ์บริษัทธรรมดาเพลส จำกัด. .

มนตรี ตราโมท (2540). คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์มติชน.

มนศักดิ์ มหิษ์ และ สุภาสิริร์ ปิยะพิพัฒน์ (2551). ดนตรีไทยเพื่อพัฒนาสุขภาพ. กรุงเทพฯ, สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2560). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ, บริษัท พรินเทอริ จำกัด. .

ยาใจ พงษ์บริบูรณ์ (2553). "การศึกษาแบบกรณีศึกษา : Case Study." **33 (4):** 42-50.

รสรินทร์ เกร และคณะ (2556). มนต์ศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคมและสุขภาพ. นครปฐม, สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล บริษัท โรงพิมพ์ เตือนตุลา จำกัด.

ราชบัณฑิตยสถาน (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ, บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

โรงเรียนดนตรีสยามกลการ (Yamaha music school). 2560. หลักสูตรดนตรีโรงเรียนสยามกลการ. (ออนไลน์). แหล่งที่มา www.yamaha.com. สืบค้นวันที่ 24 ธันวาคม 2560.

โรงเรียนดนตรีเคพีเอ็น (KPN Music Academy). หลักสูตรดนตรีโรงเรียนเคพีเอ็น. (ออนไลน์).

แหล่งที่มา <http://www.kpnmusic.com/> สืบค้นวันที่ 24 ธันวาคม 2560.

วันเพ็ญ บุญเสนนันท์, สัมภาษณ์วันที่ 18 เมษายน 2561.

วัลภา สุขประดิษฐ์ สัมภาษณ์วันที่ 26 เมษายน 2561

วิภาสินี เมลาณนท์ (2555). ศึกษาแนวทางการตลาดและการดำเนินธุรกิจโรงเรียนดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาและพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิศวะ ประสานวงศ์ (2555). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูอุทัย แก้วละเอียด ศิลปินแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศศิลักษณ์ คุ่มทวีพร, สัมภาษณ์วันที่ 26 เมษายน 2561.

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2549). จิตวิทยาพัฒนาการทุกช่วงวัย วัยรุ่น-วัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมสมัย อัมพิชชา สัมภาษณ์, 18 เมษายน 2561

สรายุทธ บุรณสิน, สัมภาษณ์วันที่ 26 เมษายน 2561.

สิริชัยชาญ ฟ้าจ่างรุญ, ศิลปินแห่งชาติ. สัมภาษณ์. 16 มีนาคม 2561.

สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (2556). คู่มือการดำเนินงานศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ, สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2557. กรุงเทพฯ, บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

สุกรี เจริญสุข (2538). ดนตรีวิจารณ์. กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ Dr.Sax.

สุกรี เจริญสุข (2561). ดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ. คอลัมน์อาศรมมิวสิค ใน มติชน ออนไลน์.

สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2561.

สุจิตร์ อธิธีร์รักษ์, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561.

สุรีพร แก้วทิมา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561.

สุรีย์ ห้าประเสริฐ, สัมภาษณ์ 18 เมษายน 2561.

สุภางค์ จันทวานิช (2556). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี หวังในธรรม และสุจิตต์ วงศ์เทศ (2527). โสมส่องแสง : ชีวิตดนตรีไทยของมนตรี ตราโมท.

กรุงเทพฯ, เรือนแก้วการพิมพ์.

เสาวภาคย์ อุดมวิชัยวัฒน์ (2559). การวิเคราะห์อัตลักษณ์ความเป็นครูดนตรีไทยของครูสำราญ
เกิดผล ศิลปินแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรี
ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรุณี สารระยา, สัมภาษณ์ 26 เมษายน 2561.

อาชัญญา รัตนอุบล (2542). เงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และแนวทางการสอนผู้ใหญ่, ภาควิชา
การศึกษา นอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาชัญญา รัตนอุบล (2559). การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในสังคมไทย. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2554). การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย, คณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2555). "การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาการเรียนรู้
เพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ." วารสารครุศาสตร์ กรกฎาคม-ตุลาคม 2555: 14-28.

อาชัญญา รัตนอุบล. สัมภาษณ์ 20 กุมภาพันธ์ 2561.

อุทัย ศาสตรา (2553). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร
ศิลปินแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Coffman, D. D. (2002). "Music and quality of life in older adults." A Journal of
Research in Music Cognition **18(1-2)**: 76-88.

Creech, A. H., S. McQueen, H. and Varvarigou, M. (2013). "The power of music in the
lives of Older. Research Studies in Music Education." Research Studies in
Music Education **35(1)**: 87-102.

Hamel, J. (1993). "Case Study Method." Sage.

Hui-Ling Lai and Good, M. (2005). "Music improves sleep quality in older adults."
Journal of Advanced Nursing **49**(3 February 2005): 234-244.

Knowles, M. S. (1980). The Modern Practice of Adult Education : From Pedagogy to
Andragogy. New York, Cambridge, The Adult Education Company.

- Mammarella, N. (2013). "Does music enhance cognitive performance in healthy older adults?" Clinical and Experimental Research **2001**(89): 25-34.
- Nations, U. (2017). World population Aging 2017 Highlights. New York, United Nations
- Stake, R. E. (1988). Case Study Methods Education Research : Seeking Sweet Water. In Complementary Method For Research in Education. Washington, D.C, American Educational Research Association.
- Stake, R. E. (2000). "Case Studies. In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds)." Sage: 212-223.
- Steiner, E. (1988). Methodology of Theory Building. Sydney, Educology Research Associates.
- Watkins, M. a. (2001). "Informal and Incidental Learning." New Directions for Adult & Continuing Education **2001**(89): 25-34.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

คณาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์

คณะกรรมการภายนอก อาจารย์ ดร.สมชัย ตระการรุ่ง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์โทร.

๘๒๖๙๐

ที่ ศธ ๐๕๑๒.๖ (๒๗๓๗)/

วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง เรียนเชิญเป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์นิต

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ยุพธนา ฉัพพรรณรัตน์

ด้วยหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ของ นางสาว ฌมวรรณ อยู่ดี รหัสประจำตัว ๕๙๘ ๓๓๓๐๐ ๒๗ ในหัวข้อ “การศึกษาการเรียนการสอนดนตรีไทย สำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย” ในวันศุกร์ที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๐.๓๐ น. ณ ห้อง ๒๐๓ ชั้น ๒ อาคาร ๖ สาขาวิชาดนตรีศึกษา

ในการนี้ ขอเชิญท่านเป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ ในวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

CHULALONGKORN UNIVERSITY

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดนตรีศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์โทร.

๘๒๖๙๐

ที่ ศธ ๐๕๑๒.๖ (๒๗๓๗)/

วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง เรียนเชิญเป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์นิสิต

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุธงจิตต์

ด้วยหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ของ นางสาวธมนวรรณ อยู่ดี รหัสประจำตัว ๕๙๘ ๓๓๓๐๐ ๒๗ ในหัวข้อ “การศึกษาการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย” ในวันศุกร์ที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๐.๓๐ น. ณ ห้อง ๒๐๓ ชั้น ๒ อาคาร ๖ สาขาวิชาดนตรีศึกษา

ในการนี้ ขอเชิญท่านเป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ ในวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุธงจิตต์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดนตรีศึกษา

ที่ ศธ ๐๕๑๒.๖ (๒๗๓๗)/

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๓๓๐

๒๙ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเรียนเชิญกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์

เรียน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

ด้วยหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้กำหนดสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ของ นางสาว ฌมนวรรณ อยู่ดี รหัสประจำตัว ๕๙๘ ๓๓๓๐๐ ๒๗ ในหัวข้อ “การศึกษาการเรียนการสอนดนตรีไทย สำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย” ในวันศุกร์ที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๐.๓๐ น. ณ ห้อง ๒๐๓ ชั้น ๒ อาคาร ๖ สาขาวิชาดนตรีศึกษา ในการนี้ ขออนุญาตเรียนเชิญ อาจารย์ ดร.สมชัย ตระการรุ่ง ซึ่งเป็นอาจารย์ในสังกัดของท่านเป็นกรรมการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ ในวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาต และขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดนตรีศึกษา

สาขาวิชาดนตรีศึกษา

โทร. ๐๒๒๑๘๒๖๙๐ ต่อ ๖๒๐

โทรสาร ๐๒๒๑๘๒๖๙๐ ต่อ ๖๒๑

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รองศาสตราจารย์.ดร. อาชญญา รัตนอุบล	หัวหน้าภาควิชาการศึกษาดุริยางคศิลป์ คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.สวัชโชติ ศรีสุทธิยากร	อาจารย์ประจำสาขาสถิติการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.วิษณุวัฒน์ เหล่าวานิช	อาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีไทย กลุ่ม สาระเรียนรู้ศิลปะ โรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์โทร.

๘๒๖๙๐

ที่ ศธ ๐๕๑๒.๖ (๒๗๓๗)/

วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยวิทยานิพนธ์นิสิต

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวธมนวรรณ อยู่ดี นิสิตระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทนต์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดนตรีศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์โทร.

๘๒๖๙๐

ที่ ศธ ๐๕๑๒.๖ (๒๗๓๗)/

วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยวิทยานิพนธ์นิสิต

เรียน อ.ดร.วิชาลัมพก์ เหล่าวานิช

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวธมนวรรณ อยู่ดี นิสิตระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทจจิตต์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดนตรีศึกษา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์โทร.

๘๒๖๙๐

ที่ ศธ ๐๕๑๒.๖ (๒๗๓๗)/

วันที่ ๙ เมษายน ๒๕๖๑

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยวิทยานิพนธ์นิสิต

เรียน อ.ดร.สิวะโชติ ศรีสุทธิยากร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องด้วย นางสาวธมนวรรณ อยู่ดี นิสิตระดับปริญญาโท ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาดนตรีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ฉัพพรรณรัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ นิสิตผู้วิจัยจะได้ประสานงานในรายละเอียดต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ณรุทธ์ สุทธจิตต์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาดนตรีศึกษา

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบวิเคราะห์เอกสาร

แบบสังเกตด้านรูปแบบการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ

แบบสัมภาษณ์เรื่องขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย

แบบวิเคราะห์เนื้อหา

จดหมายเชิญคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

จดหมายเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

แบบวิเคราะห์เอกสาร

เรื่อง	ชื่อเอกสาร/ แนวคิด	ประเภท	หน่วยงาน ผู้แต่ง ผู้วิจัย	ปี
				

แบบสังเกตด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ

ด้านหลักการจัดการศึกษาตามอรรถาศัย

เกณฑ์การให้คะแนนในการสังเกต

3	คุณภาพดีมาก
2	คุณภาพดี
1	พอใช้

โดยกำหนดให้คะแนนรวมของตัวชี้วัดในแต่ละข้อ ดังนี้

ต่ำกว่าร้อยละ 50 เท่ากับ 3 - 4 คะแนน หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้

ร้อยละ 50 คะแนน เท่ากับ 5 - 6 คะแนน หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี

ร้อยละ 80 คะแนน เท่ากับ 7 - 9 คะแนน หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

ประเด็นการสังเกต	ระดับคะแนน การสังเกต			ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
	3	2	1	
ตัวชี้วัดที่ 1 การจัดบรรยากาศ สถานการณ์ สถานที่ หรือสภาพแวดล้อมมีปัจจัยหรือแหล่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ที่เหมาะสม				
1.1 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อวัยของผู้เรียน				
1.2 ห้องเรียนมีขนาดใหญ่ แสงสว่างเพียงพอ การถ่ายเทอากาศในห้องเรียนที่มีความเหมาะสม				
1.3 มีการอำนวยความสะดวกด้านการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ ลิฟต์ ราวจับบันได ราวจับในห้องน้ำ เก้าอี้พลาสติก				
ตัวชี้วัดที่ 2 การให้ความสำคัญกับบุคคลและการสนับสนุนบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยอิสระ				
2.1 ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเครื่องดนตรีตามความสนใจของตนเองได้โดยอิสระ				
2.2 เน้นการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง				
2.3 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้				

ประเด็นการสังเกต	ระดับคะแนน			ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
	การสังเกต			
	3	2	1	
ตัวชี้วัดที่ 3 การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยต้องมีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง				
3.1 ไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถเข้ามาเรียนเมื่อใดก็ได้				
3.2 เนื้อหาในการเรียนรู้สามารถปรับเปลี่ยนได้ ขึ้นอยู่กับความต้องการและสภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน				
3.3 มีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง และนำผลการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน				
ตัวชี้วัดที่ 4 การจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับความสอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการ และความสนใจของบุคคลเป็นพื้นฐานสำคัญ				
4.1 มีการนำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทย				
4.2 คำนึงถึงความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ				
4.3 การเรียนการสอนดนตรีไทยเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของผู้เรียน				
ตัวชี้วัดที่ 5. การจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยควรให้ความสำคัญกับความหลากหลาย ทั้งในเรื่องการใช้สื่อหรือทรัพยากรการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย				
5.1 มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน				
5.2 มีทรัพยากรในการเรียนรู้ที่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน				
5.3 มีการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน				
ตัวชี้วัดที่ 6. ให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่ทันสมัย เท่าทันกับเปลี่ยนแปลง มีความเป็นปัจจุบัน รวมถึงเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ และสามารถนำไปต่อยอดในการดำเนินชีวิต				

ประเด็นการสังเกต	ระดับคะแนน การสังเกต			ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
	3	2	1	
6.1 มีการประยุกต์เนื้อหาในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับค่านิยมในปัจจุบัน				
6.2 มีการปรับเทคนิคการสอนทักษะที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงดนตรีไทยได้ง่ายมากขึ้น				
6.3 สามารถนำความรู้ด้านการบรรเลงดนตรีไทยไปใช้ในการสร้างรายได้				
ตัวชี้วัดที่ 7. เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาส และสร้างโอกาส รวมถึงสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงการเรียนรู้เพื่อตอบสนองเป้าหมายในการเรียนรู้ของผู้เรียน				
7.1 เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุก				
7.2 ผู้เรียนได้เรียนตรงตามเป้าหมายและตรงตามความสนใจของตนเอง				
7.3 เป็นการเรียนรู้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่				
ตัวชี้วัดที่ 8. การผสมผสานศิลปะด้านต่าง ๆ ทั้งศิลปะในการจูงใจ แรงบันดาลใจ การนำเสนอ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้				
8.1 มีการประชาสัมพันธ์ในด้านการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง				
8.2 รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียนในการฝึกซ้อมและเกิดความต้องการในการเรียนรู้				
8.3 ผู้สอนมีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายและสนุกสนาน				
ตัวชี้วัดที่ 9. ให้ความสำคัญกับเรื่องของความร่วมมือและการมีพื้นที่ของผู้เรียนในการที่จะเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างอิสระ ปราศจากการควบคุม				
9.1 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน				

ประเด็นการสังเกต	ระดับคะแนน การสังเกต			ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
	3	2	1	
9.2 ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนรู้ระหว่างกลุ่ม ผู้เรียนโดยปราศจากการควบคุมของผู้สอน				
9.3 ผู้เรียนเป็นผู้เลือกในสิ่งที่จะเรียนรู้ตาม ความสนใจโดยมีผู้สอนทำหน้าที่อำนวยความสะดวก สะดวกในการเรียนรู้				
ตัวชี้วัดที่ 10. สามารถแสดงให้เห็นเนื้อหาสาระ ข้อมูลรายละเอียด ต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง สามารถนำไปต่อยอด เพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง				
10.1 การจัดเนื้อหาที่มีความครอบคลุมในส่วนของ ของทฤษฎี และหลักการในการปฏิบัติทักษะ ดนตรีที่ถูกต้อง				
10.2 ผู้สอนมีเทคนิคการอธิบายเนื้อหาที่ยากให้ ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ง่ายและลึกซึ้ง				
10.3 ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับในด้าน การเรียนดนตรีไปศึกษาเพิ่มเติมและต่อยอดใน การสร้างรายได้				
ตัวชี้วัดที่ 11. การใช้เทคโนโลยีเข้ามาใช้สนับสนุนในการเรียนตาม ความเหมาะสม				
11.1 มีการใช้เทคโนโลยีการบันทึกเสียงช่วยจำ บทเพลงต่าง ๆ ที่ใช้ในการเรียนการสอน				
11.2 มีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น Power Point สื่อคาราโอเกะ ฯลฯ				
11.3 มีการใช้สื่อ Social Media ในการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่ม ผู้เรียน				
ตัวชี้วัดที่ 12. เป็นการจัดกิจกรรม สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อม ที่เอื้อให้เกิดประโยชน์ในเชิงการเรียนรู้ และมีคุณประโยชน์ต่อ ผู้เรียนให้มากที่สุด				
12.1 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงดนตรีใน สถานการณ์จริง				

ประเด็นการสังเกต	ระดับคะแนน			ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
	การสังเกต			
	3	2	1	
12.2 มีเทคนิคการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีความสุขสนาน				
12.3 มีการจัดสภาพแวดล้อมที่มีความพร้อมในด้านการเรียนดนตรีไทยต่อผู้สูงอายุ				
ตัวชี้วัดที่ 13. การเรียนรู้ไม่ใช้การนำเสนอเพียงความรู้ความเข้าใจที่ง่าย หรือเพียงแค่ความบันเทิง แต่ควรเป็นการเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นข้อมูลเชิงลึกสามารถให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง				
13.1 มีการให้ความรู้ด้านประวัติและลักษณะเฉพาะของบทเพลง				
13.2 มีการให้ความรู้ด้านการนำบทเพลงต่าง ๆ ไปใช้ได้อย่างถูกต้อง				
13.3 มีการสอดแทรกทฤษฎีด้านการปฏิบัติดนตรีไทยในระหว่างการเรียนการสอน				
ตัวชี้วัดที่ 14. เป็นการจัดการเรียนรู้ในลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์ และจะทำให้บุคคลได้รับประสบการณ์หรือความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่ง				
14.1 ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนไปฝึกซ้อม และสามารถเล่นดนตรีได้ตลอดเวลาตามความต้องการ				
14.2 ผู้เรียนมีประสบการณ์ใหม่ในการเรียนดนตรีในแต่ละครั้ง				
14.3 เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา				

ด้านคุณลักษณะของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

ระดับคะแนนในการสังเกต

ระดับคะแนนเท่ากับ 3 หมายถึง คุณภาพดีมาก

ระดับคะแนนเท่ากับ 2 คุณภาพดี

ระดับคะแนนเท่ากับ 1 พอใช้

โดยกำหนดให้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ

คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.00 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.00 – 2.40 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี

คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 1.90 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.40 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับปรับปรุง

ประเด็นการสังเกต	ระดับการสังเกต				ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
	1	2	3	4	
1. เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ตรงและมีความเชี่ยวชาญด้านการสอนดนตรีไทย					
2. เป็นบุคคลที่เป็นต้นแบบการเรียนรู้ที่ดี					
3. เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส					
4. เป็นบุคคลที่เข้าใจถึงธรรมชาติของผู้เรียน เข้าใจบทบาทของตนเอง และเข้าใจกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผลักดันให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้					
5. เป็นบุคคลที่มีทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและผู้อื่น					
6. เป็นบุคคลที่มีทักษะในการสื่อสารและการถ่ายทอดเรื่องราวการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจได้โดยง่าย					
7. เป็นบุคคลที่มีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า สามารถแก้ไขปัญหาภาวะตึงเครียดให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด					
8. เป็นบุคคลที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดติดในกฎเกณฑ์หรือความคิดของตนเอง					
9. เป็นบุคคลที่ไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ และต้องปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นผู้เรียนในบางสถานการณ์					
10. เป็นบุคคลที่พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ					

ด้านบทบาทของการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

เกณฑ์ที่ใช้ให้คะแนนในการสังเกต

ระดับคะแนนในการสังเกต

ระดับคะแนนเท่ากับ 3 หมายถึง คุณภาพดีมาก

ระดับคะแนนเท่ากับ 2 คุณภาพดี

ระดับคะแนนเท่ากับ 1 พอใช้

โดยกำหนดให้คะแนนเฉลี่ยรวมเท่ากับ

คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.00 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.00 – 2.40 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี

คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 1.90 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับพอใช้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.40 หมายถึง คุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับปรับปรุง

ประเด็นการสังเกต	ระดับการสังเกต				ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม
	1	2	3	4	
1. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้จุดประกายสร้างความรู้ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่รู้					
2. เป็นผู้สร้างพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้เกิดขึ้นระหว่างผู้อำนวยการความสะดวกแก่ผู้เรียน รวมถึงระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง					
3. เป็นผู้ทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงที่คอยให้การสนับสนุน คอยให้คำปรึกษา พุดคุยแบบอ่อนคลาย รวมถึงคอยให้คำชี้แนะในการเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เมื่อผู้เรียนต้องการ					
4. เป็นบุคคลที่คอยช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ และทำความเข้าใจกับความต้องการของตนเอง หรือ ตัวตนของตนเองให้ได้มากที่สุด					
5. เป็นผู้ประสานหรือติดต่อเครือข่ายที่มีความชำนาญในการให้ความช่วยเหลือด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน					
6. เป็นผู้ที่สามารถกระตุ้นหรือโน้มน้าวให้ผู้เรียน เกิดกระบวนการคิดและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ					
7. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้มีบทบาทในการสร้างกำลังใจและแรงจูงใจให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้					
8. เป็นผู้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยความสนุกสนานไม่ตึงเครียด					
9. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้พึงเป็นผู้คอยสังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาหรือปรับปรุงแผนการส่งเสริมการเรียนรู้					
10. ผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้เป็นผู้คอยกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ					

แบบสัมภาษณ์การวิจัย เรื่องกระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ
ในประเทศไทย: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบการวิจัยเรื่อง

กระบวนการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย: กรณีศึกษา
ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเทศบาลนครนนทบุรี

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ มีจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน เรื่อง การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ มี
ทั้งหมด 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ

ฉบับที่ 2 แบบสัมภาษณ์ผู้เรียน เรื่อง การจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ มีทั้งหมด
2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 การเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ

ฉบับที่ 3 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร เรื่อง นโยบายและการจัดการดูแลผู้สูงอายุ มีทั้งหมด 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ด้านนโยบายผู้บริหาร

ตอนที่ 3 ด้านงบประมาณและอาคารสถานที่

3. ข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ จึงขอความกรุณาโปรดให้ข้อมูลตรงกับสภาพความเป็น
จริง เพื่อให้ผู้วิจัยจะสามารถดำเนินการในขั้นตอนต่อไปได้อย่างสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านที่กรุณาสละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้อย่างครบถ้วน หาก
ท่านมีข้อสงสัยหรือข้อคิดเห็นประการใดเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ กรุณาติดต่อผู้วิจัย นางสาว
ฉมนวรรณ อยู่ดี เบอร์โทรศัพท์ 062-225-3558 email i.pimz@hotmail.com

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1

ครูผู้สอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล

อายุ ปี เพศ

วุฒิการศึกษาสูงสุด สาขา สถาบัน

ความเชี่ยวชาญ

ประสบการณ์สอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ ตั้งแต่ ถึง จำนวน.....ปี

วันและเวลาที่ทำการสอน.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์นี้เป็นความจริง และข้าพเจ้ายินดีให้นำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ

ลงชื่อ

()

สัมภาษณ์วันที่ เดือน พ.ศ.

ตอนที่ 2 ขั้นตอนการเรียนการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ

ด้านการสอน (I)

1. ท่านได้มีการจัดรูปแบบการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ตามหัวข้อต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ

โปรดเล่าตัวอย่างจริงที่ท่านใช้ในการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมและสอดคล้องกับธรรมชาติ และความสนใจของผู้สูงอายุในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยของท่าน

ท่านมีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างไรในการสอนดนตรีไทยผู้สูงอายุ มีอุปกรณ์หรือ สื่อการสอนใดที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ดนตรีของผู้สูงอายุ

ท่านได้มีการพูดคุยกับผู้สูงอายุในเรื่องของความต้องการในการเรียนดนตรีไทยหรือไม่ และท่านได้สอนตามที่ผู้สูงอายุต้องการมากน้อยเพียงใด

ท่านร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ดนตรีไทยกับผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร และท่านได้วางแผนการเรียนร่วมกันกับผู้สูงอายุหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

ท่านดำเนินการสอนดนตรีไทยกับผู้สูงอายุอย่างไร ท่านเปิดโอกาสมากน้อยเพียงใดในการให้ผู้สูงอายุเลือกใช้วิธีการเรียนดนตรีไทยตามความถนัดของผู้สูงอายุมาใช้ ท่านได้ใช้ประสบการณ์เดิมของผู้สูงอายุมาใช้ในการสอนดนตรีไทยหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด และท่านได้ให้คำแนะนำแก่ผู้สูงอายุอย่างไรเพื่อนำไปใช้กับการเรียนหรือการฝึกฝนดนตรีไทยให้ประสบความสำเร็จ

ท่านประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนดนตรีของผู้สูงอายุอย่างไร ใช้วิธีการใด และท่านให้ผู้สูงอายุประเมินการเรียนดนตรีของตนเองอย่างไรบ้าง ท่านดูความสำเร็จของการเรียนดนตรีไทยของผู้สูงอายุจากอะไร เพราะเหตุใด

2.. ท่านใช้วิธีการสอนดนตรีไทยแก่ผู้สูงอายุในลักษณะใด

- การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ
- การใช้สื่อการสอน หรือการใช้โน้ตเพลง
- รูปแบบอื่น ๆ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

3. ท่านมีวิธีการในการเสริมแรงต่าง ๆ เช่น การชมเชย การสนับสนุน การแสดงการยอมรับ แก่ผู้สูงอายุหรือไม่

4. ความคาดหวังของท่านในการสอนดนตรีให้แก่ผู้สูงอายุ คืออะไร

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2 (Focus Group)

ผู้เรียนดนตรีไทย ณ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์ (กลุ่มที่.....)

ชื่อ - นามสกุล	อายุ	เครื่องดนตรีที่เรียน

ด้านการสอน (I)

1. ท่านได้เรียนดนตรีไทย ตามหัวข้อต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่างประกอบ
โปรดเล่าตัวอย่างจริงเกี่ยวกับบรรยากาศการเรียนดนตรีไทยของท่าน ตรงตามความสนใจ
ของท่านหรือไม่ อย่างไร

ในการเรียนดนตรีไทยของท่าน มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างไร มีอุปกรณ์หรือสื่อ
การสอนใดที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ดนตรีไทยของท่านบ้าง โปรดยกตัวอย่างประกอบ

ท่านได้มีการพูดคุยกับครูผู้สอนในเรื่องของความต้องการในการเรียนดนตรีไทยหรือไม่ และ
ท่านได้เรียนในสิ่งที่ท่านต้องการมากน้อยเพียงใด

ท่านร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ดนตรีไทยกับครูผู้สอนหรือไม่ อย่างไร และท่าน
ได้วางแผนการเรียนร่วมกันกับครูผู้สอนหรือไม่ อย่างไร โปรดยกตัวอย่าง

ครูผู้สอนมีขั้นตอนในการสอนดนตรีไทยกับผู้สูงอายุอย่างไร ท่านได้มีโอกาสเลือกใช้วิธีการเรียนดนตรีไทยตามความถนัดของท่านหรือไม่ ท่านได้ใช้ประสบการณ์เดิมของท่านมาใช้ในการเรียนดนตรีไทยหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด และท่านมีวิธีการใดการเรียนหรือการฝึกฝนดนตรีไทยให้ประสบความสำเร็จ

ท่านประเมินผลความก้าวหน้าในการเรียนดนตรีไทยของท่านอย่างไร ใช้วิธีการใด

2. ในการเรียนดนตรีไทยปัจจุบัน ผู้สอนใช้วิธีการสอนดนตรีไทยแก่ผู้สูงอายุในลักษณะใด

- การถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ
- การใช้สื่อการสอน หรือการใช้โน้ตเพลง
- รูปแบบอื่น ๆ

3. ท่านคิดว่าการเรียนดนตรีไทยในรูปแบบปัจจุบันประสบความสำเร็จหรือไม่ อย่างไร

4. ปัญหาที่ท่านประสบในการเรียนดนตรีไทยของท่านคืออะไร และท่านมีวิธีในการแก้ปัญหาอย่างไร

5. ความคาดหวังของท่านในการเรียนดนตรีของท่าน คืออะไร

แบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 3

ผู้บริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ - สกุล

อายุ ปี เพศ

วุฒิการศึกษาสูงสุด สาขา สถาบัน

ประสบการณ์การบริหารศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตั้งแต่ ถึง

จำนวน.....ปี

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อมูลที่ให้สัมภาษณ์นี้เป็นความจริง และข้าพเจ้ายินดีให้นำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ

ลงชื่อ

()

สัมภาษณ์วันที่ เดือน พ.ศ.

ตอนที่ 2 ด้านนโยบายของผู้บริหาร

1. จากนโยบายในการบริหารจัดการดูแลผู้สูงอายุของศูนย์ฯ ได้นำไปสู่การปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด

2. ท่านคิดว่า จุดแข็ง หรือ จุดอ่อน ของระบบการบริหารจัดการดูแลผู้สูงอายุของศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตในปัจจุบันคืออะไร เพราะเหตุใด

3. ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุ ท่านได้ให้การสนับสนุนในเรื่องใดบ้าง และท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลให้การเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ

4. ท่านมีการประเมินความก้าวหน้าในด้านการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยสำหรับผู้สูงอายุอย่างไร และได้มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงหรือพัฒนาต่อไปหรือไม่ อย่างไร

5. ปัญหาที่ท่านประสบในการบริหารจัดการดูแลผู้สูงอายุคืออะไร และมีแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร

6. สิ่งที่ท่านอยากปรับปรุง หรือพัฒนาในการบริหารจัดการดูแลผู้สูงอายุคืออะไร และมีแนวทางในการพัฒนาต่อไปอย่างไร

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	เพศ	เครื่องมือ	หมายเหตุ
1	พันโท หม่อมหลวง ขวรรดา สุขสวัสดิ์	66 ปี	ชาย		ครูผู้สอน
2	สรายุทธ บุณณสิน	76 ปี	ชาย		ครูผู้สอน
3	สุรีย์พร แก้วทิมา	38 ปี	หญิง		ผู้ดูแลศูนย์
4	วันเพ็ญ บุญแสนนท์	65 ปี	หญิง	ชอต้วง	
5	เพ็ญทิพย์ ธีรมิตร	50 ปี	หญิง	จะเข้	
6	สุรีย์ ห้าประเสริฐ	80 ปี	หญิง	ชอต้วง	
7	วงเดือน กลิ่นห้าวหาญ	78 ปี	หญิง	ชอต้วง	
8	วัลภา สุขประดิษฐ์	68 ปี	หญิง	ขิม	
9	ณัฐพงศ์ ผกามาต	78 ปี	ชาย	ระนาดเอก	
10	อรุณี สาระยา	77 ปี	หญิง	ขิม	
11	ถวิล รอดทิรัญ	75 ปี	ชาย	ขิม	
12	นุชนารถ ภาณุวัฒนากร	63 ปี	หญิง	ชอู้	
13	ศศิลักษณ์ คุ่มทวีพร	60 ปี	หญิง	ขิม	
14	สุจิตร อธิธีรรัักษ์	60 ปี	หญิง	ชอู้	
15	ชนิดามา สัจจะนุกุล	55 ปี	หญิง	ชอู้	
16	สมรรัตน์ งามสังข์	69 ปี	หญิง	จะเข้	
17	ฉวีวรรณ วุฒินิยาโณ	69 ปี	หญิง	ชอต้วง	
18	สุรวัศค์ พัฒนพงศ์สถิตย์	73 ปี	ชาย	ชอู้	
19	ประพิมพ์ ศรีสวัสดิ์	74 ปี	หญิง	จะเข้	
20	อาริมณ รัตนวิโรจน์	70 ปี	หญิง	อังกะลุง	
21	วนิดา ทองมา	75 ปี	หญิง	อังกะลุง	
22	พริมา เตียนเสวี	75 ปี	หญิง	อังกะลุง	
23	ไม่ประสงค์ออกนาม		ชาย	อังกะลุง	
24	ไม่ประสงค์ออกนาม		ชาย	อังกะลุง	
25	ไม่ประสงค์ออกนาม		หญิง	อังกะลุง	
26	ไม่ประสงค์ออกนาม		หญิง	อังกะลุง	

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	อายุ	เพศ	เครื่องมือ	หมายเหตุ
27	ไม่ประสงค์ออกนาม		หญิง	อังกฤษ	
28	ไม่ประสงค์ออกนาม		หญิง	อังกฤษ	
29	ไม่ประสงค์ออกนาม		หญิง	อังกฤษ	
30	ไม่ประสงค์ออกนาม		หญิง	อังกฤษ	

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวธมนวรรณ อยู่ดี เกิดวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2535 จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกการสอน ดนตรีไทย เครื่องมือเอก ระนาดเอก และได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา ภาควิชาศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

